NOVELEN

Lamed Shapiro

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ל. שאַפּירא.

נאָוועלען.

ת ר ע.

Тип. Г. Пиментъ и Я. Швабе. Варшава Сѣраковская 4.

אינהאלט:

אין דער טויטער שטאָדט.

אין דער טויטער שטאָדט.

א.

אין דער כּותים=שטאָדט הערשט שטענדיג אַ בעזונדערע, ווײכע און פרידליכע, שטילקייט.

די אַלע אַמאָליגע מענשען, וואָס האָבען זייערע געצעלטען אין איהר, אפילו די גליקליכסטע צווישען זיי, האָבען דאָרט אונטען, אין דער שטאָדט פון די לעבעדיגע, קיינמאָל נישט געוואוסט פון אַזאַ גליקליכער רוה, פון אַזאַ מילדער שטילקייט, פון וועלכער זיי געניסען דאָ. און אַראָבוואַרפענדיג פון זיך די שווערע קערפּער, ווי ענגע, גראָבע קליידער, און לאָזענדיג זיי אונטער די מצבות, געהען אַרום די בעפרייטע, דערלייכטערטע נשמות פון די קברים, און שוועבען אַרום איבער'ן הייליגען אָרט פון זייער איביגער רוה, און בעקוקען זייער קעניגרייך, און פערקוקען וויים אַריבער זייער קעניגרייך.

און אויף וויפיעל זייער אויג חאַפּט קיין צפון, ציהען זיך פאַר זיי היים=שימערירענדע, דרימלענדע קאָרן=פעלדער אונטער די גאָלדענע שטראַהלען פון דער גאָלדענער זון; און אין מערב, אויף יענערזייט ברייטען, שטויביגען וועג, זעהען זיי אַ צוויי=דריי פערשלאָפענע פויערשע הײזלעך און הינטער זיי — ווידער היים=שימערירענדע קאָרן=פעל=

דער ; אין מזרח פליסען אונטער זייערע פיס , ביים גרונד פון שארף־אבגעשניטענעם לעהמיגען בארג , די טיפע געלבליכע וואסערען פון א ברייטען טייך , און אויף זיין צוויטען ברעג קרייזלען זיך ביימלעך , דיטער , ווערבעס , וואס ווייטער — העכער , ביז זיי שפארען אונטער דעם הימעל דארט אין דער ווייטען , ווי א טונקעל־בלויער בערגפאס. און בלויז צו דרום ווארפען די נשמות אונווילליג און אונצופרידען א בליק און קעהרען געשווינד זייערע אויגען אוועק : דארט אין טאל , אונטער׳ן גרויען נעבעל , ליגט די שטאדט פון די לעבעדיגע , זייער אמאליגער וואוינארט . . .

לאנגע ציילען שטיבלעך פון נאאיווער און דאך פערשידענארטיגער ארכיטעקטור , מיט העכערע און נידריגערע מצבות , שטרייכען דאס בית־עלמין אין אלע זייטען ; פריש־אנגעשאטענע קברים צוזאמען מיט לאנג־פערוואקסענע ערד־הויפענס זענען ערטערווייז פלאנמעסיג צוגעשטעלט , ערטערווייז פאנאנדערגעווארפען מיט פרייער האנד ; טינט־ביימלעך און „קברות־בארלעך״ שטייגען ארויף פונ׳ם גרין־גראזענעם קאבריק , וואס איז רייך בעשפרענקעלט מיט בלימעלעך , בלימעלעך , בלימעלעך . . . פראנק און פריי , אהן מורא פאר דער זון און העלער טאג־שיין , שוועבען ארום די לייכטע נשמות איבער׳ן ברייטען בית־עלמין פון איין זייט פלויט ביז דער צווייטער , און מאנכע , די דרייסטערע צווישען זיי , ערלויבען זיך אריבערצופליהען איבער׳ן פלויט אין דאס פרייע פעלד ארייין , א פערשייטען פאך צו טהון מיט זייערע פליגעל איבער די קעפלעך פון די שלאפענדע קארן־זאנגען און געשווינד אומצוקעהרען זיך צוריק מיט א שטיל־לאכענדער שושקעריי . . . שטיל און פרידליך אין דער טויטער שטאדט . שטיל און פרידליך .

און טרעפט אמאל , אז א לעבעדיגער מענש פערקוקט אין די טויטע שטאדט , אדער עמיצער געהט פארביי צו נאהענט נעבען פלויט , — אזוי פערשווינדען די נשמות ווי א חלום , און בלויז אן שוידער , וואס נעהמט־דורך זיין לייב , און אן דער מאדנער אימה , וואס בעפאלט זיין נשמה , דערקענט דער פארבייגעהער , אז עמיצער איז דא געווען און אז עפעס אזוינס איז דא געשעהען . . . און אפילו ווען דער אלטער דן , דער אויפזעהער פון זייער מקום־מנוחה , שפרייזט דורך דאס „פעלד״

מיט זיין גראָב=אייזען אין האַנד, און די ציצית פון ארבע=כנפות לויפען איהם פאָר׳אויס, — פערבעהאַלטען זיך די נשמות צווישען די מצבות, קוקען אַרויס אונגעדולדיג פון יעדען שפּעלטעל און וואַרטען: ווען געהט ער שוין אַוועק און לאָזט פריי פאַר זיי דעם פּלאַץ.

בלויז איין=איינציגער לעבעדיגער מענש האָט אַ צוטרעט צו זיי. אַז די ניין=יעהריגע ביילקע, דעם אַלטען דן׳ס איינינקעל, בעוויזט זיך צווישען די קברים, דאַן מישען זיך צוזאַמען די געלייטערטע נשמות מיט די שטראַהלען פון דער זון און מיט די פרייע פעלד=ווינטלעך אין איין מחנה — און אַלע אינ׳איינעם האַלזען זיי זי, און שפּיעלען זיך מיט איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע לאָקען, און יאָגען זיך נאָך איהר, און חאַפּען זי, און לאָזען זי אָפּ, און יאָגען זיך ווידער... לויפט ביילקע אַרום צווי=שען די מצבות און שפּרינגט, און טאַנצט, און פּאַטשט מיט די הענט=לעך, און רעדט דאָרט עפּעס, און איהר געלעכטערל קלינגט אין דער טויטער שטילקייט, ווי אַ דין, פרעהליך גלעקעלע אין אַ וויסטען סטעפּ בעת אַ שניי=שטורם... דערהערענדיג איהר קול, קוקט דער אַלטער דן אַרויס פון פענסטערל און שרייט צו איהר:

— ביילקע... ביילעניו!... צו וועמען רעדסטו דאָרט, טאָכטער?...

זי הערט נישט און פערשווינדט צווישען די קברים. דער זיידע קוקט איהר נאָך מיט פינסטערע, פערזאָרגטע אויגען, לאָזט אַרויס אַ שטילען קרעכץ, און זיינע ליפּען מורמלען ביטער און שמערצליך:

— טעכטערל... טעכטערל!... וואָס ט׳עס זיין מיט דיר?...

ב.

ער אויף דער שוועל פון טויט, זי אויף דער שוועל פון לעבען — היטען זיי ביידע די טויטע שטאדט.

דרייסיג יאהר נאכאנאנד וואוינט דער אלטער דן אין קליינעם שטיבעל מיט די בלינדע פענסטערלעך. דרייסיג לאנגע יאהר עפענט ער שטום דאס אלטע אש־קאליערענע טויער אונטער'ן פערגרינטען דעכעל און לאזט אריין מטות, מטות, מטות... און ביז היינטיגען טאג קאן ער נישט גובר זיין די שטילע און לייכטע אויפרעגונג, וואס איהם בעפאלט יעדעס מאל, ווען ס'קוממט־צו א נייער מיטגליעד אין די טויטע קהלה. וויעדער עמיצער געשטארבען! אודאי קאן עס אנדערש נישט זיין, אזוי האט גאט די וועלט בעשאפען, אבער... — און די גאנצע צייט וואס די שמשים שיטען ערד אין קבר, די יתומים זאגען קדיש און דער גאנצער עולם קוקט און הערט, איז דן'ס פנים ערנסט און פיעלבעדייטענד: א וויכטיגע זאך קוממט פאר — א מענש איז געגאנגען אבגעבען דין וחשבון פאר זיינע מעשים!... עס וואקסט אויס א בערגעל ערד, און דער עולם געהט זיך פאנאנדער. דעמאלט ערשט געהט דער אלטער צו נעהנטער צו'ם קבר, בעקוקט איהם אויפמערקזאם, בעטראכט זיינע שכנים — און הויבט אן זיך צו בערוהיגען. מיט א פאר וואכען שפע־

טער, ווען אויפ'ן פרישען בערגעל וואַקסט אויס אַ מצבה, פיהרט זי דן אַריין אין אַ בוך, און פונ'ם מענשען בלייבט נישט מעהר ווי אַ נאָמען. פאַר'ן אַלטענ'ס אויגען שוועבט אַ לאַנגע, לאַנגע רייהע גלייכע, עהגליכע „תנצב"ה'ס", און פון איינעם ביז'ן צווייטען איז נישט צו דערקענען...

געווען אַמאָל ביי'ם אַלטען אַ סך קינדער — זיהן און טעכטער, און שניר, און איידעמס — אַ גרויסע פאַמיליע געווען. צערונען געוואָרען, ווי וואַסער: ווער ס'איז געשטאָרבען, ווער — קיין אַמעריקאַ אַוועק, ווער — ערגעץ אַנדערש־וואו. נישט זעהר לאַנג צוריק האָט נאָך די אַלטע אויך געלעבט, און דעמאָלט איז אין קליינעם שטיבעל מיט די קליינע פענסטערלעך פיעל היימליכער געווען... אָבער ווען מ'האָט מיט דריי יאָהר צוריק, נאָך „יענער" געשיכטע, געבראַכט ביילקען אַהער, האָט די אַלטע אָנגעהויבען אויסצוגעהן, ווי אַ ליכט. גענוג געווען צוויי חדשים צייט, די אַלטע זאָל זיך אַריבערציהען פון שטיבעל אַהין, אונטער'ן אַלטען באַרנבוים, וואָס שטעהט נישט ווייט פון פּלויט, צו דרום־זייט. און נאָך איצט, אַז דעם אַלטען ווערט עפּעס אומעטיג אויפ'ן האַרצען — פאַרהאַן אַזעלכע מינוטען ביי אַ מענשען! — רוקט ער זיך צו בגנבה, ביילקע זאָל נישט זעהן, צו'ם בוים, לעזט איבער, ווי אַ נייעס, אויף דער מצבה: „האשה מלכה בת ר' תנחום שלמה", זעצט זיך אַוועק דערנעבען און קוקט... בלאָנקען דאַן אַרום אין קאָפּ נישט געדאַנקען, נאָר עפּעס אַזוי... נאַרישקייטען, און אונטער'ן האַרצען זויגט עס אַ ביסעל. אַמאָל קלערט ער, אַז נעבען זיין מלכה'ן איז פאַרהאַן אַ וואוילער אָרט, אַזאַ שטיל פערוואָרפען ווינקעל, אָבער — וואָס קומט אַרויס?... זיין מקום־מנוחה וועט זיין גאָר דאָרטען, צווישען די זכרים.

פאַר'ן אַוועקגאַנג האָט ער אַ רגילות איבערצוטאַפּען מיט זיינע פינגער די אותיות אויף דער מצבה, — סתם אַזוי, הייסט עס, אָהן אַ בעשטימטער כונה. דערנאָך שלעפּט ער זיך אַוועק פערטראַכט און לאַנגזאַם...

... און וואוינט צוזאַמען מיט ביילקען. די ערשטע צייט נאָך איהר קומען אַהער איז זי אַרומגעגאַנגען ווי אין חלום, נאָר — וואָס אַ קינד איז! — איצט קלינגט איהר געלעכטערל איבער'ן גאַנצען הייליגען אָרט. שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, אַ פול, קיילעכדיג פנים'על און העל־בלויע,

העל־העל־בלויע אייגלעך. „א בת מלכה!"... טראכט דער זיידע, קוקענדיג אויף איהר, און פיהלט זיך טאקי פאר איהר עפעס זעהר מאדנע: ווי אן אלטער געטרייער דיענער, וואס האט די עהרע צו ערציהען א פרינצעסין. דער אלטער אליין האט גרויע, בייזע אויגען און הארטע, גרויליכע און אויך בייזע וואנסען. פראבירט ער אמאל צו מאכען א בייז פנים, אבער די קליינע פיהלט זיין הארץ און לאכט, — לאכט אזוי, אז דן הויבט אן צו פינטלען מיט די אויגען, ברומט עפעס און — לאזט אריין זיינע פינגער אין איהרע האר און גלעט, און גלעט... עכטע זייד!

נאר יסורים האט ער פון איהר געווג. ערשטענס — א קינד זאל פאר קיין זאך אין דער וועלט קיין מורא נישט האבען! קלעטערט זי אויף די בוימער, שפרינגט פון פלויט אראב אויף די ערד, און לאזט זי זיך לויפען צווישען די קברים — וועסטו זי אויף קיין פערד נישט דעריאגען. ביי דער הינטער־זייט פון בית־עלמין האט מען קיין פלויט נישט גע־שטעלט: דארט האקט זיך דאס „פעלד" גלייך ווי א וואנד צום טייך אראב, און דן האט גאר מורא אפילו צוצוגעהן נאהענט צו יענעם ארט; און זי — זי לאזט זיך אראב, קלעטערט צוריק ארויף, באדט זיך אין טייך, שווימט...

צווייטענס — עפעס איז זי מיט „זיי" דארט א צו נאהענטע מחותנת'טע... עפעס רעדט זי דארט מיט עמיצען, לאכט, זינגט. זעהט זי טאקי עפעס? נישט קיין גוטער סימן, אז א לעבעדיגער איז מיט „זיי" א גאנצער גוטער־ברודער. וואס קאן עס זיין? צו א קינד, וואס האט נאך גאר נישט געזינדיגט, דארפען זיי, דאכט מיר, גאר אפילו קיין שליטה נישט האבען. האב איך א טעות? מיט וועמען־זשע, ווידער, רעדט זי דארט?

נאר מעהר פון אלעם שרעקט דעם אלטען אין ביילקען אן אנדער זאך. זינגט זי, שפרינגט זי, טאנצט זי; דאכט זיך — גוט? אמאל אבער — זעהר זעלטען — פערטראכט זי זיך. קנייטשט זיך דאן ביי איהר דאס גלאטע, ווייסע שטערענדעל, קנייטשט זיך — ממש ווי ביי אן אלטען מענשען! צווישען די שווארצע, געדיכטע ברעמען שניידט זיך איין א טיעפער שטעהענדיגער צייכען און ווארפט א וואלקען אויף דאס

גאנצע פנים'על. דערביי ווערען איהרע אייגלעך, די פייכטע, ליכטיג־בלויע אייגלעך, טונקעל — פינסטער — כמעט שווארץ. און דאן זעהט מען אין זיי קיין גרונד ניט, ווי מ'זעהט איהם נישט דארט אונטער'ן בארג אין טייך, ווען ער ווערט חמורנע און וויל זיך בייזערן. און דער אלטער ווערט פערציטערט: ער זעהט בחוש, אז זי מאטערט זיך צו דערמאנען זיך עפּעס. איהר פנים ווערט בלאס, געעלטערט, און זי איז — איהר מוטער, איהר מוטער, עליה השלום, מיט אלע פינטעלעך! אזוי ציהט זיך עס שטונדען לאנג.

— ביילקע... — רופט דן אונזיכער. — ועסט אפשר עפּעס עסען, טאכטער?...

זי ענטפערט נישט.

2.

איבער'ן בית=עלמין זענען צעזייעט עטליכע בארנבוימער, אויף וועלכע עס וואקסען קליינע, הארטע, קיילעכדיגע בארלעך. מיינט בייל־קע, אז די בעסטע זאך איז — צו עסען אט די זאמדיגע, זויערליך־הארבע בארלעך. און נאך בעסער איז — אונטערצושפרינגען ווי מעגליך העכער, אנצוחאפען א צווייג און טרייסלען, טרייסלען . . . שפרינגען די בארלעך איבער דער ערד, טאנצען אויף ביילקעס קעפעל, ווי א האגעל, און פערוויילט זיך איינעם פון זיי — ווערט עס פערשוואונדען אין גראז, ערגעץ גאר נאהענט, כמעט ביי איהרע פיס, און — זוך עס נאכדעם א טאג מיט א נאכט, וועסטו עס אויך נישט געפינען. נאר דאס בעסטע איז — ארויפצוקלעטערן אויף דעם עלטסטען בארנבוים, וואס שטעהט נעבען דער באבע'ס קבר, ארויף צו'ם סאמע שפיץ, רייסען די פרוכטען פון די געדיכט בעזעצטע צווייגען אוןווארפען אראב, איינציגווייז, אהין, אהער . . . און ווי מאדנע די וועלט זעהט אוים, אז מ'בעקוקט זי פון שפיץ בוים אראב! די בערגען פון הימעל רוקען זיך א ביסעל פאנאנדער. די ערד ווערט גרעסער און דאס בית=עלמין — קלענער. די שטאדט אין דער ווייטען ציילענט זיך אב א ביסעל דייטליכער, ווי אן אלטער בגד מיט א סך גרינע, רויטע, ווייסע און סתם קויטיגע לאטעס. דער טייך ברענט זיך אונטער דער זון אין שווערען דרימעל. און אויב דער זיידע

נעהט גראָד פאַרבײַ אונטער'ן בוים, צעשטעלט ער עפּעס אַזוי מאָדנע־לעבערליך די פיסלעך, אַ קלײנינקער, אַ ריהרעוודיגער, אַ פיסעל פון פאָרענט, אַ פיסעל פון הינטען, און ער אַלײן באַמבעלט זיך אין דער מיט. דן דערהערט אין דער הויך איבער זיך אַ קלינגענדיג געלעכטער, ציטערט־אויף און פערדרײַסט דעם קאָפּ צו'ם בוים. און נישט שטענדיג געלינגט עס איהם אײַנצובעטען בײלקען, זי זאָל אַראָבגעהן, דען זי קאָן נאָך חלילה אַראָבפאַלען.

אויפ'ן ברעג בית־עלמין, דאָרט וואו דער גרונט האַקט זיך אָב צו'ם טײַך צו, וואַקסט אַ ווערבע. שטעהן שטעהט זי קרום און העננט איבער'ן אָבגרונד. דערפאַר אָבער האָט זי אַרײַנגעשטאָכען איהרע וואָרצלען דעם לעהמיגען באַרג טיעף אין די געדערים, האָט דאָרט אויסגעשטרעקט איהרע לאַנגע, דינע פינגער, האָט זיי פערפּלאָנטערט, פערשלײפט אײנעם מיט'ן צווייטען — און שטעהט פעסט. ווען־ניט־ווען שאָקעלט זי דער ווינד, שפּיעלט זיך מיט איהרע ליבטיגע און גלײַכע, ווי גלח'ישע, צעפּ, און זי סקריפּעט שטיל און פער'חלומ'ט... און שטעהט.

אויף דער ווערבע האָט בײלקע ליעב צו זיצען און קוקען אויפ'ן טײַך. אַ ביסעל ניעדריגער אַראָב־וואַסער שטעהט שלעפעריג די טונקעל־גרינע „פּריסטאַן“. פון בײדע איהרע זײַטען וויעגען זיך „בערלינעס“, שיפלעך, פליטען. געהט פאַרבײַ אַ דאַמפּפער, רויכערט ליולקע־ציבעק און פּאַטשט מיט די רעדער אָן וואַסער. בײלקע פערקוקט זיך נײַגיעריג אויפ'ן דעק. אַ פויערטע אין אַ רויטער פאַטשײלע, מיט גראָבע שטיוועל אויף די פיס... אַ פּאַרשוין אין אַ זשאָקײ־היטעל, מיט אַ לאָרנעטע בײַ די אויגען... מאָדנע! וויפיעל פערשידענע מענשען עס זענען דאָס פאַר־האַן אויף דער וועלט: גרינע, רויטע, מיט פאַטשײלעס, מיט גלעזער בײַ די אויגען. ס'פערשטעהט זיך, דאָס זענען נישט קײן אמת'ע מענשע־לעך, דאָס זענען בלויז אַזעלכע שפּיעלכעלעך. עס וואָלט, כ'לעבען, בדאי געווען אײנעם אַזעלכען אויפצובּרעכען און אַ קוק צו טהון, וואָס אינווענדיג טהוט זיך. עס מוזען דאָרט זײַן עפּעס רעדעלעך, קלעצעלעך, צײהנדעלעך, — אָט ווי אין זײדענ'ס אַלטען וואַנד־זײגער, וואָס איז אַמאָל אַראָבגעפאַלען אויף די ערד און הוסט פון דעמאָלט אָן... הם... מאָדנע בעשעפעניש, אָט די מענשעלעך און די זײגערס.

און ווען בײלקע דערפֿיהלט זיך גאָר גרינג, געפֿעלט איהר צו פֿערלאָזען אײנגאַנצען דעם שטאַם פֿון דער ווערבע, אָנצוחאַפּען זיך אָן אַ צווײַג און צו בלײַבען הענגען בלויז אויף די הענד. די ווערבע וויעגט זיך און זאָגט עפּעם — כ׳וואָלט געמעגט שווערען, זי זאָגט עפּעם! — און בײלקעס פֿיס שוועבען אַרום פֿרײַ אין דער לופֿט. און וואַרפֿט זי אַ בליק אין די ניעדער, זעהט זי, ווי דער טײַך וויעגט זיך איהר אַנטקעגען: אַרויף — אַראָב, אַראָב — אַרויף. דן האָט זי אײנמאָל דערזעהען אין אַזאַ פּאָזע, האָבען איהם אָנגעהויבען צו שטעלען די האָר אין קאָפּ.

אַזוי איז זי געוואַקסען אויפ׳ן בית־עולם.

זאַפֿטען האָבען זיך געהויבען גלײַך פֿון דער ערד, זענען געפֿלאָסען דורך איהרע אָדערען, האָבען געדרונגען אין איהרע ווײַכע בײנער און זײַ געקרעפֿטיגט. די זון האָט געפּילט און געפֿאַרבט איהרע בעקלעך, ווי זי פּילט און פֿאַרבט די פֿרוכטען פֿון די בוימער. בלומען האָבען געבליהט, זומער־פֿײגעלעך — געציטערט אין דער לופֿט, און די נשמות, די לויטערע, פֿריעדליכע נשמות פֿון די אַמאָליגע אונרוהיגע מענשען, האָבען זי אַרומגערינגעלט אויף יעדען טריט, געשוועבט אַרום איהר קאָפּ און געמורמעלט איהר אין די אויערען: „קינדעלע... מײדעלע... מײדעלע... קינדעלע..."

ד.

אין אֱלול, ווען אויפ'ן ברענענדען, אויפגערעגטען געזיבּט פון זומער האָבען זיך געוויזען די ערשטע סימנים פון מידקייט, האָט דאָס לעבען אין דער אונטערשטער שטאָדט אויפגעקאָכט שטאַרקער, האָט זיך געהויבען, ווי אַ געוויסער אין פריהלינג, זײַנע וועלען האָבען זיך געקײַקעלט ביז'ן באַרג, זענען זיך פאַנאַנדערגעלאָפען און האָבען שטירמיש פערפלייצט די טויטע שטאָדט.

פון בעגינען ביז שטאָק נאַכט האָבען זיך געצויגען איבער'ן שטויבּיגען וועג מחנות ווײַבער, מענער, קינדער, פוסגעהער און פוהרלעך — פון בית-עולם און צו'ם בית-עולם.

דאָס גרויע טויער אונטער'ן פערשימעלטען דעכעל האָט זיך ברייט געעפענט, און דורך די עפענונג האָט זיך אַרײַנגעריסען אין דאָס „פעלד" דאָס לעבען מיט זיין גאַנצען האַרמידער: מיט זײַנע ענטפלעקט-געוואָרענע פערבאָרגענע וואונדען, מיט קוויטשיגער בעטלערײַ און מיט עפענטליכער, בעל-הבית'יש-ברייטער שאַכער-מאַכערײַ. בײַ'ם וועג, פון ביידע זײַטען טויער, זענען געשטאַנען אין צוויי ציילען אָרעמעלײַט, קאַליקעס, אין דרײַען געבויגענע זקנים, ווײַבער מיט רויטע, טרערענדיגע אויגען, —

האבען געשטרעקט די הענד, געקרעכצט, עפּעס געמורמעלט און זיך געקריגט ווער מיט וועמען. אין טויער גופא, ביי צוויי לאנגע טישען, זענען געזעסען יודען מיט טעלערלעך, מיט שיסעלעך, מיט ביכעלעך, מיט קוויטעלעך, האבען געשריבען און גענומען, גענומען און געשריבען. און פון אלע זייטען, פון צווישען די מצבות, פון די וויטסטע, פערבעהאלטענסטע ווינקעלעך, האבען זיך געהויבען איבער'ן „פעלד" תפלות, געוויינען, געשרייען, לאנגע, אויסגעצויגענע, אנגעוועהטאגטע, שווערמוטיגע און צעבראכענע, ווי די מענשען גופא, וואס האבען זיי פון זיך ארויסגעשטויסען. די אויפגערודערטע, דערשראקענע נשמות, וואס האבען בעקומען א בעפעהל פון אויבען: נישט אבצוטרעטען פון בית־עולם דעם גאנצען חודש נאכאנאנד, — האבען זיך בעהאלטען אין זייערע קברים און אונצופרידען אויסגעהערט די אלע טענות, די שווערע „פעקלעך", וואס מ'האט פאר זיי אוועקגעלעגט, די אלט־בעקאנטע שווערקייטען, וואס זיי האבען שוין לאנג פון זיך אראבגעווארפען. הארט ביי דר'ערד — אויף די קברים, אויף די גראזען, אויף די מענשען — איז שטייף געליגען אן אומגעלומפערט געמישעכץ פון זונען־גאלד און מענשען־קרעכץ.

און ווי דן האט נישט געקאנט זיך צוגעוועהנען צו'ם טויט, אזוי האט ביילקע נישט פערנומען דאס לעבען. זינט זי איז היע, איז זי געוועזן אין שטאדט אפשר דריי מאל, נישט מעהר, און יעדעם מאל איז זי געקומען פון דארטען א צערודערטע. האט מען ווען געבראכט א „בר־מינן", האט זיך ביילקע פערשטעקט ערגעץ צווישען די קברים און האט אויפמערקזאם, א ביסעל ווילד, בעטראכט די בעגלייטער, — און זיי זענען איהר פארגעקומען אזוי פרעמד און וויט, ווי יענע מענשען אויף די דאמפפער, וועלכע זי האט אפט בעקוקט פון דער ווערבע אראב. איהר האט זיך אלץ געדאכט, אז דאס זענען נישט מעהר ווי קאטאוועס־מענשלעך, נישט קיין ביילקעס. זיי מאכען זיך כלומר'שט ווי זיי געהען, רעדען, טהוען עפּעס, אבער — ס'איז נישט דאס... אט דער זיידע — איז עפּעס אנדערש. ער איז — דער זיידע, איהר זיידע. איהם ווייסט זי, ווי ער איז אין דער אמת'ן, מעג ער זיך ווי פלייסען צו ווייזען זיך בייז, ווען ער איז גוטמוטיג, אדער מאכען זיך פרעהליך, ווען איהם איז שווער אויפ'ן הארצען. סוף כל סוף, איז דער זיידע כמעט א ביילקע, און אלע אנדערע מענשען — נישט.

נאָר אַז עס פלעגט קומען דער חודש אלול, האָט זיך בײלקע קײן אָרט נישט געקאָנט געפינען. אַ גאַנצען חודש האָט דאָס לעבען פאַר איהר אין די אויגען געקאָכט, געשוימט, געקרעכצט און זיך געוואָרפען, ווי אין דער „פאַלעניש“. אַ גאַנצען חודש נאָכאַנאַנד האָבען די רעדעלעך אינוועניג אין די שפּיעלכעלעך געסקריפּעט און זיך פיעבערהאַפּט געדרעהט, און די מענשעלעך האָבען געוויינט, גע'טענה'ט, עפּעס אַזוינס דערצעהלט און ווידער געוויינט. נישט זעלטען האָט געטראָפען, אַז אין עמיצען פון די מענשעלעך האָבען זיך די רעדעלעך פערפּלאָנטערט צווישען זיך און פּלוצים מיט אַ קנאַק זיך אָבגעשטעלט, און דאַן האָט דאָס מענשעלע אַרויסגעלאָזען אַן אָבגעהאַקטען, פערשטיקטען קרעכץ און איז שטום געפאַלען מיט'ן פּנים אויף עפּעס אַ מצבה... און ביסלעכווייז האָט זיך בײלקען אָנגעהויבען צו דאַכטען, אַז זי פערשטעהט. עפּעס אַזוינס האָבען זיי געוועקט אין איהר, — פערגעסענע בילדער, פערהילכטע קלאַנגען, צי וואָס?... — און קיין בעהאַלטעניש איז גאָר פון זיי נישט פאַרהאַן! וואו ערגעץ אַ ווינקעל, וואו נאָר אַ בערגעלע — אומעטום זענען זיי דאָ, און וואוהין זיי קומען נאָר, אַזוי פערטרייבען זיי פון דאָרט די נשמות אונטער די ערד און טראָגען אַריין אין אָרט פון אייביגען פריעדען זייער אייביגע אונרוהיגקייט... מיט יעדען טאָג איז עפּעס אַזוינס געוואַקסען, עפּעס האָט זיך גענעהערט, און בײלקע האָט אַ פערבאָרגענעם שוידער געשפּירט. דעריבער, ווען דער חודש האָט זיך געענדיגט, די ימים נוראים זענען אַוועק, און דער מענשען־שטראָם האָט זיך ביסלעכווייז אַראָבגעגאָסען צוריק אין טאָל, — דעמאָלט האָט בײלקע אָבגעצויגען דעם אָטהעם.

דעמאָלט פלעגען די בעפרייטע נשמות אויף אַ שטיקעל צייט פערלאָזען דאָס בית־עלמין, זיך אויפהייבען צו'ם הימעל און איבערלאָזען נאָך זיך אַ טיעפע בענקעניש. עס קומט אָן דער הערבסט, וואָס איז, פּונקט ווי דער זיידע, — אַ גרויער, אַ בײזליכער, אָבער אין גרונד אַ גוטהערציגער און זעהר אַן אומעטיגער. אויף דאָס „פעלד“ רוקט זיך אָן אַ מרה־שחורה, די בוימער קוקען מאָגער, די ווערבע זאָגט ווידער, נאָר שוין עפּעס אַנדערש, גאָר עפּעס אַנדערש. רעגען און ווינטען. ווינטען און רעגען. אוים הימעל.

אַזוי ציהט זיך עס, ביז...

ה.

— זעדע, זעדע! די נשמה׳לעך זענען געקומען צו פליהען! — שרייט ביילקע, פערקוקענדיג דורך דאס פענסטער׳ל אין פעלד אריין, און לויפט ארויס פון שטיבעל.

און ווירקליך: די נשמות זענען געקומען צו פליהען. לייכטע, ווייסע, קליינינקע, קומען זיי פון אלע זייטען פון הימעל, טאנצען אין דער לופט, בעפאלען ביילקען, ווי ווייסע זומער-פייגעלעך, זעצען זיך אויף איהרע האר, אויף איהרע ברעמען, אויף איהרע בעקלעך, רוימען איהר איין א סוד אין אויער און ווערען פערשוואונדען, ווי א ליעבליכער שמייכעל, און אנדערע קומען אויף זייער ארט — אזוי פיעל, ווי די שטערען אין הימעל, ווי דער זאמד אויפ׳ן ברעג פון טייך. ווי שכור שפרינגט ביילקע ארום איבער׳ן פעלד, אין דער מילכווייסער לופט, פערמאכט דעם קאפ און שטעלט אונטער איהר געזיכט אונטער די ווייסע בלימלעך, וואס פאלען פון הימעל. די שנייעלעך פאלען און פאלען, פארבען דאס פעלד גרוי—ליכטיג—ווייס, און אט פערציהען זיי שוין די ערד מיט א דעק-טוך, וואס ליעגט אויף איהר ברוסט אין זייד-ווייכע פאלדען, און רע-דען עפעס אונטער׳ן פוס, אין ברומען ווייך און ליעבליך, ווי טייבעלעך אין נעסט.

נאָר דער עיקר — דער טײַך ! טאָג=טעגליך קוקט בײַלקע אויפ׳ן טײַך און לעבּט מיט איהם צוזאַמען. צווישען די ווײַסע ברעגען יאָגט ער זײַנע כמעט שוואַרצע וואַסערען, פערצאָרנט און בּייז, פּאָראויסזעהענדיג פאַר זיך פינסטערע טעג... ציהט פון צפון אַ קאַלטער ווינד, דרינגט אַרײַן אומעטום, נעהט דורך דאָס לײַב ווי דורך אַ לעדיגען חלל, טראָגט ער זיך איבּער׳ן טײַך אַ טאָג, און צוויי, און דרײַ, — ווערט דער טײַך בּלוי, טונקעל-בּלוי, פון קעלט און ציטערט, און קנײַטשט זיך, און ראַנגעלט זיך, מיט׳ן טויטען דרימעל, וואָס בּעפאַלט זײַנע מעכטיגע גליעדער, — ראַנגעלט זיך, אָבּער אַלץ לאַנגזאַמער און שווערער, שווערער און פוילער, פוילער און שלעפּעריגער. פון ערגעץ קומט אָן אַ פאָרמלאָזעס, געלבּליך-קוימיגעס שטיק אײַז און שווימט פאַרבּײַ שטיל, בּגנבה, נישט מײַנענדיג חלילה קײַן שלעכטס... און נאָך אַ „קריהע״ געהט פאַרבּײַ, און נאָך איינע, און עטליכע מיט אַ מאָל, און אָט ציהט שוין אַ גאַנצע מחנה אַראָבּ=וואַסער, און עס דאַכט זיך — עפּעס קעפּ קוקען אַרויס פון וואַסער אָדער לצים שפּיעלען זיך צווישען די כוואַליעס, קעהרען זיך איבּער און מאַכען אָן אַ גאַנצען האַרמידער אין טײַך. אָפּט און עפטער לאָזען זיך הערען הילכיגע קלעפּ און אַ קנאַקערײַ. דער טײַך איז שוין אינגאַנצען בּעדעקט מיט קריהעס, און צווישען די קלענערע שפּאַרט זיך דורך אַ גרויסע מיט בּרייטקייט, מיט בּעל=הבּית׳ישער חוצפּה, און די קלײַנע טרעטען איהר אָבּ דעם וועג, קריכען זיך אויף איינע, און שלאָגען זיך צווישען זיך, ווי וועלף איבּער אַ פּגר...

זעהענדיג די שווערע גסיסה פון ריעזיגען טײַך, צעלויפען זיך די מענשען, פערשווינדען די שיפלעך, די פליטען, די „בּערלינעס״, און ווײַסט ווערט אַרום און לעדיג, ווי פאַר בּריאת העולם. בּיסלעכווייז פערהאַלט די קריהע איהר גאַנג, דרעהט זיך אויף איין און דעמזעלבּען אָרט, שטויסט זיך אָן די בּרעגען, בּיז זי בּלײַבּט אינגאַנצען שטעהן. אומגעלומפּערט און העסליך שטאַרצען אין אַלע זײַטען אונגעהויערע גרויסע שפּיציגע נעזער, גלאַטע, הוילע און ווײַסע קעפּ, פערבּויגענע קניע און רוקענס, — אַ שלאַכט=פעלד, בּעדעקט מיט נאַקעטע מתים און פערטריקענטע סקעלעטען. און דאַן קומען ווידער צו פליהען ווײַסע, גרינגע נשמה׳לעך און לעגען זיך מיט גרויס רחמנות אויף די פּגרים און פערדע=

קען זייער שאנד. נאך עטליכע שנייען, נאך עטליכע פרעסט — און פון טייך איז קיין זכר נישטא. גרויע, קורצע טעג בעווייזען דער וועלט זייער בלאסען, אונדרייסטען שמייכעל, פאלען אבער באלד ביי זיך אראב און לעשען זיך אויס, און זייער ארט פערטרעטען לאנגע, אונענדליך לאנגע אומעטיגע נעכט, ווען דער ווינד פייפט זיין מרה=שחורה'דיג לידעל, ווען פון וואלד, וואס טונקעלט אויפ'ן צווייטען ברעג, געהען ארויס הונגעריגע, דערפרוירענע וועלף און קלייבען זיך צונויף אויפ'ן קבר פון טייך, און קלאגען ווילד און שמערצליך שטונדען לאנג, און קנאקען מיט די צייהן, און פינקלען מיט גרין=ברענענדע אויגען אין שוים פון דער נאכט אריין.

.1

לאַנג ציהט זיך דער ווינטער, אַזוי לאַנג, אַז דער זומער קומט פאָר ווי עפּעס אַ געשריבענע מעשה: אפשר געווען, אפשר נישט געווען. און בײלקע חדוש'ט זיך: דער טײך איז נישטאָ, גאָר אינגאַנצען נישטאָ! ווי געשיקט זיך עס? געווען טעג — און דער שוים פון טײך איז שטיקערווײז געהאַנגען אויף די מצבות, און אפילו אין די שטילע נעכט האָט פון אונטער'ן באַרג געגרײַכט אַהער אַ געמורמעל, קענטיג — פון חלום; און איצט — פליהען שליטענס, געהען מענשען, געהען זיכער און לײַכטזיניג, פונקט ווי עס דאַרף אַזוי זײַן. און — אַזוי וועט עס שוין בלײַבען?

עס בלײַבט נישט אַזוי. לאַנג ציהט אַ צפון=ווינד, און — קײנער בעמערקט נישט ווען און ווי אַזוי — הויבט ער אָן צו עטהעמען פון דרום, אַ פײַכטער, אַ „פוילער“, אַן אײַנגעגעסענער. דער גלאַטער, ווײַסער וועג אויפ'ן טײַך ווערט קויטיג, טונקעל, קנײַטשיג; די פוסגעהער פערליערן די העזה, בעוועגען זיך מיט ישוב=הדעת, קלאַפּען מיט שטעקענס אָן גרונט און הערען זיך צו עפּעס צו... די פוהרלײַך בעווײַזען קאַפּריז, מאַכען עפּעס מאָדנע זיגזאַגען, מײַדען אויס מאַנכע ערטער, און דאָך טהוט עס אונטער זײ װען=ניט=װען אַ חליפּ, אַ שפּריץ. דער דרום=ווינד

ציִדוּט דערוויַיל מיִט גרויס עקשנות, די טעג ווערען א ביִסעל גרעסער, די נעכט — א ביִסעל קלענער, און דער טייַך הויבט אן צו נעהמען זייַנע ערשטע קרבנות: פאַלט אַריַין א מענש, ברעכט זיך איַין א פוהר, בעוויַיזען זיך עפּעס פערדעכטיִגע לעכער, גריִבער, ברונענס. ביִסלעכ־ווייַז לויפען זיך די מענשען פאַנאַנדער: דער שרעק פאַר תחית המתים איז ניִשט קלענער ווי דער שרעק פאַר די גסיסה...

דערנאך קומט א נאכט, ווען בייַלקע חאַפּט זיך פּלוצים אויף פון שלאף און פרעגט דערשראָקען:

— זייַדע, וואָס איז דאָס?...

דן שלאָפט שוין לאנג ניִשט.

— גאַרניִשט, טאָכטער, גאַרניִשט... דער טייַך ריִהרט זיך.

ער פערדרויכערט אין דער פינסטער זייַן ליולקע, רויכערט, הוסט, שפּייַט און מריִקעט עפּעס אַזוינס.

— האַ, וואָס? — פרעגט בייַלקע וויִדער.

—עט... הם... גאַרניִשט, גאַרניִשט... — ענטפערט ער און אין א ווייַלע אַרום מריִקעט ער וויִדער, אָבער בייַלקע פיִהלט, אז ער איז ניִשט אונצופריִעדען, און ניִשט ער, נישט זי ווייסען ניִט, וואָס איז די שמחה. אויפ'ן טייַך דערווייַל דונערט עס אַזוי, אז דאָס גאַנצע הייַזעל טרייסעלט זיך און די שויבען אין די פענסטער גריִלצען. א גאַנצע נאַכט גלאָצט בייַלקע די אויגען אין די פיִנסטערניִש אַרייַן און האַלט איַין דעם אָטהעם, און איהר דאַכט זיך, אז זי זעהט וואָס זי הערט.

קוים דערוואַרט זיך אויף טאָג, שפּריִנגט זי אַרויס פון שטיִבעל און פאַלט אַרייַן גלייַך אין די אָרעמס פון א וואַרעמען ווינד, וואָס שמעקט ווי א זומער־רעגען. זי פערמאַכט אויף א רגע די אויגען, עפענט זיי אויף, לויפט־צו צו דער ווערבע און פערקוקט אַראָב.

דאָס איַיז רודערט זיך. בייַלקע זעהט בחוש, אז אונטער'ן איַיז

שטעהט עמיצער, אַ גרויסער, אַ ריעזיגער, אויף די הענד און אויף די
פּיס און בעמיהט זיך אויפצוהייבען אויף זיין רוקען די הארטע, שווערע
דעק. דאָס איז בייגט זיך, פּלאַצט ערטערווייז און לאָזט זיך ווידער
שווער אַראָב. דער געפאַנגענער אונטען ווערט וואָס אַמאָל אונרוהיגער,
אויפגערעגטער: ער סאָפּעט, רודערט זיך, שטרענגט זיך אָן נאָך מעהר.
דאָס איז ברעכט זיך עפּטער, ברייטער, ראַנגעלט זיך פערצווייפעלט פאַר
זיין מאַכט — און ברעכט זיך פאָרט. איינצעלנע שטיקער שטויסען זיך,
וואַרפען זיך און קעהרען זיך איבער, ווי אונגעהויער גרויסע טויטע
פיש, מיט די ווייסע בייכער אַרויף... וואַסער זעצט פון אַלע וואונדען,
פערפלייצט דאָס אייז, שווענקט עס, רייניגט עס און — עסט עס.
און פּלוצים טהוט די גאַנצע מאַסע אַ ציטער — און ריהרט זיך פון
אָרט.

עטליכע טעג נאָכאַנאַנד, ווי אַן אַרמעע נאָך אַ שרעקליכער מפּלה,
לויפט נאָכדעם די קריהע אַראָב־וואַסער אין איילעניש און שרעק. פער־
לאָזענדיג די שאַנצען און בעפעסטיגונגען, אויף וועלכע זיי האָבען געאַר־
בייט דעם גאַנצען ווינטער, לויפען צוערשט גאַנצע קאָרפּוסען, דיוויזיעס,
פּאָלקען; נאָך זיי פליהען פאַרביי אָהן פּלאַן און אָרדנונג קלענערע אָב־
טיילונגען און איינצעלנע זעלנער, וואָס די אַרמעע האָט זיי פערלוירען
אין וועג און וועלכע בעמיהען זיך איצט זי צו דעריאָגען. פילע פון זיי
קומען־אום אין וועג, — די זון הייבט זיך מיט יעדען טאָג העכער,
און איהרע פיילען ווערען וואָס אַ מאָל הייסער און שטעכיגער. ציטענ־
וויז פערהאַקט זיך עפּעס אַ שטיק אייז ערגעץ אין אַ ווינקעל פון אויסגע־
שניטענעם ברעג און גוס'עט לאַנג און שמערצליך, נאָכקוקענדיג מיט
אַנגסט נאָך זיינע ברידער, וואָס לויפען מיט אימפּעט פאַרביי... פער־
שוואונדען דאָס לעצטע שטיקעל אייז, און פון אויבען קומען נאָך אַלץ אָן
וואַסערען און וואַסערען און שלינגען דעם לינקען ניעדריגען ברעג און ריי־
סען זיך אַריין אין די זייטיגע טאָלען. ביינאַכט הערט מען פון אונטער'ן
באַרג, ווי עפּעס גאָרגעלט אַזוי קורץ און טיעף, גלייך דער טייך שטיקט
זיך פון איינגעהאַלטענעם געלעכטער און רייסט זיך פון שטאַרקע און
קיצעלדיגע הענד... דאָס לעבען האָט ווידער געעפענט זיינע שטראַה־
לענדע אויגען.

ז.

געוועזן אזא מענש — בלויז איינער, — וואס ביילקע האט געפרובט מיט איהם זיך צו בעפריינדען. דער מענש איז געוועזן דאס זיבען=יעהריגע זוהנדעל פון פיליפ קארפענקא, וועלכער האט געוואוינט געגענ'איבער, אויף יענערזייט „שליאך“, אין איינעם פון די דארטיגע הייזלעך. געהאט האט יאשקע א ניעדריגען שטערן, גרויע אויגען, א ברייט, קלייענדיג פנים און ברייטע „חאזיאיסקע“ פלודערען. געגאנגען איז ער שטענדיג אהן א היטעל, און זיינע ווייסע, פלאקסענע האר זענען איהם געוועזן אראבגעלאזען אויף דאס פנים, ביז איבער די אויגען. דאס מויל האט ער געהאלטען אפען, און דער מינדסטער פינגער פון זיין רעכטער האנד האט געוועהנליך געשטעקט אין איינעם פון זיינע נאז=לעכער. בכלל האט ער זיך געוואונדערט.

איז יאשקע אמאל געשטאנען נעבען פלויט פון בית=עלמין, האט פערקוקט אינוועניג אריין, אויף די גרינע בארלעך, וואס זענען געוואקסען אויף דער „באבע'ס בוים“, און האט זיך, ווי זיין שטייגער איז, געוואונדערט און געשלונגען דאס שפייעכץ: גראד אזעלכע בארלעך זענען ביי זיין טאטען אין גארטען נישט געוואקסען. ביילקע איז געגאנגען פארביי און האט זיך אבגעשטעלט נעבען פלויט פון דער אינוועניגסטער זייט. יאשקע

האָט זיך פערוואונדערט, בײַלקע האָט זיך צעלאַכט.

— װײַסע האָר! — האָט זי לאַכענדיג געזאָגט, טײַטענדיג אויף איהם מיט'ן פינגער.

— יאַק?...[א] — האָט יאַשקע געפרעגט און זיך אומגעקוקט אהינטער, זוכענדיג מיט די אויגען, אויף וואָס ווײַזט זי אָן.

— בײַ דיר ווײַסע, בײַ מיר שוואַרצע... — האָט בײַלקע געזאָגט, צוגעהענדיג נעהענטער צו'ם פלויט, און האָט מיט דער האַנד צעשויבערט איהרע שוואַרצע לאָקען.

יאַשקע האָט אויסגעשטרעקט זײַן האַנד און האָט אָנגעטאַפּט איהרע האָר, נישט ווייסענדיג גענוי, וואָס מ'וויל פון איהם. בײַלקע האָט זיך ווידער צעלאַכט, און ער האָט געשווינד צוריקגעכאַפּט זײַן האַנד אין גרויסער פערלעגענהייט. די קינדער האָבען געקוקט אַ ווײַלע אײַנס אויפ'ס אַנדערע.

— דאַוואי הרושקי![ב] — האָט יאַשקע פּלוצים אַרויסגערעדט — און האָט זיך פערוואונדערט.

פונ'ם בליק, וואָס ער האָט געוואָרפען אויפ'ן בוים, האָט בײַלקע פערשטאַנען, וואָס ער וויל, און איז אויגענבליקליך אַרויף אויפ'ן בוים. יאַשקע האָט זיך אַ סעקונדע געשלאָגען מיט דער דעה, דערנאָך איז ער אַריבער איבער'ן פּלויט און איז אויך אַרויף אויפ'ן בוים.

אַזוי האָבען זיי געשלאָסען בעקאַנטשאַפט.

דן האָט אַ שטיק צײַט נישט געוואוסט פון דער דאָזיגער קינדער־שער פרײַנדשאַפט. ער איז איבעררײַשט געוואָרען, דערוועהענדיג אײַנ־

[א] ווי?

[ב] גיעב באַרלעך.

מאָל יאַשקע׳ן מיט ביילקע׳ן אויפ׳ן בית־עולם. יאַשקע איז אַנטלאָפֿן, דן איז רויט געוואָרען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ שייגעץ?!

ביילקע האָט געלאַסען געענטפערט:

— יאַשקע...

— יאַשקע?.. וואָס יאַשקע?.. וואָס הייסט יאַשקע?.. פע, מיט אַ שייגעץ גאָר!

ביילקע האָט זיך פערוואונדערט.

— פאַרוואָס?..

— פאַרוואָס?.. — האָט דן איבערגעפרעגט. — ווי דען?.. ביזט דאָך אַ יודיש קינד, ווי קומט ער צו דיר?..

— עס איז דאָך יאַשקע! — האָט ביילקע זיך אַלץ מעהר גע־וואונדערט.

— פערשטעהסטו מיך, דו ביזט אַ יודיש קינד, און ער איז אַ גוי, — פערשטעהסט, הא?..

זי האָט גאָרנישט פערשטאַנען, און אַז יאַשקע איז אויף מאָרגען בגנבה צוגעקומען צו׳ם פלויט, האָט זי זיך מיט איהם געשפּיעלט ווי פריהער. און גיכער איז זי געווען דער מאַנספערשוין, איידער ער: זי האָט געפיהרט דאָס רעדעל, האָט צוגעטראַכט נייע שטיק און האָט אַליין פערענטפערט ווילכטיגע לעבענס־פראַגען. יאַשקע, דאַגעגען, איז געווען זעהר פויל, זעהר פלעגמאַטיש, ווייניג ריהרעוודיג און האָט ביילקע׳ן גע־פאָלגט אין אַלסדינג. זיין גרעסטעס פערגעניגען איז געווען — צו זיצען די פּיס אונטער זיך און אַ פינגער אין דער נאָז און קוקען אָהן אַ שום

געדאַנק, סתם אין די וועלט אַריין, קוקען אַזוי לאַנג, ווי נאָר מעגליך; און איינמאָל האָט געטראָפען, דאָס ער האָט אַזוי זיצענדיג איינגעדריי-מעלט, און האָט זיך שטאַרק איבערגעשראָקען, ווען בײַלקע האָט איהם אויפגעוועקט מיט איהר פרעהליכען געשריי.

יעדען טאָג פלעגט ער קומען רייסען באַרלעד, זיך שפּילען און שמועסען. מאָדנע געשפּרעכען און אויף אַ מאָדנער שפּראַך האָבען זיי געפיהרט.

— האָסט אַ סטאַרי דיך? א) — האָט בײַלקע זיך אינטערעסירט.

יאַשקע, נישט אַרויסנעהמענדיג דעם פינגער פון דער נאָז, האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ פון לינקס צו רעכטס:

— ני, ביי מיר אַ טאַטקע און אַ מאַמקע, און אַ בראַטאָק, און צוויי סעסטריצעס... ב)

— אי הרושקי או טעבע אין סאַד יע? ג)

— יאָ, אי בילאַ מאַלינאַ, אי קאָראָוואַ... ד)

— קאָראָוואַ?.. — האָט בײַלקע אונזיכער איבערגעפרעגט, נישט וויסענדיג, וואָס פאַר אַ געוויקס דאָס איז.

— נו, דאַ ה), קאָראָוואַ... מו — או — או!.. — האָט יאַשקע גענעבען צו פערשטעהן און האָט מיט די הענד געמאַכט אַ פּאָר הערנער איבער'ן קאָפּ.

א) האָסט אַן אַלטען זיידען?

ב) ניין, ביי מיר אַ טאַטע און אַ מאַמע, און אַ ברידערל, און צוויי שוועסטערלעך.

ג) און באַרלעך האָסטו אין גאָרטען?

ד) יאָ, און וויסע מאַלינעס, און אַ קוה.

ה) נו, יאָ.

— אַ — האַ ! . . — האָט בײַלקע פֿערטראַכט געזאָגט .

עס האָט געדויערט עטליכע וואָכען . די קינדער האָבען געלעבט אין אַ בעזונדער וועלטעל . אַ קלײַן בעשעפעניש׳על האָט דאָס וועלטעל חרוב געמאַכט און האָט דערבײַ אויך זײַן אײַגען לעבען פערלוירען .

אַ זומער־פֿײַגעלע איז פֿאַרבײַגעפֿלויגען צווישען די קינדער , בעת זיי בײדע זענען געזעסען אויפֿ׳ן גראָז , און יאַשקע האָט עס געכאַפּט . ער האָט עס געהאַלטען פֿאַר אַ פליעגעלע , און דאָס זומער־פֿײַגעלע האָט זיך פֿערצװײַפעלט געראַנגעלט , האָט געזשומעט און אָנגעמאַכט אַ ווינד צווישען יאַשקע׳ס פינגער . יאַשקע האָט זיך שטאַרק געוואונדערט און האָט עס צוגעקוקט מיט גרויסער נײַגיעריגקײַט . בײַלקע איז פערציטערט געוואָרען .

— לאָז אָב , לאָז אָב דאָס נשמה׳לע ! — האָט זי קוים אַרויסגערעדט מיט אַנגסט .

— שטשאָ ?[א] — האָט יאַשקע נישט פערשטאַנען און האָט אָבגעריסען בײַ׳ם זומער־פֿײַגעלע אַ פליעגעלע . . .

בײַלקע האָט איהם אָנגעכאַפּט פֿאַר די האַנד . יאַשקע איז פּלוצים אין כעס געוואָרען .

— פוסטי![ב] — האָט ער אויסגעשריען, רײַסענדיג בײַ איהר זײַן האַנד.

בײַלקע האָט נישט אָבגעלאָזען .

— או , טש — טשאָרט !

ער האָט צעקוועטשט דאָס זומער־פֿײַגעלע , האָט עס אַוועקגע־

א) וואָס ?

ב) לאָז אָב !

וואָרפען און אַ שטוים געטהון ביילקע'ן מיט דער בעפרייטער האַנד.

אין איין מאָמענט איז ביילקע אויפגעשפרונגען פון אָרט. איהר געוויכט איז געוואָרען מויט-בלאַס, די בלויע אייגלעך — פינסטער און טיעף, און צווישען די האַלב-געעפענטע ליפלעך האָבען געפינקעלט צוויי ציילען שאַרפע, ווייסע, צוזאַמענגעדריקטע ציינער. און באַלד האָבען זיך די ציינער טיעף איינגעשניטען יאַשקע'ן אין האַנד.

יאַשקע האָט ברייט געעפענט די אויגען און דאָס מויל און האָט זיך צעשריען, ווי אַ קאַלב ביי דער שחיטה. אַז ביילקע האָט איהם אָבגעלאָזען, איז ער אַוועקגעלאָפען אַהיים מיט אַ דערשראָקען, הילפלאָז געוויין. זי האָט איהם נאָכגעקוקט מיט פינקלענדע אייגלעך און פערביסענע ליפלעך.

נאָך דער דאָזיגער מעשה איז ביילקע אַרומגעגאַנגען צעטומעלט עטליכע טעג נאָכאַנאַנד, און וואָס דער זיידע האָט זיך ביי איהר נישט דערבעטען, האָט ער נישט געקאָנט דערגעהן, וואָס איהר איז. דן האָט זיך געשראָקען און אין דער שטיל האָט ער מתפלל געווען:

— רבונו של עולם! האָב רחמנות אויף מיין עלטער און אויף איהרע יונגע יאָהרען — היילל איהרע וואונדען!.. אָ, טאָכטער מיינע, טאָכטער מיינע!..

אין אַ וואָך אַרום איז יאַשקע ווידער געקומען. ער האָט גאָר פערגעסען אָן די גאַנצע מעשה, און זיין ברייט פנים האָט געשמייכעלט ווייך און גוטמוטיג, ווי שטענדיג. און אַז ביילקע האָט איהם קלאָר און דייטליך געגעבען צו פערשטעהן, אַז זי וויל מיט איהם מעהר קיין געשעפטען נישט האָבען, איז ער אַוועקגעגאַנגען זעהר טרויעריג. ער האָט לחלוטין נישט פערשטאַנען, מיט וואָס ער האָט זיך דאָ אַזוי פערזינדיגט, און אומזיסט האָט זיין נישט-געוועהנטער קאָפּ געאַרבייט אויף דער רעטעניש, וואָס ביילקע האָט איהם פערגעבען.

ח.

יאָהרען זענען געשוואומען איבער'ן בית-עולם. פיער מאָל איז דער טײַך פערשטאָרבען געוואָרען, און פיער מאָל האָט איהם דער פריה-לינג צו'ם לעבען געבראַכט. פיער מאָל האָט דער „באָבע'ס בוים" אַרויס-געיאָגט זײַנע האַרבע, קײַלעכדיגע באַרלעך און זײַ צעוואָרפען איבער'ן פעלד. פאַר די צײַט זענען די עלטערע בוימער געוואָרען אַ ביסעל אויסגעטריקענט, האָבען זיך אויסגעקרימט און אָנגעהויבען אונטערצוסקריפּ-פּען, און די יונגע, פערקעהרט, האָבען זיך אויסגעצויגען, אויסגעגלײַכט, און זײַערע געשטאַרקטע, שלאַנקע גליעדער האָבען יונג און אויפגערעגט געציטערט. פיער מאָל האָבען די ווײַסע, ציכטיגע שנײעלעך און די פיעלפאַרביגע קינדישע בלימעלעך איינע נאָך די צווייטע די ערד בעציערט.

פאַר די צײַט איז דן'ס גרויע באָרד ווײַס געוואָרען, און זײַן קלײ-נע, אָבער גלײַכע פיגור האָט זיך אַ ביסעל צעשרויפט, אָבגעלאָזען, עטוואָס אויסגעבויגען. עפטער און עפטער בעזוכט ער איצט דעם בוים, וואָס איבער מלכה'ס קבר; לענגער און לענגער זיצט ער דאָרטען פער-טראַכט, און אַז ער גלעט ביי'ם אוועקגאַנג די אותיות אויף דער מצבה, ציטערען דערביי לײַכט זײַנע פינגער און די ליפּען בעוועגען זיך אין דער

שטיל... די ווערטער „האשה מלכה בת ר׳ תנחום שלמה״ האָבען זיך אַ ביסעל אָבגעריבען, אָבער פאַר׳ן אַלטען ווערען זיי וואָס אַמאָל שאַר־פער און דײַטליכער, און אונטער זיי צייכענט זיך אָב אַ גוטמוטיג, קיילעכדיג פּנים, עטוואָס געעלטערט, מיט אַ שטיל שמייכעלע און מיט פריינדליכע, הימלישע אויגען, וואָס קוקען גלייך אויף איהם, אויף דנ׳ען קוקען זיי, פּונקט אַזוי, ווי זיי האָבען געקוקט אַמאָל, מיט פיעל, פיעל יאָהרען צוריק...

און ביילקע איז געוואַקסען. איהר פּנים׳ל האָט זיך עטוואָס אויס־געצויגען, די גרויסע אויגען האָבען פער׳חלומ׳ט געקוקט אין די ווייטע וועלט אַריין, און אינגאַנצען האָט זי זיך ווי צוגעהערט צו עפּעס. און פון דער זייט איז שווער געווען צו זאָגען, אויב זי הערט זיך צו צו די קלאַנגען פון דער אויסערער וועלט, צו די אייביגע שטימען פון ערד און הימעל, צו׳ם צאַפּלען פון לעבען און טויט, — אָדער אין זיך גופא, אין דער טיפעניש פון איהר קינדערשען הערצעל, הערט זי אַ בת־קול, וואָס רופט און רופט — דערווייל נאָך אונבעשטימט, אונקלאָר, אַמאָל ווי אַ ליעד פון דער ווייטען, אַמאָל ווי דאָס ברומען פון אַ דו־נער, וואָס געהט געבוירען ווערען, ווי דער אָטהעם פון אַ שטורם, וואָס דאַרף זיך ערשט אַרויסרייסען פון אוצר הרוחות... דן האָט זי איינמאָל דערזעהען אויפ׳ן ברעג פון טייך אין אַ הייסען זומער־טאָג: אינגאַנצען אַ נאַקעטע, מיט אויפגעהויבענע און איבער׳ן קאָפּ פערוואָרפענע הענד, האָט זי זיך געקליבען צו וואַרפען זיך אין דאָס גרוי־געלע, שוועך־דרימ־לענדע וואַסער, — האָט זיך דער אַלטער דערשראָקען: איהם האָט זיך געדאַכט, ער זעהט אַ בעשעפעניש פון אַן אַנדער וועלט, מיט אַ בלאַנ־קער הויט און געטאָקטע גליעדער, איבער וועלכע עם האָט געשוועבט אַ קוים מערקליכער, דראָבנער ציטער, ווי איבער אַ שטייף אָנגעצויגענער סטרונע. און ווען דער דאָזיגער בלענדענדער האַלב קינדערשער קערפּער האָט אַ שימעריר געטהון אין דער לופט און האָט זיך ווי אַ פייל אַריינגעשניטען אין טייך, — איז דן אַנטלאָפען, אַ צעטומעלטער, אַ דערשראָקענער, אַליין נישט וויסענדיג פאַרוואָס. זעהר צעטראָגען איז ער געזעסען ביי׳ם פענסטער פון זיין הייזעל און האָט געוואַרט אויף דאָס אייניקעל. אין האַרצען האָט ער זיך געטראַכט: „נישטאָ מעהר ביילקע. נישט די ביילקע. וואָס וועט זי זאָגען, אַז זי וועט

קומען ?..." אין אַ האַלבער שעה אַרום האָט זי זיך בעוויזען אויפ'ן שמאָלען שטעגעל, וואָס שלענגעלט זיך פונ'ם אָבגרונד ביים טײַך ביז צו'ם קלײנעם הײַזעל. מיט פאַנאַנדערגעלאָזענע פריש-נאַסע האָר, דאָס געזיכט עטוואָס פערפלאַמט און דער בליק מיעד, האָט זי לאַנג-זאַם און גראַציעז, ווי אַ בת מלכה, געטראָטען מיט אירע באָרפיסע פיסלעך אויפ'ן גראָז. בעגעגנענדיג דעם זײדענ'ס אונזיכערן קוק, האָט זי געענטפערט מיט אַ הערצליכען, קינדישען שמייכעל. דן איז פלו-צים לעבעדיג געוואָרען.

— האָסט זיך געבאָדען? חע-חע!... — האָט ער געלאַכט סתם אין די וועלט אַרײַן. — טאַקי זעהר היים, גאָט זאָל שומר ומציל זיין! חע-חע...

ט.

די היצען אין יולי האָבען צו זיך קיין גלייכען נישט געהאַט. גאַנצע טעג האָט די זון אָפען און שאַרף געקוקט אויף די ערד: ווער עס קאָן מיין פנים נישט זעהן — זאָל געהן פון דער וועלט! געדאַכט האָט זיך — די פערשמאַכטע וועלט וועט ביז׳ן לעצטען קערנדעל פערוואַנדעלט ווערען אין ווייסען שטויב. די וועלט איז פערשטיינערט געוואָרען אין טויט־שרעק.

און ענדליך איז געקומען אַ טאָג.

דער הימעל האָט זיך פערצויגען מיט אַ גרין־קויטיגען הויך. לעבעדיגע בעשעפעניש׳ען האָבען שווער געשלונגען די לופט, ווי געדיכטען, וואַרעמען בוים׳אייל. די זון האָט געקוקט דערצאָרנט און בלוטיג.

שוין פון פריה־מאָרגען אָן איז ביילקע אַרומגעגאַנגען אונרוהיג, און צווישען איהרע ברעמען האָט זיך בעוויזען דער קנייטש, איהר קנייטש. אין אָווענד, ווען די זון איז אונטערגעגאַנגען אין העלישען פייער, האָט זיך ביילקע׳ס פנים נאָך מעהר פערוואָלקענט, און ביינאַכט, ליגענדיג אין דער פינסטער אויף איהר בעטעל און הערענדיג דאָס

קלאָגען פון ווינד צווישען די מצבות — האָט זי שוין געציטערט מיט אַלע גליעדער. וואָס טהוט זיך דאָרט דרויסען? וועמעס אַנגסט ציטערט עס אין דער לופט? וועמען פּײניגט מען עס דאָרט? וועמעס געדולד פּלאַצט עס — לחלוטין, אינגאַנצען, אויף שטענדיג, אויף אײביג?

— זײדע, שלאָפסט, זײדע? — מ'רופט מיך, דו הערסט?...

ניין, איך גערה נישט! וואָס ווילסטו?... איך גערה נישט! איך גערה נישט! איך גערה נישט!...

שטיל האָט זיך געעפענט די טיר, און אַ קליינע, ווײַסע פיגור איז אַרויס פון שטוב.

דאָס בית=עולם האָט אויפגעלעבט.

אין יענער נאַכט איז די וועלט איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פון אַ שוואַרצער צעווילדעטער מכשפה. איהרע טונקעל=גרויע צע=שויבערטע האָר האָבען זיך געדרעהט, געשמיסען איבער'ן הימעל און איהם אינגאַנצען פערדעקט; איהרע אויגען האָבען פון צײַט צו צײַט גרין=בלאַסע פונקען געשאָסען; זי האָט געקריצט מיט די צייהן און גע=ברומט, דערווײַל נאָך דומפּף און אײַנגעהאַלטען, און איהר שווערער אָטהעם האָט געטרייסעלט די לופט.

אין יענער נאַכט האָבען זיך די מתים דערמאָנט אָן זייער לעבען דאָרט אונטען, אין דער שטאָדט פון די לעבעדיגע, אָן אַלעס, וואָס זיי זענען דאָרט אויסגעשטאַנען און וואָס זיי האָבען געלאָזען נאָך זיך. און וועהרענד די שטאָדט פון די לעבעדיגע איז געווען ווי אויסגעשטאָרבען, און קיין איינציג פײַער'ל פון דאָרט האָט אַהער זײַן לעבעדיגען בליק נישט גע=שיקט, האָט דאָ, אין דער שטאָדט פון די טויטע, קיין איינציג גרעזעל נישט גערוהט. אַ דערשראָקענער שאָרך איז געגאַנגען האַרט בײַ דער ערד. העכער אין דער לופט, וואו עס האָבען געטונקעלט די אויפגע=בלאָזענע קעפּ פון די בוימער, האָבען פערשטיקטע קרעכצען און אַ שאַרף געמורמעל געשניטען די נאַכט, און צווישען די קברים האָבען ווי פערוואונדעטע פײגלען מיט'ן טויט זיך געראַנגעלט, זיך געצאַפּעלט און מיט אָבגעשוואַכטע פליגעל אָן די מצבות געפּאַטשט.

פייל אויס'ן בויגען האטביילקע דאס בית־עולם דורכגעשניטען און איז צוגעפלויגען צו דער ווערבע, וואס האט זיך שטום און פערביסען געריסען אמאל צו'ם אבגרונד, אמאל צו'ם הימעל. מיט חוצפה האט דער ווינד געהויבען און געריסען ביילקע'ס העמד פון לייב און מיט ווילדער תאוה האט ער זיך געוויקעלט ארום איהר ווייסען קערפער און זיך גע־פרעסט צו איהר ברענענדער הויט. זי איז ארויפגעשפרונגען אויף די ווערבע, האט מיט איהרע פינגער אויף טויט פערקלעמט די פלאטערנדע צווייגען און אריינגעשטאכען איהרע בליקען אין אבגרונד.

פינסטער. צייטענווייז זילבערט זיך דארט אונטען ווי א ווייסליכער שוים און גלייך צעגעהט ער, ווי א שנייעלע אין וואסער. א מרידה דארט אונטען, א שטארקע מרידה. מ'ראנגעלט זיך, מ'שלוכצט, מ'ברומט ווילדי און בלוטגיעריג. בעקאנטע קלאנגען. בעקאנטע קלאנגען.

געווען אמאל. געווען אמאל. וואס געווען? ווען געווען?

און דאן האבען זיך ביי ביילקע'ן ארויסגעריסען צוויי קורצע, אבגעהאקטע געשרייען:

— מאמע! — מאמע! —

צום ערשטען מאל, זינט זי איז ביים זיידען אין הויז.

עמיץ האט מיט אמאל אראבגעריסען דעם שווערען שלייער, וואס האט יאהרען לאנג איהר קאפ געדריקט. זי האט דערזעהען וואס זי האט געזעהען.

י.

— — — אַ קליין, אָרעם צימער. בײַ׳ם פֿענסטער קוקט אַרויס אַ המורנער יונגערמאַן — איהר שווײַגענדיגער טאַטע, הינטער איהם — אַ ליכטיג פרויען־געזיכט — איהר ליעבהאַרציגע מאַמע. דרויסען — שרעקליכע געשרײַען, יללות, אַ קלאַפּערײַ, אַ ברומערײַ — ווי איצטער דער שטורם. אין צימער — אַ פֿערביסענע שטילקײַט.

די קולות — נעהענטער. דער טאַטע — בלײַכער. מיט שכור׳ע מויל גערעט די מאַמע צו׳ם בעט און זעצט זיך אַנידער. די טיר קנאַקט און פּלאַצט. דער טאַטע חאַפּט אַ שטוהל, און דער מאַמע׳ס אויגען ווערען מורא׳דיג גרויס און שוואַרץ.

אַ לוסטיג־בײַזער רעש און אַ פּײַפּערײַ. רויטע פּנים׳ער, גראָבע הענד, העק, האַמערס און שטעקענס. דער טאַטע קלאַפּט מיט׳ן שטוהל אויף אַ רויט פּנים. אַ האַמער אין אַ גראָבער האַנד פּאַלט אויפ׳ן טאַטענ׳ס קאָפּ. דער טאַטע פּאַלט. עמיצער ליעגט אויף איהם און קלאַפּט מיט אַ האַמער אָן זײַן קאָפּ. דײַטליכע, אָבגעטײַלטע קלעפּ: טופּ — טופּ — טופּ... בײַלקע׳ן ווערט קאַלט און שטעכעדיג אין פּלײַצע. איהרע צײַהנדלעך דריקען זיך צונויף און די ליפּלעך עפּענען זיך פון

זיך זעלבסט: איינס אַרויף, איינס אַראָב. זי זיצט אויף דער ערד און קוקט מיט אויגען.

דער מאַמע'ס פּנים קרימט זיך אויס און ווערט העסליך גרין. אַ גרויסער גוי מיט רויטע, האַרטע וואָנסען וואַלגערט זי אַניעדער אויף דאָס בעט און פערדעקט איהר מויל מיט זיין האַנד. ביילקע זעהט אַ פּאָר פיס אין גרויסע שטיעוועל, וואָס טופּען נעבען בעט — און דער פראָסט אין איהרע ביינער ווערט שאַרפער. די מאַמע שרייט פערדומפּ־פען: „חיים!", נאָר פון ווינקעל הערט מען נישט מעהר ווי די וויילכע, אָבער דייטליכע קלעפּ אָן טאַטענ'ס קאָפּ: טופּ — טופּ — טופּ. דאַן חריפּעט די מאַמע: „ביי—לע—ניו!"...

אַ הייסער שטראָם קאָכט־אויף אין ביילקע'ס פּלייצע, און איהרע גליעדער ווערען וויילכער און פרייער. זי קוקט נאָך אַלץ אויף די פיס אין די גרויסע שטיעוועל, און איהרע צייהנגרלעך הויבען אָן זיך צו שאַרפען. זי רוקט זיך צו'ם בעט איבער דער ערד, אַ מאָל מיט איין זייט, אַ מאָל מיט דער צווייטער, און די צייהן שאַרפען און שאַרפען זיך. ווען די שטיעוועל זענען שוין גאָר נאָהענט, לאָזט זי אַריין איהרע צייהן אין איינעם פון זיי און מיט פערמאַכטע אויגען פערגעהט זי זיך אין ווילדען, שכור'ן פערגעניגען.

אַ קורץ געשריי. דער שטיעוועל הייבט זיך צוזאַמען מיט ביילקע'ן. דערנאָך ווערט פינסטער און שטיל. פינסטער און שטיל.

יא.

דער שטורם האָט דערגרייכט זיין העכסטען גראַד.

נישט קיין ווינד האָט שוין איצטער געבלאָזען — די גאַנצע אַטמאָ־ספערע האָט אין ווילדער משוגעת זיך געוואָרפען און געוויקעלט אַרום דער דערשראָקענער ערד. די בוימער האָבען זיך געריסען די האָר פון די קעפּ. די נשמות האָבען זיך געוואָרפען אויף זייערע מצבות, האָבען זיי געטרייסעלט, געריסען און געבראָכען, גלייך זיי וואָלטען וועלען די טויטע שטאָדט איינגאַנצען אָבמעקען פון געזיכט פון דער ערד. עס האָט אויסגעזעהען, ווי די וועלט קעהרט זיך אום צוריק צו׳ם תהו ובהו, פון וועלכען זי איז ענטשטאַנען, פון וועלכען זי איז אַזוי וועניג וויים אַוועקגע־גאַנגען.

פון דער ווערבע איבער׳ן אָבגרונד רייסט זיך און רייסט זיך אַ שטילער יאָמער:

— מאַמעלע — מאַמעלע — מאַמעלע!..

די מענשעלעך־שפּיעלבעלעך האָבען זיך ענדליך געעפענט און

בעוויעזען אַלע, אַלע זייערע רעדעלעך! פּלוצים און אומגעריכט האָבען זיך די רעדעלעך ענטפּלעקט, און אַלע מיט אַ מאָל, מיט זייער גאַנצער פערפלאָנטערטקייט, מיט זייער גאַנצער פערמישעניש און פער־דרעהעניש. דאָס מענשעלע פאַלט שטום און פערביטערט מיט'ן פּנים אויף די מצבות פון זיינע האַרצענס־געליעבטע — און קלאַפּט ווייך און פערדומפּפען מיט אַ האַמער אָן טאַטענ'ס קאָפּ, און רייסט ביי דער מאַמע'ן די קליידער פון לייב. דאָס מענשעלע האָט מורא פאַר ווערטאָג און שאַנד, האָט זעהר, זעהר מורא פאַר ווערטאָג און שאַנד — און פּייניגט, און מאַטערט, און שענדט, און בעלעדיגט מיט טיעפער התפעלות, מיט תאוה און זעלבסטפערגעסענהייט, מיט דער היץ פון מסירת נפש. די רעדעלעך דרעהען און דרעהען זיך, די ציינהנדעלעך טשעפּען און רייסען זיך, — און דאָס מענשעלע טאַנצט! און דאָס מענשעלע טאַנצט!

עה, מענשעלעך־ליאַלקעלעך, פּיינעלעך, פּישעלעך —
אַהער־צו, צו'ם טענצעל זיך שטעלט!
און הענטלעך צו הענטעלעך, פּיסלעך צו פּיסעלעך —
גאָט האָט בעשאַפען די וועלט!

ער שפּיעלט זיך מיט לעהם און מאַכט מאַנעלעך, ווייבעלעך,
אַ קאַץ, אַ לבנה, אַ האָהן. —
עה, וועלפעלעך, שעפּסעלעך, שלענגעלעך, טייבעלעך —
שטעלט אַלע זיך שנעלער צו'ם קאָהן!

ער טראָגט אַ חאַלאַטעל אין רינגלעך און שטרייפעלעך
און הויזען — האַלב געל און האַלב רויט.
ער שפּיעלט אויף אַ קעמעל. און פּייפט ער אין פּייפעלעך —
געהט ס'לעבען אַ טאַנץ מיט'ן טויט.

ער קלאפּט זיך צו'ם טאַקט אין אַ פּייקעל מיט שטעקעלעך
מאַכט קונצען, און קרימט זיך, און קוועלט. — — —
אַ גאָט אין אַ מיצעל, אַ מיצעל מיט גלעקעלעך —
חאַ-חאַ! — האָט בעשאַפען די וועלט...

שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ.

א.

אמת, דאָס איז געווען אַ בייזער שטורם; אָבער ווען מ'איז אַלט ניין יאָהר, פערגעסט מען שנעל דעם גרעסטען שטורם. און מאיר'לען איז עטליכע וואָכען פאַר פסח געוואָרען ניין יאָהר.

אמת איז אויך דאָס, אַז אין שטוב האָבען שטענדיג געצויגען אַזעלכע ווינטלעך, שאַרפע, פראָסטיגע ווינטלעך, וואָס האָבען געשטאָכען אין לייב און יעדעס מאָל דערמאָנט. אָבער מאיר'ל האָט געלעבט מעהר אין גאַס, איידער אין שטוב, — געלעבט אין די ווילדע גאַסען פון ניו־יאָרק. טאַרטילאָוו — און ניו־יאָרק! ניו־יאָרק האָט פערפלייצט טאַרטי־לאָוו און עס אַראָבגעשווייגקט פון זכרון. געבליבען בלויז אַ ערינערונג אָן אַ חלום. און דערצו, אַז מ'איז אַלט ניין יאָהר, פערגעסט מען זעהר גיך יעדען שטורם.

נאָר אויב אפילו דאָס איז געווען אַ חלום, — מאַמעלע, ס'איז אַ מורא'דיגער חלום!...

געזעסען איז מען דעמאָלט אין „חדר“ און געלערנט, — געלערנט עפּעס אַזוי, פון יוצא וועגען, וואָרום תשובה־טעג, סוף „זמן“, ווערט

דער רבּי מילדער. איז ווי מ'זיצט אַזוי און מ'לערנט, ווערט אין גאַס אַ קלאַפּעריי מיט טירען, און דורך די פענסטער פון חדר זעהט מען, ווי יודען לויפען אַרום דרויסען עפּעס אַזוי ווי אָהן זינען, וואַרפען און דרעהען זיך, פּונקט ווי בלעטלעך בעת אַ „ווינטער", ווען אַ מכשפה הייבט זיך אויף פון דער ערד אין אַ זייל פון שטויב און טהוט זיך אַ דרעה איבער דער גאַס עפּעס אַזוי שוויידיג און אומגעריכט, אַז עס געהט איבער אַ סקרוך איבער'ן לייב... און אַזוי ווי מ'לויפט אַזוי אין גאַס, לאָזט זיך דער רבּי אַראָב אויף זיין שטוהל און ווערט ווייס, ממש ווי אַ טויטער, און די אונטערשטע ליפּ ציטערט זיך עפּעס אַזוי ביי איהם...

מעהר האָט איהם שוין מאיר'ל נישט געזעהען. שפּעטער האָט מען דערצעהלט, אַז מ'האָט דעם רבּי'ן דער'הרג'עט, אָבער מאיר'לען האָט די מעשה נישט קיין הנאה געטהון, כאָטש דער רבּי פלעגט שלאָגען ווי אַ גזלן, און נישט באַנג געטהון אויך — עס האָט זיך איהם עפּעס סתם נישט געלעגט אויפ'ן שכל: וואָס איז שייך — „דער'הרג'עט"?.. און אָט אַזוי נישט־קלאָרערהייט איז די פראַגע ביי איהם איינגאַנצען פערשוואונדען, צוזאַמען מיט'ן רבּי'ן, וועלכען ער האָט ביסלעכווייז פערגעסען.

און נאָכדעם איז ערשט געווען אַ מורא. צוויי טעג זענען זיי אָבגעליגען אין באָד, — ער און נאָך יונגלעך און עטליכע עלטערע מענשען, אָהן עסען, אָהן טרינקען און אָהן טאַטע־מאַמע... מ'האָט איהם נישט געלאָזען געהן אַ היים, און אַז ער האָט זיך איינמאָל צעשריגען, האָט מען איהם שיער נישט דערשטיקט, און אַ צייט דערנאָך האָט ער געשלוכצט און זיך געטרייסעלט, נישט קאָנענדיג אין זיך דערשטיקען דאָס געוויין מיט אַ מאָל. אַ פּאָר מאָל פּאַר די צייט איז ער איינגעשלאָפען, און ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז געווען אַלץ דאָסזעלבע. און צווישען די אַלע שרעקען איז געווען בלויז איין וואָרט — „גוים", — וואָס האָט ביי איהם אַרויסגערופען אַ קלאָרע פאָרשטעלונג וועגען עפּעס ווירקליך שרעקליכעס. דאָס איבריגע איז געווען זעהר נישט קלאָר, און אויסערדעם האָט ער טאַקי, איינענטליך, גאָרנישט ניט געזעהען.

און שפּעטער, ווען דאָס אַלעס איז פאָר'איבער, איז אַלץ נאָך איהם

קיינער ניִשט געקומען, און אַ פרעמדער יוד האָט איִהם אָבגעפיִהרט אַהיים. און ניִשט דער טאַטע, ניִשט די מאַמע האָבען איִהם גאָרניִשט ניִט געזאָגט, פּונקט ווי ער וואָלט דאָס קומען פון „חדר“, ווי אַלע טאָג.

אַלעם איִן שטוב איִז געווען צעבראָכען. דעם טאַטען האָט מען אויסגעדרעהט אַ האַנד און צעשלאָגען דאָס פּנים. די מאַמע איִז געליִגען אויפ׳ן בעט, די בלאָנדע האָר צעוואָרפען, די אויגען ווי פערשלאָפען, דאָס פּנים בלאַס און קוטיִג, און איִהר גאַנצע פיִגור עפּעס אַזוי צעשויבערט און אָבגעלאָזען, ווי אַ שווער, צעקנייטשט איִבערבעט. דער טאַטע איִז שווייגענדיִג אַרומגעגאַנגען איִבער דער שטוב, ניִשט קוקענדיִג אויף קיינעם, מיִט דער איִבערגעבונדענער האַנד אויפגעהאַנגען אויף אַ ווייסען טיִכעל אַרום האַלז. און אַז מאיר׳ל האָט פּלוציִם דערשפּיִרט עפּעס אַ געהיימען שרעק און האָט זיִך פאַנאַנדערגעוויינט אויפ׳ן קול, האָט דער טאַטע בלויז געוואָרפען אויף איִהם אַ חמורנעם, רויהען בליִק און האָט זיִך ווייטער געשפּאַנט אָהן לשון איִבער׳ן ציִמער.

איִן דריי וואָכען אַרום זענען זיי אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריִקאַ. בעת זיי זענען געווען אויפ׳ן וואַסער, האָט עם זעהר געוואָרפען, און די מאַמע איִז די גאַנצע צייט געליִגען אונטען אויף איִהר בעטעל און האָט שרעקליִך געבראָכען. מאיר׳ל איִז געווען געזונד, און דער טאַטע פלעגט שטענדיִג אַרומגעהן, שטענדיִג נאָר אַרומגעהן אויף און אָב, אויבען, אויפ׳ן דעק, אפילו אונטער׳ן גרעסטען רעגען, ביִז מ׳פלעגט קומען און אַראָבטרייבען.

מאיר׳ל ווייסט ניִשט אַקוראַט, וואָס דעמאָלט איִז געשעהען אַזוינס, נאָר איינמאָל האָט אַ גוי אויפ׳ן שיִף עפּעס פערטשעפּעט דעם טאַטען, — האָט עפּעס אַ לאַך געטהון פון איִהם, צי וואָס, — האָט זיִך דער טאַטע אַ שטעל געטהון און געגעבען אויף יענעם אַ קוק — דוכט זיִך, ניִשט מעהר ווי אַ קוק! — האָט זיִך דער גוי דערשראָקען, האָט זיִך אָבגערוקט און זיִך גענומען צלם׳ן, און שפּייען, און שעפּטשען עפּעס מיִט די ליִפּען... דעם אמת זאָגענדיִג, האָט זיִך מאיר׳ל אַליין אויך דערשראָקען, זעהענדיִג, ווי ביי׳ם טאַטען האָט זיִך דאָס מויל אויסגעקריִמט, זיינע ציינער האָבען געקריִצט, און די אויגען זענען ביי איִהם ווי אַרויסגע־

קראַכען פון קאָפּ. אַזעלכען האָט איהם מאיר'ל נאָך קיינמאָל נישט געזעהען. אָבער באַלד האָט ער ווידער גענומען שפּאַנען איבער'ן דעק מיט'ן קאָפּ איינגעגראָבען אין אויפגעשטעלטען קאָלנער פון זיין ראָק, די הענד אין די אַרבעל און דעם רוקען אַביסעל איינגעהויקערט.

און אַז זיי זענען אַרײַנגעפאַלען אין ניו-יאָרק, האָט מאיר'לען אָנגעהויבען צו שווינדלען אין קאָפּ, און כמעט באַלד האָט זיך טאַרטילאָו פערוואַנדעלט אין אַ חלום.

ב.

גענוען איז עס אין אנהויב חינטער, און אין גילען זענען געקומען די שנייען, פרישע, ווייסע שנייען, און עס איז געוועזן א וועלט. מאיר'ל איז געווארען א „באר" א), און באיעס געהען אין „סקול" ב), און ווארפען שניי־קייקעלעך, און פליהען אויפ'ן גליטש, און צעלעגען פייערען אין מי־טען גאס — און קיינער זאגט נישט א ווארט. אין שטוב חאפט מען אן עס און א שלאף — און לעבען לעבט מען אין גאס.

קאלטע, שטעכיגע ווינטלעך ציהען אין שטוב און מאכען זי אונ־היימליך. דער טאטע, א מאגערער, ברייט־ביינעריגער יוד מיט א טונקעל־ברוין פנים און א שווארצער באָרד, איז פון שטענדיג אן געוועזן א שווייגער, און זעלטען ווען מ'האט פון איהם געהערט: „הארלסטו, ציפע"... — אבער איצט שווייגט ער — מורא'דיג. די מאמע, פער־קעהרט, איז געוועזן א לעבעדיגע, א בערעדעווידיגע, אין שטענדיג נאר ארומגעטאנצט, און „שלמה" אהין, און „שלמה" אהער, און מעשות — פון דער וועלט! און פלוצים האט זיך דאס אלעס ווי אבגעהאקט. דער

א) א יונגעל.

ב) שולע.

טאַטע דרעהט זיך רק איבער דער שטוב הין און צוריק, און זי דרעהט דעם קאָפּ, ווי אַ קינד, נאָך איהם און קוקט איהם נאָך, גלײַך זי וואָלט שטענדיג וועלען און קיינמאָל זיך ניט דערוועגען עפּעס צו זאָגען. עפּעס נײַעס האָט זיך בעוויזען אין איהר קוק, עפּעס אַזוינס — וואָס, אַ שטײַגער?.. — עפּעס אַזעלכעס, ווי אין די אויגען בײַ „מישקע'ן" — דעם הונד, מיט וועלכען מאיר'ל פלעגט זיך ליעב האָבען צו שפּיעלען דאָרטען, אין דעם חלום'דיגען שטעדטעל. עטליכע מאָל, אויפחאַפּענדיג זיך אין מיטען דער נאַכט פון שלאָף, האָט מאיר'ל געהערט, — אָדער איהם האָט זיך געדאַכט, אַז ער הערט, — ווי די מאַמע חליפּעט, און דערבײַ פלעגט דער טאַטע, אויפ'ן צווייטען בעט, אַזוי פּיפּקען זײַן ציגאַר, עפּעס אַזוי שטאַרק פּיפּקען זײַן ציגאַר, — און אַ מורא איז עס געווען צו זעהן, ווי אַ פײַערל בלאָזט זיך אויף יעדעס מאָל אין דער פינסטער, עפּעס ווי פון זיך אַליין, אין דער לופט, איבער'ן פּלאַץ וואו עס מוז ליעגען דעם טאַטענ'ס שוואַרצער קאָפּ... נאָר די אויגען בײַ מאיר'לען שליסען זיך אַליין, עפּעס פּלאָנטערט זיך בײַ איהם אין קאָפּ, די מאַמע, מיט'ן גליהענדען פײַערל, מיט'ן גאַנצען צימער פערזינקען ערגעץ — און מאיר'ל שלאָפט.

צוויי מאָל דורכ'ן ווינטער איז די מאַמע קראַנק געווען. איינמאָל האָט עס געדויערט צוויי טאָג, דאָס צווייטע מאָל — פיער, אָבער בײדע מאָל האָט זי אויסגעזעהען צו זײַן מסוכן. איהר פּנים האָט געגליהט, ווי אַן אויווען, די אונטערשטע ליפּ האָט געבלוטעט אונטער איהרע שאַרפע, ווײַסע צייהן, און דאָך האָבען ווילדע, מורא'דיגע קרעכצען אויסגעזאָגט דעם סוד וועגען ווילדע, מורא'דיגע וועהטאָגען. און אָפטמאָל האָט זי געבראָכען, ווי דאָרט, אויפ'ן וואַסער, — געבראָכען אַזוי, ווי אַלע איהרע געדערים וואָלטען זיך וועלען אַרויסרײַסען דורכ'ן האַלז.

און דעמאָלט — האָט זי שוין נישט געקוקט אויפ'ן טאַטען מיט אַ געבעט. נײן, דאָס איז געווען עפּעס אַנדערש — דאָס איז געווען — דאָס איז געווען — יאָ: מישקע האָט זיך אַ מאָל אַרײַנגעשטאָכען אַ שאַרפען דאָרן טיעף אין אַ לאַפּע, האָט ער געקוויטשעט, און געברומט בייז און פערביסען, און געקײַט די לאַפּע, ווי ער וואָלט וועלען זי אויפפרעסען צוזאַמען מיט דעם דאָרן.

אין יענע טעג איז אויך דער טאטע געווען אן אנדערער. נישט ארומגעגאנגען איז ער שוין איצט איבער'ן צימער, נאר ארומגעלאפען; דער ציגאר צווישען זיינע ציינער האט זיך געראוּכערט און געקריפּעט אהן אויפהער, און אנשטאט דעם איינעם וואלקען, וואס איז שטענדיג פערגלייווערט געהאנגען איבער זיין שטערן, האבען זיך פילע וואלקענס געיאגט און געדרעהט אין די טיפע און ברייטע קנייטשען, און צווישען זיי האבען פון צייט צו צייט ווי בליצען דורכגעשפריצט און אויגענבליקליך זיך געלאשען. נישט ער האט געקוקט אויף די מאמען, נישט זיי ביידע האבען זיך אומגעקוקט אויף איהם, מאיר'לען, וועלכער האט זיך דאן געפיהלט איינגאנצען עלענד און פערלאזען.

און — א מאדנע זאך! — גראד אין יענע טעג האט עס מאיר'לען געצויגען צו דער היים. אין נאם איז געווען ווי אלע מאל, און אין שטוב — עפּעס ווי ימים נוראים אין שול צו שופר-בלאזען, ווען אזוי פיעל גרויסע טאטעס מיט טליתים איבער זייערע קעפּ שטעהען און האלטען איין דעם אטהעם, און פון ווייטען קומט אן און טראגט זיך איבער'ן גאנצען עולם אליין און מעכטיג א לאנגע, געצויגענע תקיעה: טא-טאו-ו-ו-ו!..

און ביידע מאל נאך דער מאמע'ס געזונד-ווערען האט זיך א טונקעל-גרויער שאטען ווידער געלעגט אויף דאס הויז. דער טאטע איז געווארען פינסטערער ווי פריהער, און די מאמע האט איהם נאכגעקוקט דערשלאגענער און הינטישער ווי אלעמאל. און מאיר'ל איז ווידער געלאפען פון שטוב אין די טומלענדע גאס ארייין.

ג.

די ווייסע שנייען זענען געוואָרען װעלטענער, דערנאָך האָבען זיי זיך איינגאַנצען אויפגעהערט צו ווייזען, ווי פייגלען וואָס האָבען פערלאָזען זייער נעסט. אין דער לופט האָט געהאַלטען אין ווערען עפּעס נייעס, — וואָס, אייגענטליך, וואָלט פאַר מאיר׳לען שווער געווען צו זאָגען. יעדענפאַלס, איז עס געווען עפּעס אַ גוטס, זעהר אַ גוטס, דען אַלע אין גאַס האָבען זיך געפרעהט דערמיט. דאָס האָט מען אָנגעזעהען אויף זייערע פּנים׳ער, וועלכע זענען געוואָרען ליכטיגער און פריינדליכער.

ערב פּסח אין דער פריה האָט זיך דער הימעל אין הויז אויך געהאַט אַ ביסעל אויסגעלייטערט. די גאַס און די שטוב האָבען זיך ווי דער־לאַנגט די הענד דורך די צו׳ם ערשטען מאָל געעפענטע פענסטער, און פון דער דאָזיגער התקרבות איז ביי מאיר׳לען געוואָרען לייכטער אויפ׳ן האַרצען.

טאַטע־מאַמע האָבען געמאַכט הכנות צו׳ם פּסח. אָרעמע הכנות זענען דאָס געווען: קיין מצה־פּאָדריאַד מיט זיין יום־טוב׳דיגען טומעל, — אַ פּעקעל קאַלטע, אַלט־געבאַקענע מצות האָט מען אין שטוב אַריין גע־בראַכט; אין ווינקעל שטעהט נישט קיין פּעסעל פּסח׳דיגען באָרשטש,

צוגעדעקט מיט א גראָבען טישטוך פון נישט־געוויסטער לייווענד ; פון בוי־דעם שלעפּט מען נישט דאָס פּערשטויבטע געפּעס , וואָס שטעהט דאָרטען מכמה יאָהרען : דער טאַטע האָט געבראַכט פון גאַס געפּעס , וואָס ער האָט צונויפגעקויפט ביליג און נישט צו דער פּאָר . אָבער דער הויך פון א יום־טוב האָט זיך פאָרט געשפּירט און געוואַרעמט די נשמה . אין דער היים , אין טאַרטילאָוו , האָט מאיר׳לען א פּאָר מאָל געטראָפען צו ליגען ביינאַכט אויף זיין בעטעל מיט אָפענע אויגען און זיך צוצוהערען מיט א האַרץ פּערשטיינערט פון שרעק צו דער פינסטערער שטילקייט , וועהרענד די גאַנצע וועלט , דאָס הייסט , די גאַנצע שטוב , איז געווען ווי אויס־געשטאָרבען ; און עס האָט געניגט א פלוצלינגען פּראָסטען קרעה פון א האָהן אין אַזאַ פאַל אויף אַריינצוגיסען אין זיין האַרץ א הייסען שטראָם פון פרייד און היימליכקייט .

דעם טאַטען׳ס פּנים איז געוואָרען עטוואָס הייטערער . ביי טאָג , ווען ער האָט געהאַלטען אין איבערוואַשען די כוסות , האָבען זיינע אויגען גע־קוקט עטוואָס צעשטרייט , אָבער זיינע ליפּען זענען געווען אַזוי צוזאַמענ־געלעגט , אַז עס האָט זיך געדאַכט , אָט־אָט וועט זיך אויף זיי בעוויזען א שמייכעל . די מאַמע האָט דאַן כמעט פרעהליך אַרומגעטאַנצט אין קיך אַרום די ערשטע מצה־לאַטקעס , וואָס האָבען געפּלוידערט און געגאַר־געלט אויף דער פּאַן , — ווען א שכנה איז אַריינגעקומען לייהען עפּעס א טעפּעל . מאיר׳ל איז בשעת מעשה געווען נעבען דער מאַמען . איהר טעפּעל האָט די שכנה געקראָגען , די ווייבער האָבען זיך איבערגעוואָר־פען מיט א פּאָר ווערטער מכח דעם קומענדען יום־טוב , דערנאָך האָט די שכנה געזאָגט : „וועלען מיר ביי אייך , הייסט עס , אין גיכען האָבען א שמחה ?“ . . . זי האָט מיט א וואונק און א שמייכעלע אָנגעוויזע־זען מיט׳ן פינגער אויף די מאַמען , און דאַ ערשט האָט מאיר׳ל פלוצים בעמערקט , אַז דער מאַמע׳ס פיגור איז געוואָרען קיילעכדיג און פול . ער האָט אָבער קיין צייט נישט געהאַט וועגען דעם א טראַכט צו טהון : פון צווייטען צימער האָט זיך דערהערט א בראַזג פון צעבראָכענע כוסות . די מאַמע איז געבליבען שטעהן ווי א דערשלאָגענע , און דער טאַטע האָט זיך בעוויזען אין טיר .

— געהט ! . . . — — —

פון זײַן שטימע האָבּען די שויבּען אין די פענסטער אַ גרילץ געטהון, גלײַך אַ שווערער וואָגען וואָלט האַסטיג פאַרבּײַגעפאָהרען אויפ'ן ברוק.

די דערשראָקענע שכנה האָט זיך עפּעס מאָרנע איבּערגעדרעהט און איז אַרויס פון טיר.

ד.

אומגעלומפערט האבען אויסגעזעהען דער טאטע און די מאמע אין זייערע יום-טוב'דיגע מלבושים און מיט פנים'ער פון אבלים. אומגעלומפערט האט אויסגעזעהען דער גאנצער „סדר" מיט א געמיט פון דער „סעודת הפסקה" ערב תשעה-באב פארנאכט. און ווען מאיר'ל האט מיט א פארבלאזער שטימע, ווי א געדונגענער, געצויגען דעם „מה נשתנה", האט עס איהם פערקוועטשט ביי'ם הארצען: ארום איהם איז געווען מאדנע שטיל, ווי אין א שול בעת א יתום'ל זאגט זיין ערשטען קדיש...

דער מאמע'ס ליפען האבען זיך בעוועגט אהן א שום קלאנג; פון צייט צו צייט האט זי געגעצט א פינגער אויף די ליפען און איבערגעקעהרט א בלאט נאך א בלאט, און פון צייט צו צייט האט זיך א פוליע, שווערע און גלענצענדע טרער לאנגזאם געקייקעלט איבער איהר שענעם, אבער דערשלאגענעם פנים און איז געפאלען אויפ'ן סדור, אויף דאס ווייסע טישטוך, אויף איהרע קליידער. דער טאטע האט אויף איהר נישט געקוקט. זעהט ער, אז זי וויינט?... זיין מאדנע זאגט ער די הגדה! ער זאגט א שטיקעל, זאגט מיט א ניגון, מיט א געצויגענעם טאן, און פלוצים האקט זיך זיין קול, מאנכמאל מיט א חארכעל, ווי א האנד וואלט זיין האלז צוגעשטיקט... דאן קוקט ער שווייגענדיג אין די הגדה,

אָדער זײַן בליק בלאָנקעט זיך אַרום איבער׳ן צימער, עפּעס גלאַט אַזוי אין די וועלט אַרײַן. און ער נעהמט ווידער זאָגען, און זײַן שטימע האַקט זיך ווידער...

נעגעסען האָט מען כמעט גאַרנישט, געבענשט האָט יעדערער פאַר זיך, אין דער שטיל, און פּלוצים האָט דער טאַטע געזאָגט:

— מאיר, עפען די טיר...

עטוואָס מיט מורא און מיט אַ טונקלען געדאַנק וועגען אליהו הנביא האָט מאיר׳ל אַ ציה געטהון די טיר.

שְׁפוֹךְ חֲמָתְךָ עַל הַגּוֹ=יִם,
אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּ=ךָ!...

אַ דראָבנער שוידער איז פּלוצים דורכגעלאָפען איבער מאיר׳לס פּלײַצע: אַ פרעמדע, גאַנץ אומבעקאַנטע שטימע האָט אַ קלונג געטהון פון איין עק צימער ביז׳ן צווייטען, האָט אַרויסגעשאָסען צו׳ם באַלקען, האָט זיך אַ שלײַדער געטהון אַראָב און גענומען אַרומוואַרפען זיך צווישען די פיער ווענד, ווי אַ צעווילדעטער פויגעל אין שטײַג. מאיר׳ל האָט שנעל אומגעדרעהט ׳זײַן געזיכט צו׳ם טאַטען — און פון פּחד האָבען איהם די האָר אָנגעהויבען צו שטעלען אין קאָפּ: גראַד, ווי אַ שטײַף אָנגעצויגענע סטרונע, איז געשטאַנען נעבען טיש עפּעס אַ ווילדע פיגור אין אַ שניי=ווײַסען קיטעל, מיט אַ טונקלער באָרד און אַ ברוינעם בײַנע=ריגען פּנים, און איהרע צוויי אויגען האָבען געגליהט מיט אַ שוואַרצען, אומהײמליכען פײַער. די צייהן האָבען געקריצט, און די שטימע איז צווי=שענוויי איבערגעגאַנגען אין אַ ווילדע קלאָג פון אַ חיה, וואָס ברומט נאָך צאַפּלענדיג פלייש און וואַרעם בלוט. די מאַמע איז אויפגעשפּרונגען פון אָרט, טרייסלענדיג זיך מיט אַלע גלידער, האָט אַ סעקונדע גע=קוקט אויפ׳ן טאַטען, דערנאָך האָט זי זיך אַ וואָרף געטהון צו זײַנע פיס, האָט אָנגעחאַפּט מיט בײדע הענד אַ בריעג פון זײַן קיטעל און אַרויסגע=לאָזען אַ יאָמער:

— שלמה, שלמה, דער׳הרג׳ע מיך בעסער, שלמה! טייט מיך!... אוי־וי־וי, אומ־גליק!...

מאיר׳ל האָט דערפיהלט, אַז אינוועניג אין איהם קעהרען זיך איבער אַלע געדערים, גלייך אַ ברייטע האַנד מיט לאַנגע, בענעגעלטע פינגער וואָלט זיך אין זיי איינגעגראָבען און זיי איבערגעדרעהט מיט איין ריס. זיין מויל האָט זיך ברייט און קרום געעפענט, און אַ קינדעריש־דערשראָקען געשריי האָט זיך אַרויסגעריסען ביי איהם פון האַלז. טאַרטילאַ׳ז האָט זיך פלוצים אַ ווילדען דרעה געטהון פאַר זיינע אויגען. דערשראָקענע יודען האָבען זיך געטראָגען איבער דער גאַס, ווי בלעטער אין אַ שטורם. דער בלאַסער רבי איז געזעסען אויף זיין שטוהל, און זיין אונטערשטע ליפ האָט געציטערט. די מאַמע איז געליגען אויפ׳ן בעט אַ צעקראָכענע, ווי אַ צעקנייטשט איבערבעט. מאיר׳ל האָט דערפיהלט קלאָר און שאַרף, אַט ווי עס וואָלט געשטאַנען פאַר זיינע אויגען, אַז דאָס אַלעס איז נ י ש ט פאַר׳איבער, אַז עס פאַנגט זיך ערשט אָן, און אַז דאָס אונגליק, דאָס גרויסע, דאָס אמת׳ע אונגליק קומט ערשט, און אָט־אָט וועט עס פאַלען אויף זייער הויז, אויף זייערע קעפּ, ווי אַ דונער, — און צו׳ם צווייטען מאָל האָט זיך אַ געשריי פון ווילדען, הילפלאָזען שרעק אַרויסגעריסען פון זיין האַלז...

עטליכע שכנים איטאַליענער זענען געשטאַנען אין קאָרידאָר נעבען דער טיר, האָבען געקוקט אויף די אונפערשטענדליכע סצענע און דערשראָקען געשעפּטשעט עפּעס צווישען זיך. און אין צימער האָט זיך נאָך אַלץ אַרומגעטראָגען די ווילדע קללה, איין סעקונדע אין שטאַרקע, שטאָהלענע טענער, אַ צווייטע — מיט אַ פערביסענעם חריפען פון אַ געקוילעטען. — — —

— — — שטאַרקער גאָט!
דיין גאַנצען צאָרן אויף די פעלקער,
וואָס האָבען קיין גאָט אין האַרצען!...
דיין גאַנצען צאָרן אויף די לענדער,

וואָס פרעמד איז דײַן נאָמען פאַר זײ!
ער האָט מײַן לײַב געפרעסען, געפרעסען —
ער האָט מײַן הויז פערוויסט מיר, פערוויסט!

דײַן בייז זאָל זײ יאָגען!
זאָל יאָגען — דערגרייכען,
דערגרייכען — פערניכטען
פון אונטער די הימלען!...

דער קיש.

דער קוש.

ביי ר׳ שלנא׳ן האבען זיך געטרייסעלט הענד און פיס און אין מויל ביי איהם איז געוועזן אונערטרעגליך ביטער. ער איז געזעסען אויף א שטוהל, האט געהערט די ווילדע קולות פון גאס, די פייפעריי און דאס קלינגען פון צעבראכענע שויבען, און איהם האט זיך געדאכט, אז אט דאס אלעס קנאקט, שרייט און קלינגט אינוועניג ביי איהם אין קאפ.

דער פאגראם האט זיך אנגעהויבען אזוי פלוצים, אז ער האט קיין צייט נישט געהאט אפילו צוזושליסען זיין קראם און איז באלד אוועקגעלאפען אהיים. אין הויז האט ער קיינעם נישט געטראפען. שרה מיט די קינדער האבען זיך, ווייזט אויס, ערגעץ בעהאלטען, איבערלאזענדיג דאס הויז מיט׳ן ביסעל זילבער, מיט׳ן געלד אויף גאט׳ס בעראט. ער אליין האט נישט געקלערט פון בעהאלטען זיך, ער האט בכלל פון גאר נישט געקלערט. ער האט זיך בלויז צוגעהערט צו די געוואלטען פון גאס און צו דער ביטערקייט, וואס ביי איהם אויף דער צונג.

דאס געוויש פונ׳ם פאגראם האט זיך א מאל דערנעהערט, א מאל דערוויטערט, ווי א פייער אין דער נאכבארשאפט, און האט פלוצים ארומגענומען דאס הויז פון אלע פיער זייטען. די פענסטער האבען געמו-

מען קנאַקען, עטליכע שטיינער זענען אַריינגעפלויגען אין עס-צימער, און מיט אַ מאָל, דורך טיר און פענסטער, האָבען אָנגעהויבען קריכען גוים, מייסטענס יונגע שקצים, מיט שטעקענס, מיט מעסערס, מיט שכור'ע, רויטע פנים'ער. ר' שכנא האָט דערשפּירט, אַז ער דאַרף עפּעס טהון. ער האָט זיך מיט גרויסער שווערינקייט אויפגעהויבען פון שטוהל און פאַר די פאַגראָמשטשיקעס אין די אויגען האָט ער גענומען קריכען אונ-טער'ן דיוואַן, וואָס איז אין צימער געשטאַנען. חברה האָט זיך פאַנאַנ-דערגעלאַכט.

וואָט דוראַק! [א]—האָט איינער געזאָגט און איהם אָנגעכאַפּט פאַר אַ פוס. — עה, טי, ווסטאַוואַי! [ב]

ער איז פּלוצים צו זיינע געדאַנקען געקומען און האָט זיך צעוויינט, ווי אַ קליין קינד.

— קינדער, — האָט ער זיך געבעטען, — איך וועל אייך אַליין ווייזען, וואו עס ליעגט דאָס געלד, דאָס זילבער און אַלסדינג, אַבי הרג'עט מיך ניט. צו וואָס זאָלט איהר מיך הרג'ענען? ... איך האָב אַ ווייב מיט קינדער...

דאָס אַלעס האָט נישט געהאָלפען. זיי האָבען גענומען אַלעס און איהם האָבען זיי געשלאָגען, געשלאָגען אין די צייהן, אין די זייטען, אין בויך, מיט גרויסער רציחה. ער האָט געוויינט און זיך געבעטען, און זיי האָבען געשלאָגען. איינעם פון די שקצים האָט ער געקענט און האָט זיך געווענדעט נאָך רחמנות צו איהם:

— וואַסילענקאָ, קענסט דאָך מיך... דיין טאַטע האָט געאַרבייט ביי מיין הויז, זאָג: האָב איך איהם נישט בעצאָהלט? ... ער האָט ביי מיר גוט פערדינט... וואַסילענקאָ... וואַסילענקאָ... געוואַלט! גע-וואַלט! ראַטע — — —

א) אָט אַ שוטה.

ב) עה, דו, שטעה אויף!

א זעץ אונטער'ן הארצען האט איבערגעריסען זיין געבעט. צוויי שקצים האבען זיך אויף איהם ארויפגעזעצט און גענומען דריקען זיין בויך מיט זייערע קניע. וואסילענקא, א קליינער, מאגערער שייגעץ מיט א קרום פנים און גרויע אייגלעך, האט מיט גדלות געשמייכעלט און גערעדט:

— טא שמשא?...[א] האסט געצאהלט, ווי דען?... דער באטקא[ב] האט געארבייט, האסטו בעצאהלט. אהא, איך וואלט א בעלן זיין זעהן, ווי אזוי דו וואלסט נישט בעצאהלט!..

פון דעסטוועגען איז איהם געפעלען געווארען, וואס ר' שכנא האט זיך געווענדעט צו איהם נאך הילף, און ער האט געזאגט צו די איבריגע:

— נו, רעביאטא[ג], גענוג. לאזט די פגירה לעבען. איהר זעהט דאך — שוין סיי ווי קוים וואס ער זשיפעט...

זיי האבען זיך בּיסלעכווייז אבגעריסען פון זייער קרבן און גענומען ארויסגעהן פון הויז, ברעכענדיג אויפ'ן וועג די כלים, וואס זיי האבען פריהער געלאזען גאנץ.

— נו, שכנא, האסט מיר צו פערדאנקען, וואס דו ביזט לעבען געבליבען, — האט וואסילענקא געזאגט צו ר' שכנא'ן, וועלכער איז געשטאנען פאר איהם מיט אן אראבגעלאזענעם קאפ און א צעשלאגענעם פנים און האט שווער געטהעמט. — חברה וואלט מיט דיר קיין סך שהיות נישט געמאכט, ווען נישט איך...

ער האט געוואלט אוועקגעהן, נאר פלוצים איז איהם עפעס איינגעפאלען.

א) איז וואס?
ב) טאטע.
ג) חברה.

— נאַ, — האָט ער אויסגעשטרעקט זײַן האַנט צו ר׳ שבֿנא׳ן, — טהו אַ קוש...

ר׳ שבֿנא האָט אויפגעהויבען זײַנע בלוט־פערגאָסענע אויגען און געגעבען אויף איהם אַ צעמישטען קוק. ער האָט נישט פערשטאַנען.

וואַסילענקאָ׳ס פּנים האָט זיך פערוואָלקענט.

— דו הערסט ניט, שטאָ לי?... קוש, זאָגט מען דיר!

צוויי פון די שקצים זענען געבליבען שטעהן אין טיר, פעראינטע־רעסירט אין דעם, וואָס דאָ קומט פאָר. ר׳ שבֿנא האָט געקוקט אויף וואַסילענקאָ׳ן און געשוויגען. וואַסילענקאָ איז אַזש גרין געוואָרען.

— אַך, דו זשידאָווסקער פּרצוף, וואָס דו ביזט! — האָט ער אַ קריץ געטהון מיט די ציינער און מיט דער גאַנצער האַנט דערלאַנגט ר׳ שבנא׳ן אַ זעץ אין געזיכט. — דו קווינקעלסט זיך נאָך?!... עה, חברה, קומט נאָר אַהער!...

די צוויי שקצים זענען צוגעגאַנגען נעהענטער.

— אַ נו, נעהמט איהם נאָר צו דער אַרבייט. אַז ער איז יאָ אַזאַ פערדריפּעטער פריץ, מוז ער מיך ש ו י ן אַ קוש טאָן אין פּוס. אויב נישט...

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטוהל. די שקצים האָבען געחאַפּט ר׳ שבנא׳ן און איהם אַ וואָרף געטהון צו וואַסילענקאָ׳ס פיס.

— ציה אַראָב! — האָט וואַסילענקאָ בעפוילען, געבענדיג איהם מיט׳ן שטיעוועל אין די ציינער.

ר׳ שבנא האָט לאַנגזאַם אַראָבגעצויגען דעם שטיעוועל פון׳ם שייגעץ׳ם פוס.

— קוש !...

אײנם געגען צװײטען זענען געשטאַנען : אַ רויטער, שמוציגער פּוס מיט אַ שװאַרצען געדוך פון שװײס — און אַ צעשלאָגענער פּנים מיט אַ לאַנגער, בכבוד'יגער טונקעלער באָרד. דורך אַ מאָדנעם צופאַל האָבען חברה זיך װעניג בעשעפטיגט מיט דער דאָזיגער באָרד, און זי איז געװען בלויז אַ ביסעל אָבגעצופּט אין אַ פּאָר ערטער, אָבער אויף איהר איז נאָך געליגען די גאַנצע הדרת-פּנים פון אַ דערװאַקסענעם יודען און אַן אָנגעזעהענעם בעל-הבית. פון אויבען אַראָב האָט געקוקט װאַסילענקאָ'ס גרין, קרום געזיכט מיט די גרויסע אויגען.

— קוש, זאָג איך דיר !...

און נאָך אַ זעץ אין די צײהן האָט בעגלײט דעם בעפעהל.

אײן מאָמענט זענען אַלע אין צימער געװען שטום און אונבעװעגליך. דערנאָך האָט ר' שכנא צוגעבויגען זײַן קאָפּ, און װאַסילענקאָ האָט אַרויסגעלאָזען אַ שאַרפען, שרעקליכען קװיטש. אַלע פינגער פון'ם פוס און אַ היבשער טײל פון'ם טראָט זענען פערשװאונדען אין ר' שכנא'ס מויל, און צװײ צײלען צײהן האָבען זיך טיעף אײַנגעגראָבען אין דאָס שמוציגע, שװײסיגע פלײש.

דאָס, װאָס נאָכדעם איז פאָרגעקומען, איז געװען װילד און שװער, װי אַן אומגעלומפּערטער, בײזער חלום.

די שקצים האָבען געשלאָגען ר' שכנא'ן מיט די שטיװעל אין די זײַטען מיט אַזאַ קראַפט, דאָס פון יעדען קלאַפּ האָט עס אָבגעקלונגען הויך און פּוסט, װי פון אַ פאַס. זײ האָבען געפליקט זײַן באָרד פּאַסמעםװײז, זענען איהם אַרײַן מיט די פינגער אין די אויגען און האָבען זײ אַרויסגעריסען, האָבען אויסגעזויגט די געפּיהלפּולסטע ערטער אויפ'ן קערפּער און געריסען שטיקער פון איהם. דער קערפּער האָט געציטערט, געפיעבערט, זיך געװאָרפען און געדרעהט, און די צװײ צײלען צײהן האָבען זיך צוזאַמענגעדריקט אַלץ קאָנװולסיװער און זענען געגאַנגען אַלץ טיעפער, און עפּעס אַזוינס האָט געקנאַקט דאָרטען אינװעניג אין פוס : די

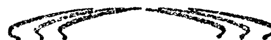
צייהן, די ביינער, אָדער ביידע זאַכען צוזאַמען. די גאַנצע צייט האָט וואַסילענקאָ געשריגען, ווילד, אָהן דעת, ווי אַ געשטאָכענער חזיר.

ווי לאַנג דאָס אַלעס האָט געדויערט, האָבען זיך די שקצים קיין רעכנונג נישט אָבגעגעבען, און זענען געקומען צו זיך ערשט ווען זיי האָבען בעמערקט, אַז ר׳ שכנא׳ס קערפּער צאַפּעלט זיך שוין נישט, און אַ קוק טהוענדיג אין זיין געזיכט, האָבען זיי ביידע אויפגעציטערט פון קאָפּ ביז די פיס.

די אַרויסגעריסענע אויגען האָבען זיך געבאָמבעלט נעבען די פערבלוטיגטע לעכער, גרויסע, קיילעכדיגע און קלעביגע. קיין פּנים איז נישט געווען צו זעהן. די באָרד האָט זיך צונויפגעשלאָגען אין נאַסע, בלוטיגע קאָלטענעס, און די טויטע צייהן מיט׳ן שטיק פּוס צווישען זיי זענען געווען אויסגעשטעלט, ווי ביי אַ גע׳הרג׳עטען וואָלף. וואַסילענקאָ האָט זיך נאָך אַלץ געוואָרפען, — שוין נישט אויפ׳ן שטוהל, נאָר אויף דער ערד. זיין קערפּער האָט זיך אויסגעדרעהט, ווי אַ שלאַנג, און פון האַלז ביי איהם האָבען זיך געריסען הייזעריגע, אויסגעצויגענע קולות. זיינע גרויע אייגלעך זענען געוואָרען גרויס, מאַט און גלעזערן. ער איז, קענטיג, אַראָב פון זינען.

מיט אַ דערשראָקענעם „האָספּאָדי פּאָמילוי נאַס!“ זענען די צוויי שקצים אַרויסגעלאָפען פון הויז.

אין גאַס האָט געבושעוועט די בייזע פּאָגראָם-מהומה, און צווישען די פערשידענע קולות האָט קיינער נישט געמערקט די אונטערגעריסענע געשרייען פונ׳ם לעבעדיגען, וואָס האָט לאַנגזאַם גע׳גוס׳עט ביי׳ם טויטען אין די צייהן.

דער צֶלם "

דער צלם.

א.

זיין אויסזעהן:

א ריעזיגע פיגור, ברייטביינעריג, אבער נישט פעט, גיכער מאגער; שווארץ, פערברענט פון דער זון, מיט שארפע באקען־ביינער און שווארצע אויגען. די האר פון קאפ כמעט אינגאנצען גרוי, אבער מאדנע יונג: געדיכט און רייך צעוואקסען, א ביסעל געקרייזעלט. א שמייכעל פון א קינד אויף די ליפען און קליינינקע קנייטשעלעך פון א זקן ארום די אויגען.

און דאן: אויפ׳ן ברייטען שטערן א שארף־געצייכענטער ברוינער צלם. דאס איז געווען א שוואך־פערצויגענע וואונד — צוויי שניט מיט א מעסער איינער איבער׳ן צווייטען.

מיר האבען זיך בעקענט אויפ׳ן דאך פון א וואגאן פון א צוג, וואס איז געלאפען איבער איינעם פון די מזרח־שטאטען אין אמעריקא. און אזוי ווי מיר האבען ביידע „געטרעמפעוועט“ איבער׳ן לאנד, האבען מיר אבגעמאכט צו טהון עס צוזאמען, ביז מיר׳ן זיך צועסען איינער דעם אנדערן. איך האב געוואוסט, אז ער, ווי איך, איז א רוסישער יוד, און מעהר האב איך נישט געפרעגט. אין דעם לעבען, וואס אונזערע לייט פיהרען, זענען קיין פעסער נישט נויטיג.

יענעם זומער האָבען מיר דורכגעזועהען כמעט די גאַנצע פּעראייניגטע שטאַטען. בייטאָג פלעגט מען געהן צו-פוס, זיך שניידען דורך וועלדער, זיך באָדען אין די טייכען, וואָס מיר האָבען אָנגעטראָפען אין וועג. מיט עסען האָבען אונז בעזאָרגט די פאַרמערס, דאָס הייסט, מאַנכע האָבען געגעבען, און ביי אַנדערע פלעגען מיר גנב'ענען — הינער, גענז, קאַטשקעס, און נאָכדעם זיי בראָטען אויף אַ פייער ערגעץ אין וואַלד אָדער אין דער „פּרעהריע". געווען זענען אויך טעג, ווען מען פלעגט זיך, באין ברירה, בעגנוגען מיט וואַלד-יאַגדעס.

געשלאָפען איז מען וואו די נאַכט איז בעפאַלען, — אויפ'ן פרייען פעלד אָדער ערגעץ אונטער אַ בוים אין וואַלד. אין די פינסטערע נעכט האָבען מיר מאַנכע מאָל „געחאַפּט אַ צוג", דאָס הייסט, אַרויף אויפ'ם דאַך פון אַ וואַגאָן און אַ ביסעל אונטערגעפאָהרען. דער צוג פליהט פייל אויס'ן בויגען. אַ שאַרפער ווינד בלאָזט אונז אין געזיכט און טראָגט פאַרביי דעם רויך פון לאָקאָמאָטיוו אין צעריסענע וואָלקענס, בעשפּרענקעלט מיט היבשע פונקען. די פּרעהריע לויפט און דרעהט זיך אַרום אונז, און עטהעמט טיעף, און רעדט שטיל און האַסטיג מיט פערשידענע קלאַנגען, אויף פערשידענסטע לשונות. איבער אונזערע קעפ פינקלען ווייטע וועלטען — און ביי אונז אין די קעפּ קומען און שווימען געדאַנקען, עפּעס אַזעלכע מאָדנע געדאַנקען, ווילד און פריי, ווי די קולות פון דער פּרעהריע: דאַכט זיך — אָהן שייכות איינער צו'ם צווייטען, דאַכט זיך — געשלייפט, און געריננט, און געקייטעלט. — און אין דערזועלבער צייט, אונטער אונז, אין די וואַגאָנען, זיצען און ליעגען מענשען, אַ סך מענשען, וואָס זייער וועג איז בעשטימט און די געדאַנקען — געבונדען; זיי ווייסען, פון וואַנען זיי קומען און וואוהין זיי געהען, און דערצעהלען עס איינער דעם צווייטען, און געניצען דערביי, און געהען שלאָפען, נישט וויסענדיג, אַז אין דער הויך, איבער זייערע קעפּ, היָבען זיך צוויי פרייע פייגלען געזעצט רוהען אַ ווילע אויף זייער וועג — פון וואַנען? וואוהין?... — בעגינען שפּרינגען מיר אַראָב אויף די ערד און געהען גנב'ענען אַ הוהן אָדער חאַפּען פיש מיט פערשידענע קונצען.

אין איינעם פון די לעצטע טעג אין אויגוסט בין איך געליעגען אַ נאַקעטער אויפ'ן זאַמד ביי'ם ברעג פון אַ טיעפען און שמאָלען טייך און

האָב זיך געטריקענט געגען דער זון. מיין חבר איז נאָך געווען אין טייך און האָט דאָרט אָנגעמאַכט אַזאַ האַרמידער, ווי אַ גאַנצער „חדר" יונג-לעך וואָלט זיך געבאָדען. דערנאָך איז ער אַרויס אויפ׳ן ברעג, פריש און שיינענדיג פון קאָפּ ביז די פיס; בעזונדערס דייטליך איז אַרויסגעטראָ-טען דער ברוינער צלם אויף זיין שטערן. אַ שטיק צייט זענען מיר גע-ליגען אויפ׳ן זאַמד איינער נעבען אַנדערן, געליגען און געשוויגען. איך האָב געוואָלט אין גישט געוואָלט איהם פרעגען, וואָס איז דאָס פאַר אַ צייכען אויף זיין שטערן. ענדליך האָב איך מיין פראַגע דאָך געשטעלט.

ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ פונ׳ם זאַמד און אַ קוק געטהון אויף מיר נייגיעריג און מיט לייכטען הוזק.

— איהר׳ט זיך נישט דערשרעקען?...

איך בין שוין יאָהרען לאַנג געווען דער׳אויסען פון אַלעם.

— דערצעהלט, — האָב איך געזאָגט.

ב.

מײַן פֿאָטער איז געשטאָרבן, ווען איך בין אַלט געווען עטליכע מאָנאַטען. פֿון דעם, וואָס איך האָב וועגן איהם געהערט, פֿער־שטעה איך, אַז ער איז געווען „עפּעס“. אַ מענש פֿון אַן אַנדער וועלט, טראָג איך דאָך זײַן בילד — אויסגעטראַכט פֿון מיר אַליין — אין מײַן פֿאַנטאַזיע, ווײַל, ווי געזאָגט, ער איז געווען עפּעס. איבריגענס, נישט וועגן איהם וויל איך דערצעהלען.

מײַן מוטער איז געווען אַ מאָגערע יודינע, הויך, ברייטביינעריג, טרוקען און חמורנע. זי האָט געהאַט אַ קרעמעל. מיר האָט זי געגעבן עסען, געצאָהלט פֿאַר מיר שכר־למוד און מיך אָפֿט געשלאָגען, ווײַל איך בין נישט געוואַקסען דאָס, וואָס זי האָט געוואָלט.

וואָס האָט זי געוואָלט? גאַנץ קלאָר איז עס פֿאַר מיר נישט. איך גלויב, זי האָט אַליין נישט קלאָר געוואוסט. מיט מײַן פֿאָטער פֿלעגט זי זיך שטענדיג קריגען, און אַז ער איז געשטאָרבן, האָט זי, אַ צוויי־און־דרייסיג־יעהריג ווײַבעל, אויף אַלע פֿאַרגעשלאָגענע שדוכים געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ:

—ניין, נאָך „איהם“ געהט עס נישט, כ'דאַרף נישט קיינעם. און—

נעהמען א שטיפפאטער פאר מיין קינד ?

און זי האט מעהר נישט חתונה געהאט. האב איך עס, קענטיג, געדארפט זיין ווי מיין פאטער, אהן זיינע חסרונות, — ער האט נישט געטויגט צו עולם־הזה, געוועזן, פלעגט זי זאגען, „צו היציג״. ווי די מעשה איז — זי פלעגט מיך שלאגען, שטארק, אהן רחמנות. איינמאל — איך בין דעמאלט אלט געוועזן א יאהר צוועלף — האט זי מיך גע־נומען שלאגען מיט אן אייזערנער פרענטע, וואס האט געדיענט צו פער־שליסען פון אינוועניג דעם לאדען פון איהר קלייטעל. איך בין געווארען אויפגעבראכט און האב זי געשלאגען צוריק. זי איז געבליבען שטעהן בלאס, מיט גרויסע אויגען, קוקענדיג אויף מיר. פון דאן אן האט זי מיך מעהר נישט געשלאגען.

די לופט ביי אונז אין הויז איז געווארען נאך קעלטער און טרוקע־נער ווי פריהער. אין א האלב יאהר ארום בין איך אוועק „אין די וועלט״.

דערצעהלען אלעס — וואלט געוועזן צו לאנג און נישט אלעמאל אינטערעסאנט. דער עיקר — אין פופצעהן יאהר ארום האב איך גע־וואוינט אין א גרויסער שטאדט אין דרום־רוסלאנד. איך בין געוועזן א סטודענט־מעדיקער און האב געלעבט פון „שטונדען״. מיין מוטער האב איך ארויסגענומען צו זיך, אבער זי האט בלויז געוואוינט מיט מיר צוזאמען און מפרנס געוועזן האט זי זיך אליין: זי האט געהאנדעלט מיט געניצטע קליידער אויפ'ן מארק. מיט איהר פרנסה האט זי זיך נישט גע־שעמט, אבער אויף די אנדערע אלטווארג־הענדלער האט זי געקוקט מיט פעראכטונג: ווער איז זי, און ווער זענען זי?...

צו מיר איז זי געוועזן קאלט, ווי פריהער, וועניגסטענס — אויס־סערליך. איך צו איהר — דאסזעלבע. מיר דאכט, כ'האב זאגאר גע־שפירט צו איהר א שטיקעל שנאה.

נאר טיעפער א ביסעל האט זי מיך וועניג געקימערט: איך האב געלעבט אין א גאנץ אנדערער וועלט.

ג.

עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגן אַ קלייניקייט: מ׳האָט בעדאַרפט איבערמאַכן די וועלט. פריהער רוסלאַנד, דערנאָך די וועלט. דערווייל האָט עס געהאַלטן ביי רוסלאַנד.

זינט יענער צייט האָט דאָס לאַנד שוין געפיבערט פון אויפרעגונג. אַלץ גרעסערע און גרעסערע מאַסן זענען אַריינגעצויגן געוואָרן אין שטראָם, און איבער זייערע קעפּ האָט וואָס אַ מאָל עפטער אויפגעפלאַמט, ווי אַ ראַקעטע, דאָס הייסע, רויטע פייער פון איינצעלנע העלדישע טהאַטען. איינער נאָכ׳ן צווייטען זענען געפאַלען העכער און נידריגער געשטעלטע קעפּ, און די אַלטע אָרדנונג האָט דערויף געענטפערט, גוט געענטפערט, צווישען אַנדערע זאַכען אויך מיט פּאָגראָמען אויף יודען. אויף מיר האָבען די פּאָגראָמען קיין בעזונדערן איינדרוק נישט געמאַכט: מיר האָבען דאַן געהאַט אַזאַ וואָרט, „קאָנטר-רעוואָלוציע“ האָט עס געהייסען, און דאָס האָט שוין ערקלערט אַלעס גאַנץ גענוי. אמת, איך האָב נאָך דעמאָלט קיין פּאָגראָם נישט געהאַט איבערגעלעבט: אונזער שטאָדט איז געשטאַנען אויף דער רוהע.

איך בין געווען אַ מיטגליעד אין אָרטיגען קאָמיטעט פון איינער פון

די פּאַרטײַען. דאָס איז געװען פֿאַר מיר װעניג: אַ געדאַנק, שאַרף װי אַ מעסער, האָט זיך לאַנגזאַם און זיכער געשניטען אַרײַן אין די טיעפֿעניש פֿון מײַן מח. װאָס איז דאָס געװען? איך האָב נישט געװאוסט אױף קלאָר און דערװײַלע נישט געװאָלט װיסען. איך האָב בלױז געהאַט אַזאַ געפֿיהל, װי מײַנע מוסקעלען װאָלטען װערען װאָס אַמאָל שטײַפֿער, אָנגעצױגענער, און אײנמאָל האָט געטראָפֿען, אַז איך האָב, אַלײן נישט װיסענדיג צו װאָס, צעבראָכען מיט מײַנע פֿינגער אַן אָנלעהן פֿון אַ שטוהל אין אײנעם פֿון די הײַזער, װאו איך האָב געגעבען שטונדען, — און בין געבליעבען שטעהן גאַנץ צעמישט. אַ צװײט מאָל האָט מיך מײַנער אַ שילער פֿערװאונדערט געפֿרעגט: „װאָס מינאַ?...“ — און איך האָב פֿערשטאַנען, אַז איך האָב פֿערטראַכטערהײט אַרױסגערעדט דעם נאָמען „מינאַ“. און אױך האָב איך פֿערשטאַנען, אַז הגם מײַן געדאַנק איז א י ן זאַך, און „מינאַ“ איז גאָר אַ נאָמען פֿון אַ מײדעל, װערט אָבער יענער געדאַנק מײַנער שטענדיג בעגלײט פֿון מינאַ'ס בילד, פֿון די קלאַנגען, װאָס שטעלען צוזאַמען דעם נאָמען „מינאַ“, און פֿון יענעם בעזונדערן געפֿיהל פֿון בעדײַטונג און װיכטיגקײט, װאָס שפּירט זיך שטענדיג אין דער לופֿט אין מינאַ'ס אַנװעזענהײט.

אױסער מיר, איז אונזער קאָמיטעט בעשטאַנען פֿון פֿיער מענער און אײן מײדעל. כ'װײס נישט, װאָסערע אױגען די מענער האָבען געהאַט, נאָר מינאַ'ס זענען געװען בלױע, העל בלױע, און אין געװיסע מאָמענטען פֿלעגען זײ װערען טונקעל, שװאַרץ און ענדליך פֿינסטער און טיעף, װי אַ תהום. שװאַרצע האָר, אַ מעסיגע, חנ'עװדיגע פֿיגור און עטװאָס לאַנגזאַמע און ערנסטע אין די בעװעגונגען.

אױף אונזערע מיטינגען האָט זי זעלטען־װען פֿיעל דעבאַטירט. אין צװײ־דרײַ ענג־געבונדענע פֿראַזען פֿלעגט זי מאַכען אַ פֿאָרשלאָג אָדער אַרױסזאָגען אַ מײנונג װעגען אַ סיטואַציע, און דערנאָך בלײַבען זיצען שטום און אױפֿמערקזאַם, עטװאָס פֿערשמעלערט די קורצזיכטיגע אױגען. און זעהר אָפֿט האָט געטראָפֿען, אַז נאָכדעם װי מיר האָבען אַ לאַנגע צײַט מיט היציגע דעבאַטען געװאַשען די פֿראַגע און זי גערײניגט פֿון מיספֿערשטענדנישען, זענען מיר, אַ ביסעל פֿערװאונדערטע, געקומען צו דעמזעלבען געדאַנק, פֿאָרמולירט אין מינאַ'ס צװײ־דרײַ ענג־געבונדענע זאַצען.

זי איז געווען א טאַלטיער פון א הויכען רוסישען בעאַמטען. דאָס איז אלעס, וואָס מיר האָבען געוואוסט וועגען איהר. ביי דער טיר פון דער קאָנספּיראַטיווער קוואַרטיער פלעגט יעדער פון אונז אראָבוואַרפען פון איך זיין פּערזענליך לעבען, ווי אן אויבערמאַנטעל אין פאָרהויז.

ד.

אויף אונזער שטאָדט האָט זיך אָנגערוקט דער וואָלקען פון אַ פּאָגראָם אויף יודען. מאָדנע קלאַנגען האָבען זיך אַרומגעטראָגען אין שטאָדט, שטילע און שאַרפע קלאַנגען, ווי דאָס צישען פון אַ שלאַנג; מענשען זענען אַרומגעגאַנגען מיט געשפּיצטע אויערען, מיט פלינקע און קרומע בליקען, און האָבען „געשריעבען" מיט די נעזער, ווי זיי וואָלטען געשפּירט עפּעס אַ פערדעכטיגען גערוך. אָבער שטיל און פערביסען.

מיר זענען זיך צוזאַמענגעקומען אין אַ הייסען נאָכמיטאָג צו אַן עקסטראַ מיטינג אין מינאַ'ס וואוינונג, וועלכע איז געווען צו גלייכער צייט אונזער קאָנספּיראַטיווע קוואַרטיר. די זיצונג האָט לאַנג נישט געדויערט: קורצע בעראַטונגען, קיינע דעבאַטען און אַ בעשלוס — צו אָרגאַניזירען אַ זעלבסטשוץ ווי מעגליך שנעלער. אין פערלויף פון מיטינג האָב איך אַ פּאָר מאָל בעמערקט אויף זיך מינאַ'ס אויפמערקזאַמען בליק. און ווען די מיטגליעדער פון קאָמיטעט האָבען גענומען איינציגווייז זיך פונאַנדערגעהן, האָט זי מיר געגעבען אַ וואונק, איך זאָל בלייבען.

איך בין געבליעבען שטעהן, שוין מיט'ן הוט אויפ'ן קאָפּ, אָנגעשפּאַרט מיט'ן רוקען און מיט ביידע הענד אָן טיש, ווערהענד מינאַ,

מיט אן אראבגעלאזענעם קאפ און די הענד צונויפגעלעגט אויף איהר ברוסט, איז ארומגעגאנגען הין און צוריק איבער'ן צימער. מיר האבען געשוויגען. דערנאך האט זי אויפגעהויבען דעם קאפ, האט זיך אפגעשטעלט און א קוק געטהון גלייך אויף מיר. זי איז געווען בלאס, זעהר בלאס, און איהרע אויגען — שווארץ און פינסטער, ווי בלויז מינא'ס אויגען האבען געקאנט זיין.

מיר איז קאלט געווארען. מאמענטאל, ווי בעלויכטען פון א שטארקען און פלוצלינגען אויסברוך פון פייער, איז פאר מיר קלאר געווארען מיין געדאנק: צו ווערען איינע פון די „ראקעטען“, וואס בעלייכטען דעם וועג פון דער רעוואלוציע — און בעצאהלען דעם פרייז דערפאר.

און מינא האט עס פערשטאנען די ערשטע! זי האט עס געזעהען אויף מיין געזיכט, ווען עס איז פאר מיר אליין נאך קלאר נישט געוועזען. פארוואס?...

— בעשלאסען? — האט זי געפרעגט אין א ווייל ארום, מיט א האלב פערשטיקטער שטימע.

— בעשלאסען. — האב איך געלאסען און פעסט געענטפערט, פיהלענדיג, אז דער בעשלוס ווערט אנגענומען אין דערזועלבער סעקונדע.

זי האט אויף מיר געקוקט א ווילע און ווידער גענומען ארומגעהן איבער'ן צימער. אין א פאר מינוט ארום איז זי געווען רוהיג און ערנסט, ווי שטענדיג.

— איבריגענס, מיר וועלען זיך דאך נאך זעהן, — האט זי געזאגט און מיר געגעבען איהר האנד.

געהענדיג אהיים צו זיך און צו מיין מוטער, האב איך געפיהלט, אז אלע אברים אין מיר זינגען. דערצו האב איך געטראכט, ווי מאדנע עס איז דאס מזל פון א מענשען, וועמעס לעבענסוועג, וואהרשיינליך זעהר א קורצער, ציהט זיך פון איין פרוי, וועלכע ער האסט כמעט,

צו אַ צוויַיטער, וואָס ער פאַנגט אָן זי צו ליִעבען. —

אייִדער איִך בּיִן אַריַין איִן טיִר פון מיַין וואוינונג, האָבּ איִך געוואָרפען אַ בּליִק אויף די שטאָדט. די זון האָט געהאַלטען בּיַי׳ם אונטערגאַנג, און אַ לייַכטער, צאַרטער שלייִער, געשפּיִנט פון גאָלד און פּריִעדליִבקייִט, איִז געליִעגען איִן וויַיכע פאַלדען אויף גאַסען און היַיזער. אונזער שטאָדט איִז געווען אַ שענע שטאָדט.

ה.

מיר האָבען פערשפעטיגט. שוין אין דערזעלבער נאַכט האָט אויס־גערבראָכען דער פּאָגראָם. פּלוצים, ווי אַן עקספּלאָזיאָן פון אַ פּאָר׳אויס אונטערגעלעגטער מינע. און גראָד אין דער געגענד, וואו איך האָב גע־וואוינט.

די ערשטע געשרייען האָבען זיך נאָך געפּלאָנטערט צו מיינעם עפּעס אַ אונקלאָרען חלום. דערנאָך האָב איך פּלוצים פערשטאַנען, בין אַראָב פון בעט, האָב אָנגעצונדען פייער און זיך גענומען אויף שנעל אָנ־טהון. אין דעם מאָמענט האָט זיך מיין מוטער אויפגעזעצט אויף איהר בעט און האָט אויף מיר אַ מאָדנעם קוק געטהון.

מיר איז געוואָרען אונהיימליך. מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אַז זי קוקט אויף מיר קאַלט און איראָניש, ווי עס וואָלט געוועזן אַ פּאָגראָם אויף מיר און נישט אויף איהר. אַ ווײַלע בין איך געבליבען שטעהן, האַלב אָנגעטהון, און האָב אַ צעמישטער געקוקט אויף איהר. און אָט אין דער ווײַלע האָט דאָס הויז אַ ציטער געטהון, ווי אין די מעכטיגע אָרעמס פון אַ שטורם.

די פענסטער האָבען געפּלאַצט מיט אַ קלינגעריי, עס האָט זיך

אויפגעבראָכן אײַן טיר נאָך דער צווייטער, און צוזאַמען מיט אַ שווימענדער וועל פון צעריסענע געשרייען און געוויינען פון גאַס האָט זיך אַרײַנגעריסן צו אונז אַ באַנדע פּאָגראָמשטשיקעס.

איך בין אַ שטאַרקער מאַן. אָבער — ביז יענער נאַכט איז מיר קיינמאָל נישט אויסגעקומען זיך צו שלאָגן, ערנסט, מיט כעס. ביז יענער נאַכט האָב איך נישט געוואוסט פון אמת'ן כעס, וועלכער פאַר'שכור'ט, ווי שטאַרקער ווײַן; פון כעס, וואָס קאָכט אויף מאָמענטאַל ערגעץ אין בלוט, טהוט אַ שטראָם איבער'ן גאַנצן קערפּער, אַ זעץ אין קאָפּ אַרײַן און פאַרפלייצט אַלע רעיונות. און ווען די פּאָגראָמשטשיקעס — פאַרשידענע: יונגע, עלטערע, מיט „היימיש" געווער און גאָר אָהן געווער — זענען אויף מיר אָנגעפאַלן, האָב איך זיך תחלת געוועהרט קאַלט און אין דערזעלבער צײַט אַ ביסעל צעטומעלט: איך האָב, דאַכט זיך, נישט רעכט פאַרשטאַנען, וואָס מ'וויל פון מיר. נאָר פּלוצים, פון עפּעס אַ קלייניגקייט — מיר דאַכט, עמיצער האָט צעבראָכן מײַן שרײַבגעצײַג מיט אַ וואָרף אָן די ערד — האָט אַ שטאַרקע היץ אַ בריה געטהון מײַן גאַנצן קערפּער, אין קאָפּ האָט אָנגעהויבן צו שווינדלען און מײַן האַנד האָט זיך אויפגעהויבן פון זיך אַליין. געגענ'איבער מיר איז געשטאַנען אַ קליין־געוואַקסענער גוי, פון אונבעשטימטער עלטער, מיט אַ מאָגערן, בלוטלאָזן געזיכט, מיט האַרטע געלע וואָנסען און קליינע, שפּיציגע אייגלעך, פול מיט קאַלטער רציחה. איך געדענק, אַז אויף דעם דאָזיגן פּרצוף האָב איך עס אַראָבגעלאָזן מײַן פויסט און דערבײַ נישט געקאָנט צוריקהאַלטען אַ מאָדנעם ברום, ווי אַ צעווילדעטער אָקס. דערנאָך האָט זיך אַלעס געדרעהט אַרום מיר און אין מיר, געדרעהט זיך שנעל און היים, און איך האָב געהאַט אַ משונה הנאה.

איך ווייס נישט, ווי לאַנג עס האָט געדויערט. מײַן כעס און הנאה זענען געוואַקסען אין דערזעלבער מאָס, אין וועלכער מײַנע קרעפטען האָבען בעגעגענט ווידערשטאַנד און איהם גובר געווען. אין דערזעלבער צײַט האָט צו מיר געגרייכט פון ערגעץ זעהר ווײַט אַ גריליצענדע, אײַנגעגעסענע שטימע, ווי דאָס זשומען פון אַ מאָסקיטע, און אָבגעריסענע ווערטער אין רוסיש: „מ'דאַרף נישט... מ'דאַרף נישט...

בינדען ... בינדען ... בינדען ...” דער ווידערשטאנד האט גענומען וואקסען שנעל, — שנעלער פון מיינע קרעפטען, פון אלע זייטען, פון אויבען, פון אונטען, דערנאך איז ער פלוצים פערגליווערט געווארען ארום מיין גאנצען קערפער, ווי א שטיינערנע הויט. די הנאה איז פערשוואונדען, און כעס, הוילער העלישער כעס, האט גע׳שרפ׳עט מיין ברוסט און געטריקענט מיין האלז. ביסלעכווייז איז ער געווארען פערקיהלט, פערפרוירען און איז געבליעבען ליעגען אויף מיין הארצען, ווי א שווער, שפיציג שטיק אייז. איך בין געקומען צו זיך.

איך בין געליעגען אויף דער ערד א געבונדענער, כמעט א פערפאקטער אין שטריק, צעוואונדעט, צעבלוטיגט, און נאהענט ארום מיר האט ארומגעטאנצט דער קליינער גוי מיט די שטעכיגע אייגלעך, אבער מיט א שרעקליך פערבלוטיגט און פערענדערט געזיכט. בלוט האב איך ביימערקט אויך אויף די פנים׳ער פון די אנדערע ברואים, וואס האבען זיך געשטויסען ארום מיר.

מ׳האט מיך אויפגעהויבען פון דער ערד, ווי אן אנגעפילטען זאק, און צוגעבונדען צום צופוסען-וועגטעל פון מיין מוטער׳ס בעט.

מיין מוטער! ערשט איצט האב איך זיך דערמאנט אן איהר. זי איז אראבגעשפרונגען פון בעט, קענטיג — מיר צו הילף. איצט האט מען זי געשלעפט צוריק צו׳ם בעט, וואו איך בין געשטאנען געבונדען.

איך האב זי כמעט נישט דערקענט. אין איין העמד. ברייטע, מאגערע ביינער. ווילד-צעשויבערטע גרויע האר און פינקלענדע אויגען. די ציינער צוזאמענגעדריקט. און — שטום. מ׳האט זי אריינגעשליידערט אין בעט, אנטקעגען מיר.

.7

שטעלט אייך פאר :

וואס איז א האר — איין איינציגע גרויע האר — אויסגעריסען פון א קאפ ? גארנישט . להלוטין גארנישט . — און צווי האר ? און א פאסמע , אויסגעריסען מיט איין מאל ? און א סך פאסמעס לאנגע , גרויע האר ? — פכע ! גארנישט מיט גארנישט . —

געווים : אז מ׳ברעכט ביינער , קנאקען זיי . אבער אז מ׳ברעכט שטעקלעך , טרוקען האלץ און — ווייס איך וואס נאך ? — קנאקט עס אויך . דאס איז א „נאטירליכע ערשיינונג“ . —

שטעלט אייך פאר :

וואס זענען צוויי אלטע , איינגעשרומפענע בריסטען ? — פלייש . שטאף איז עס . עס בעשטעהט פון געוויסע „עלעמענטען“ — אט פרעגט א חעמיקער . און ווען אפילו דאס זענען די בריסטען פון אייער מוטער , — צוויי צניעות׳דיגע בריסטען , וואס האבען אייך אויסגעזויגען , און וועל־כע איהר האט קיין איינציג מאל נישט געזעהען אויפגעדעקט פון אייער

קינדהייט אָן ? און ווען אפילו מ׳רייסט זיי אויף שטיקלעך מיט שמוציגע פינגער פאַר אייך אין די אויגען ? —

זאָגט מיר, איך בעט אייך:

וואָס ווייסט די נאַטור, דער וועלטאַל, וועגען שמוץ און שאַנד ?— נישטאָ אין וועלטאַל אַזעלכע זאַכען, ווי שמוץ און שאַנד.

אָ, געוויס: קיינמאָל, קיינמאָל נאָך איז אַ מענשליכער קערפּער, דער פייַנער קערפּער פון מענש און פרוי, אַזוי נישט בעשפּיגען און ערניעדריגט געוואָרען! אָבער — וואָס אַרט עס מיך? וואָרום — וויסען זאָלט איהר זיין: נישטאָ אין דער נאַטור אַזאַ זאַך, ווי שמוץ און שאַנד. —

עס געהט אַוועק אַ יאָהר און צוויי, און צעהן, און הונדערט און צוויי הונדערט. ווי איז עס מעגליך? ווי איז עס מעגליך, איך זאָל אַזוי לאַנג לעבען? קאָן דען אַ מענש אַזוי פיעל לעבען? —

מאַמע: טהו אַ געשריי, נו — טהו אַ געשריי! אַ קלאָג אויף דיר! וואָס מיינסטו — עס זענען דיר יענע יאָהרען, ווען דו פלעגסט מיך שלאָגען מיט אַזאַ רשעות און דערביי שווייַגען!... חאָטש איין געשריי, חאָטש אַ קרעכץ! אָ, גאָט! — — —

יאָהרען נאָך יאָהרען. — — — —

איהר זעהט אָן־דאַרטען דאָס פערבלוטיגטע פּנים? דאָס איז דאָס ערשטע מענשליכע פּנים, וואָס איך האָב דערזעהען ביי׳ם אויפטאָג פון מיין לעבען. אַ שטרענג, אַ פערוואָלקענט פּנים, אָבער — דאָס ערשטע, וואָס איך האָב געזעהען אין מיין לעבען. די פרוי מיט אָט דעם פּנים פלעגט מיך שלאָגען, און איך האָב זי פיינד געהאַט. און נאָך איצט האָב איך זי פיינד, און נאָך מעהר ווי פריהער, און מיין שנאה שטיקט מיך צו׳ם דערוואָרגען ווערען. וואָרום פאַר וואָס דען, אויב נישט אויס האַס, קוק איך צו מיט אַזאַ דאָרשט, ווי דאָס פּנים ווערט פערענדערט פון מינוט צו מינוט? פאַר וואָס פערמאַך איך נישט די אויגען, פאַר וואָס

קריכֿען זײ פון מײַן קאָפּ, מיט אַזאַ װעהטאָג, מיט אַזאַ ברענענדער נײַ-
גיערינקײט? — גוטע, ליעבע מענשען: שטעלט מיר אױס מײַנע אױגען.
װאָס קאָן עס אײַך אַרען? אײַן שניט מיט אַ מעסער, רינען זײ אױס, —
אָט די צװײ בלעזלעך מיט װאַסער, אָט די — אָט די — פערשאָלטענע
צװײ בלעזלעך מיט װאַסער, װעלכע איך דאַרף, כ׳לעבען, נישט האָ-
בען. איהר לאַכט? איהר זענט פרעהליכע מענשען, זעהר פרעהליכע
מענשען, אָבער — שטעלט זײ אױס, װאָס קאָן עס אײַך אַרען? —

יאָהרען און יאָהרען.

ו.

דער קלײנער גוי האט געזאגט:

— די אלטע כלב׳טע וויל אלץ ניט שרײַען. לאזט מיך נאר צו נעהנטער צו׳ן איהר.

עס האט געדויערט א ביסעל, דערנאך האב איך דערהערט א קול. דאס איז געווען א קרעכץ, א געוויין, א געשריי — אלעס צוזאמען. און ווערטער אין דעם געשריי. און הגם די שטימע איז געווען הײזעריג און ווילד־פערענדערט, האבען דאך די ווערטער אבגעקלונגען אין מײַנע אויערען קלאר און אויסדריקליך, ווי לאנגזאמע, אבגעשטײלטע קלעפּ אין א גלאק:

— אוי, מײַן זוהן!

צו׳ם ערשטען מאל אין איהר לעבען.

א שוויים ווי א רעגען האט א גאס געטהון אראב פון מײַן שטערן און האט אנגעפילט מײַנע אויגען. איך האב זיך א ריס געטהון מיט אלע קרעפטען, און די שטריק האבען זיך אײַנגעשניטען טיעפער אין מײַן לײַב.

גאָט האָט זיך איבּער מיר דערבּאַרמט אויף אַ ווײַלע: דער קאָפּ האָט זיך מיר פערדרעהט, און כ'האָבּ פערלוירען מײַנע געדאַנקען. אָבּער איך האָבּ נאָך צײַט געהאַט צו הערען אַ געלעכטער אַרום מיר.

דערנאָך בּין איך געקומען אויף אַ מינוט צו זיך. און ווידער האָט דער קלײנער גוי געזאָגט:

— גענוג. זאָל זי בּיסלעכווײַז אַוועק׳פּגר׳ן פאַר איהם אין די אויגען. און איהם וועל איך איבּער׳צלמ׳ן, כדי צו ראַטעווען זײַן זשי־דאָווסקע נשמה פון גיהנם.

איך האָבּ דערפּיהלט צוויי טיפּע שניט אויף מײַן שטערן, אײנעם איבּער׳ן אַנדערן, און האָבּ ווידער דערהערט אַ געלעכטער. אַ קלײנער וואַרעמער שטראָם איז אַראָבּגעלאָפען פון מײַן שטערן איבּער דער נאָז און איז אַרײַנגערונען צו מיר אין מויל.

איך האָבּ נאָכאַמאָל פערלוירען די געדאַנקען.

ח.

אבסאָלוטער חשך. אבסאָלוטע שטילקייט. קיין איינציגער איינ־דרוק פון דרויסען, קיין פעסטער פונקט פון אינוועניג. בלויז עפּעס א אונרוהיגקייט, א שווערע אונרוהיגקייט און א גרויסע אָנשטרענגונג צו געפינען עפּעס א וועלכען עס איז פונקט.

א וואָרט האָט פערבלאָנדזשעט אין די דאָזיגע וועלט פון תהו ובהו, א קליין וואָרט: „וואָס?...“ און דריי מאָל: „וואָס? וואָס? וואָס?...“ און צוואַנציג מאָל „וואָס“, און דאָס וואָרט וואַקסט און פערשפּרייט זיך, זאָן פערמעהרט זיך, און עס ווערט פון דעם: „וואָס איז דאָ?... וואָס איז אַרום?... וואָס איז איך און וואָס איז אויסער איך?“... און פּלוצים — א שאַרפע ליכטיגקייט מיט א שטאַרקען וועהטאָג צוזאַמען ביי מיר אין קאָפּ. דריי ווערטער שטעקען אין מיין מח, ווי א דינע, לאַנגע נאָ־דעל, אַריינגעשטאָכען פון איין אויער צו׳ם צווייטען: „אוי, מיין זוהן!“

מאָמענטאַל בין איך געקומען צו מיינע געדאַנקען.

נאַכט. די לאָמפּ איז אויסגעגאַנגען, אָדער זיי האָבען זי אויסגע־לאָשען פאַר׳ן אַוועקגאַנג. איך שטעה צוגעבונדען צו׳ם בעט, און אויף

מײַן שטערן, פֿיהל איך, ברענט אַ וואונד, ברענט שאַרף און מאַכט
פֿערגעסען אָן די אַנדערע וואונדען. פֿון שטאָדט גרײַכען אַהער פֿערשיע-
דענע קולות; די שטאָדט שרײַט אין מיטען דער נאַכט, שרײַט פֿערדומפּ-
פען, מיט פּלוצלינגע שאַרפֿערע אויסבריכען פֿון צײַט צו צײַט, ווי אַ
ווײַטע שרפה. נישט ווײַט פֿון מיר, אויפ׳ן בעט, צאַפּעלט זיך עפּעס אין
דער פֿינסטער.

— מאַמע!

שטיל.

— מאַמע?

קײן ענטפֿער. מײַן קול דערגרײכט נישט אַהין, אין יענע וועלט פֿון
יסורים, וואו עס שוועבט אַרום איהר שטערענגער, רויהער גײַסט. „אוי,
מײַן זוהן" האָט זי מיך גערופֿען. יאָ, איהר זוהן, דען — יעדער טראָפּען
בלוט, וואָס זי פֿערליערט אַצונד, פֿליסט אַרײַן דורך אונבעקאַנטע
וועגען אין מײַנע אָדערען און צינדט דאָרט אָן אַ העליש פֿײַער. „אוי,
מײַן זוהן!" — אַ שווערער האַמער הויבט זיך לאַנגזאַם און אָהן אויפֿהער
אַרויף און אַראָב, און פֿאַלט יעדעס מאָל אויף מײַן קאָפּ, און — גאַנצע
וועלטען פֿאַלען אין חורבות.

ט.

— וואָס איז עס אויף דײַן שטערן ?

— דאָס איז אום צו ראַטעווען מײַן נשמה פֿון די יסורים פֿון גיהנם, — ענטפֿער איך.

זײַ שאָקלען מיט די קעפּ און הויבן אָן זיך פֿאַנאַנדערצוגיען. איך ווער אונרוהיג.

— וואַרט, — זאָג איך, — איך וועל אײַך ערקלערען.

זײַ שאָקלען מיט די קעפּ און ווערען פֿערשוואונדען.

— — — — — — — — — — — — —

„איך בין דער גאָט, וואָס האָט דיך פֿון מצרים אַרויסגעצויגען!“

„ק י י נ ע אַנדערע געטער צוזאַמען מיט מיר!“

„אַ אל קנוא ונוקם בין איך — און פֿערלאַנג פֿון דיר:

זײַ עפּעס!“

דער אָטהעם פון שטורם ציהט זיך איבער דער אויפגעטריסעלטער מתנה. די שקלאַפּישע קערפּערס ציטערען, ווי אונטער דער בייטש, אָבער די טונקעלע, מאָגערע געזיכטער און די שוואַרצע פיעבערישע אויגען צינדען זיך אָן מיט'ן רויטען פייער, וואָס בעקרוינט דעם קאָפּ פון באַרג.

— — — — — — — — — — — — —

„אוי, מיין זוהן!‟ האָט זי געזאָגט. בזה הלשון: „אוי, מיין זוהן‟.

— — — — — — — — — — — — —

עס טאָגט.

דער קאָפּ איז פּוסט און גרויס, ווי אַ פאַס. מ'וואָלט בעדאַרפט אוועקגעהן פון דאַנען. יאָ, אַוועקגעהן; אָבער — אַהאַ, די שטריק. מ'קאָן געפינען אַ מיטעל. עס מוז זיין עפּעס אַ מיטעל. אַזאַ — אַזאַ — מיטעל.

איך שטרענג זיך אָן צו ברענגען מיינע געדאַנקען האָטש ווינציגעל עס איז אין אָרדנונג.

אָט איז אַן אייזערנער נאָגעל. אין ווענטעל פון בעט, צו וועלכען איך בין צוגעבונדען, איז אַריינגעשלאָגען און האַלב פערבויגען אַ נאָגעל מיט אַ ברייט קעפּעל. ווי קומט אַהער אַ נאָגעל? דאָס איז נישט וויכטיג, אָבער מיט דעם נאָגעל קאָן מען — וואָס קאָן מען מיט דעם נאָגעל?

איך האָב זיך אַזוי לאַנג געדרעהט און געוואָרפען, ביז מיר האָט זיך איינגעגעבען צוצורוקען איינעם פון די שטריק צו'ם נאָגעל. דאַן האָב איך גענומען רייבען מיט'ן שטריק איבער'ן שאַרפען אייזערנעם קעפּעל.

שטונדען זענען פאַרביי. איך בין געוואָרען דול און האָב קוים געוואוסט וואָס איך טהו, אָבער איך האָב מיין אַרבייט, קענטיג, פאָרטגעזעצט מיט דער פּינקטליכקייט און עקשנות פון אַ מאַשין. עס איז געקומען אַזאַ מינוט, און די שטריק האָבען עטוואָס נאָכגעגעבען. נאָך און נאָך אַ ביסעל אָנשטרענגונג, — און ביי מיינע פיס זענען געליגען צעריסענע, צעריבענע שטריק. ביי מיינע פיס זענען געליגען צעבראָכענע שאַרבענס פון געטער.

איך האָב זיך אָנגעבויגען איבער'ן בעט. דאָרט האָט נאָך אַלץ געפיעבערט עפּעס אַזעלכעס, וואָס האָט ניט געהאַט קיין שום ענליכקייט צו קיין מענשען, אָבער דאָס קרעכצען איז שוין געווען אַזוי שטיל, אַז מיין אויער האָט עס קוים געכאַפּט. איך האָב שטיל אַרויסגערעדט: „מאַמע"... מיין אָטהעם האָט גערייכט צו דער וואונד, וואָס איז אַמאָל געווען אַ געזיכט, און איך האָב נאָכאַמאָל געזאָגט: „מאַמע!"...

אַ בעוועגונג איז פאָרגעקומען איבער דער וואונד, און עפּעס האָט זיך געעפענט. איך האָב זיך גוט איינגעקוקט: דאָס איז געווען אַן אויג. איין אויג, — דאָס אַנדערע איז אויסגערונען. דאָס אויג איז געווען אַרומגעזאָדען מיט בלוט, אָבער עס האָט נאָך אַלץ געפינקעלט, ווי אַ טליענדע קויהל.

האָט עס מיך דערקענט? — כ'ווייס נישט. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז יאָ. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז עס קוקט אויף מיר מיט אַ פראַגע און אַ שטרענגען פערלאַנג. „יאָ, יאָ, עס וועט זיין רעכט!" האָב איך געזאָגט הויך און ערנסט, נישט וויסענדיג אויף קלאָר, וועגען וואָס איך רעד.

דערנאָך האָב איך זיך אומגעקוקט אין צימער. צווישען די אַנדערע שטיקער פונ'ם צעבראָכענעם מעבעל איז געלעגען אַ פּיסעל פונ'ם טיש. עס איז געווען קיילעכדיג, דיק און געטאָקט. עס האָט געטויגט.

איך האָב אויפגעהויבען דאָס טיש-פּיסעל און מיט מיין גאַנצער קראַפט האָב איך עס אַראָבגעלאָזען אויף דאָס גליהענדע אויג. דאָס פער-בלוטיגטע „עפּעס" האָט געגעבען איין-איינציגען צוק און איז געבליבען ליעגען ווי אַ שטיין. נישטאָ מעהר דאָס גליהענדע אויג.

אַ קורצער שלוכץ מיט עפּעס אַ מאָדנעם, באַלד פערשטיקטען בריל האָבען דערגרייכט צו מיין אויער. אָבער דאָס איז געווען אָהן מיין ווילען, איך פערזיכער אייך. דערצו איז די שטימע געווען אַזוי פרעמד, דאָס איך בין ניט זיכער, אַז זי איז געווען מיינע. —

ווען איך בין אַרויס אין גאַס, האָט די זון געהאַלטען ביי'ם אונטער-געהן, — די אַלטע זון, וואָס האָט דאָ געשפּינט איהר גאָלד מיט טויזענד יאָהר צוריק. ווער האָט עס געזאָגט, אַז טויזענד יאָהר איז מעהר פון איין מעת-לעת? — איך בין אַלט געווען טויזענד יאָהר.

יא.

עס קומען די טונקעלסטע טעג אין מיין לעבען.

די שטאדט האט איבערגעלעבט א מין קדחת. שרפות, רציחות, בלוטיגע געשלעגען און א שיסעריי אין די גאסען. עס האט זיך, קענטיג, דאך ארגאניזירט א זעלבסט־שוץ, שוין אונטער'ן פייער פונ'ם פאגראם.

וואס האב איך געטהון דעמאלט? איך ווייס נישט. אט האב איך זיך געפונען אין די רייהען פון זעלבסט־שוץ און אט — אין דער מאסע פון די פאגראמשטשיקעס. איך האב זיך געפיהלט, ווי א בלעטעל געטראגען פון שטורם. אויף מיין שטערן האט געברענט דער צלם. אין מיינע אויערען האט געקלונגען: „אוי, מיין זוהן!“.

אויב איך האב נישט קיין טעות, האב איך איינמאל בעגעגענט מיין גוי, — דעם גוי, וואס האט, לכל הדעות, געהערט צו מיר אליין. איך האב געהאט אזא געפיהל, אז אויב איך וויל, מעג איך איהם נעהמען און אראבלאזען צו מיר אין קעשענע. ער איז געווארען בלאס, און איז, קענטיג, נישט אימשטאנד געווען צו ריהרען זיך פון ארט.

איך האָב איהם אָבער נישט געגומען. ער האָט גאָרניט ניט געוועקט אין מיר. איך האָב איהם בלויז פריינדליך אַ קלאַפּ געטהון איבער דער פּלייצע און פרעהליך צוגעוואונקען צו איהם מיט איין אויג. איך האָב נישט בעמערקט, אַז דאָס זאָל איהם געווען האָבען צוגעגעבען מעהר מוט.

אַ צווייטע סצענע איז פערבליבען אין מיין זכרון.

אַן אַלטער יוד לויפט איבער דער גאַס, און נאָך איהם — אַ יונגער שייגעץ פון אַ יאָהר זעכצעהן מיט אַ האַק אין האַנד. דער שייגעץ דעריאָגט דעם זקן און מיט איין קלאַפּ שפּאַלט ער איהם דעם קאָפּ. און אַז דער אַלטער פאַלט, דריקט דער שייגעץ צו מיט זיין שטיוועל דעם געעפענטען קאָפּ.

אין דער רגע לויפט אַן אַ יודישער יונגערמאַן מיט אַ רעוואָלווער אין האַנד. אַ בלאַסער יונגערמאַן. אַ מאָגער געזיכט. ברילען.

זיי לויפען, און איך — נאָך זיי. דער יונגערמאַן שיסט אויס און טרעפט נישט. דער שייגעץ פערלאָזט די אָפענע, ברייטע גאַס און לאָזט זיך אין אַ הויף אַריין. איך האָב זיך אָן עפּעס פערטשעפּעט און בין געפאַלען.

ווען איך בין אַריין אין הויף, איז דער שייגעץ געשטאַנען אין אַ ווינקעל, מיט'ן רוקען אָנגעשפּאַרט אָן פּלויט. זיין כמעט קינדערש געזיכט איז גרין געוואָרען, די גרויסע אויגען זענען געווען גרויס און קיילעכדיג, און די ציינער זיינע האָבען געקלאַפּט שנעל און דראָבנע.

דער יונגערמאַן איז געשטאַנען האַרט נעבען איהם מיט'ן רעוואָלווער אין דער אויפגעהויבענער האַנד, אָבער זיין פּנים איז געווען נאָך בלאַסער ווי פריהער. ער האָט געקוקט אויפ'ן ווילדען שרעק פון יונגען בלוט און פלייש, געקוקט אַ ווייַלע, דערנאָך האָט ער צוגעשטעלט דעם רעוואָלווער צו זיין אייגענעם קאָפּ און האָט אויסגעשאָסען.

אין דעם שײגעץ'ס אויגען איז פערלאָשען געוואָרען די לעצטע שײן פון זינען. ער האָט זיך צוגעזועצט צו'ם קערפּער, וואָס האָט געצוקט נע־בען זײנע פיס, האָט זיך ווידער אויפגעהויבען און מיט א משוגענעם געשרײ איז ער אריבערגעשפּרונגען איבער'ן טויטען און איז ארויסגעלאָ־פען פון הויף.

בײ מיר האָט זיך ארויסגעריסען א הויך געלעכטער. מײן פּוס האָט זיך אלײן אויפגעהויבען און א בריק געטהון דעם פערבלוטיג־טען פּגר, וואָס האָט זיך צוזאמענגעדרעהט אויף דער ערד, ווי א צעטראָ־טענער וואָרם.

יב.

דאָס האָט געדויערט טעג און נעכט, איך ווייס נישט וויפיעל, און איינ אָוועגד בין איך געשטאַנען נעבען א טיר און האָב געקלאַפּט אין איהר אויף אַ געוויסען אופן. דאָס איז געווען אַ צייכען, אַז עס געהט א היימישער. וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ סיגנאַל? צו וואָס האָט ער געדינט און פון וואַנען האָב איך איהם געוואוסט?... איך האָב זיך די דאָזיגע פראַגען נישט געשטעלט, ווי מ'שטעלט זיך נישט אזעלכע פראַגען אין אַ חלום. די טיר האָט זיך געעפענט, און איך האָב דערזעהען מינא'ן.

א בליץ האָט זיך אָנגעצונדען ביי מיר אין מח, און אויף אַ רגע האָט מיך אָנגענומען אַן אימה. איך האָב פערשטאַנען, וואו איך בין און וואָס איך וועל טהון. און באַלד אויף דער שטעל בין איך געוואָרען רוהיג.

זי האָט מיך נישט גלייך דערקענט. דערנאָך האָט זי זיך א טרייסעל געטהון, האָט מיך אָנגעחאַפּט ביי א האַנד און מיך אַריינגעשלעפּט אין צימער. איך האָב געלאָזען אַוועקזעצען מיך אויף אַ שטוהל.

זי האָט געקוקט אויף מיין קאָפּ און אויף מיין שטערן, וואו דער צלם האָט געברענט, און האָט געשוויגען. דערנאָך האָט זי געזאָגט מיט א פערדומפּפען קול:

— דערצעהלט.

איך האָב איהר דערצעהלט. כ'האָב דערצעהלט גערן, געלאַסען, אַלעס. די יסורים פון מיין מוטער — מיט מאַנכע שענדליכע איינצעלהייטען. אויף איהר געזיכט האָבען זיך געביטען די קאָליערען רויט, ווייס, גרין און געל. ווען איך האָב געענדיגט, האָב איך זיך פערניינט פאַר איהר מיט אַן אַנגענעהם שמייכעלע. זי האָט עס קוים בעמערקט און האָט איינגעגראָבען איהר געזיכט אין ביידע הענד. דערנאָך האָט זי אָבגעדעקט איהר פנים, וועלכעס איז געווען פערוויינט, — אמת'ע טרערען, אויף מיינע נאמנות: נאַסע, ווייכע און, איך גלויב אין געוועט, אַזעלכע וואַרעמע! — האָט זיך אַראָבגעלאָזען פאַר מיר אויף די קניע און גענומען מיין האַנד. מיין שמייכעלע איז געוואָרען ברייטער. דאָס מאָל האָט זי עס דערזעהען, האָט זיך שנעל אויפגעהויבען פון דער ערד און אָנגעהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן צימער, וואַרפענדיג אויף מיר אונרוהיגע בליקען. איך בין מיר געזעסען און האָב געשמייכעלט, ווי מיר האָט זיך געדאַכט, זעהר אַנגענעהם.

ענדליך האָט זי ביי זיך גע'פועל'ט אָנצווועגדען עפּעס אַ מיטעל, וועלכעס זי האָט, קענטיג, גערעכענט פאַר זעהר שאַרף. זי האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט אויפ'ן שטוהל געגענ'איבער מיר און האָט שטיל געפרעגט:

— און אייער בעשלום?...

מיין בעשלום? וועלכער בעשלום?... וואַרט אַ ווייַלע... יאָ, מיט יאָהרען צוריק, מיט אַ סך יאָהרען צוריק, האָב איך אָנגענומען עפּעס אַ בעשלום, זעהר אַ וויכטיגען בעשלום, אָבער — וועגען וואָס?... און פלוצים האָב איך זיך דערמאָנט.

איך האָב זיך פאַנאַנדערגעלאַכט איהר אין פנים אַריין. באַלד דערנאָך בין איך געוואָרען ערנסט און האָב איהר אַ קוק געטהון גלייך אין די אויגען. זי איז געוואָרען ווייס, ווי לייוועגד, און איז אויפגעשפּרונגען פון שטוהל. איך בין אויך אויפגעשטאַנען פון מיין אָרט לאַנגזאַם און רוהיג.

איך האָב זי פֿערגוואלטיגט.

זי האָט זיך געװעהרט, װי מײַן מוטער. אָבער װאָס האָבען גע־קלעקט איהרע קרעפֿטען געגען דעם מאַן מיט'ן צלם אויפ'ן שטערן? אויף איהר פנים איז אָנגעגאַנגען אַ מורא'דיג שפּיעל פֿון פֿלאַמענדער רויטקייט און בלייכקייט פֿון אַ מת. געשריגען האָט זי נישט; זי האָט צעביסען איהר אונטערשטע ליפּ, זי האָט זי צעקײַט און געשלונגען דאָס בלוט. און איך האָב געטהון מײַן אַרבײַט. מיט אַלע ע־ניעדריגענדע אײַנצעלהײַ־טען. דאָס האָט געדויערט לאַנג.

דערנאָך האָב איך זי דערשטיקט. דאָס האָב איך געמאַכט קורץ און שטילערהייט. איך האָב אײַנגעגראָבען מײַנע פֿינגער, לאַנגע, בײַנעריגע פֿינ־גער, אין איהר װײַסען האַלז. זי איז געװאָרען רויט, בלוי און באַלד דערויף שוואַרץ. עס האָט גיך גענומען אַ ענדע.

איך האָב זיך אַ װאָרף געטהון אויף אַ שטוהל און כמעט אין דער־זעלבער רגע בין איך אַנטשלאָפֿען געוואָרען, װי איך װאָלט מיט אַ מאָל פֿערזונקען אין אַ טיעף װאַסער. קײַנע חלומות.

יג.

אַז איך האָב ערוואַכט, האָב איך באַמערקט, אַז דאָס סטעריז־ליכט אויפ׳ן טיש איז כמעט נישט קלענער געוואָרען. איך בין געשלאָ־פען, וואהרשיינליך, נישט מעהר ווי פופצעהן מינוט. אָבער איך בין געווען פריש, מונטער און רוהיג. דער אויסגעשריי: „אוי, מיין זוהן!“ האָט מיך ביז היינטיגען טאָג נישט פערלאָזען, אָבער פון דאַן אָן איז ער געוואָרען ווייכער, מיטערליכער. מיין מאַמע׳ס נשמה האָט געפונען אַ תקון.

אונזער קאָנספּיראַטיווע קוואַרטיר איז געווען איינגעאָרדענט בע־קוועם, כמעט עלעגאַנט, אום אויסצומיידען יעדען חשד. איך בין אריין אין טואַלעט־צימער און האָב זיך גוט אָבגעוואַשען דעם קאָפּ און די הענד. דער שפּיעגעל האָט מיר געוויזען, אַז איך בין גרוי. איך האָב ענדליך דער־זעהען אָט דעם צלם, וועלכען איך האָב די גאַנצע צייט בלויז געפיהלט. די וואונד האָט מעהר נישט וועה געטהון, זי האָט בלויז אַ ביסעל געביסען.

תחלת האָב איך געוואָלט נעהמען אַ מעסער, אָבשניידען אַ פּאַס פון שטערן און — אָבמעקען דעם צלם. דערנאָך האָב איך זיך בעקלערט — זאָל ער בלייבען. „לטוטפות בין עיניך“... הא! אַזעלכע „טוטפות“ האָט עס אונזער אַלטער, ליעבער גאָט געמיינט?

יד.

איך בין קיינעם גאָרנישט שולדיג געווען און האָב פאַר קיין זאַך נישט געוואָלט צאָהלען.

שוין דיזעלבע נאַכט האָב איך פערלאָזען אונזער שטאָדט. אין צוויי טאָג אַרום בין איך אַריבער די דייטשע גרעניץ און האָב זיך אוועקגעלאָזען קיין אַמעריקאַ.

דער ים האָט מיך אויפגענומען מיט ענדלאָזער ברייטקייט, מיט רויהע ווינטען, מיט שאַרפען, געזאַלצענעם אָטהעם. און גערעדט האָט ער צו מיר פון וואונדערבאַרע זאַכען, גערעדט־גערעדט און געשוויעגען־גערעדט. מיט פרייד און שטוינען האָב איך איהם צוגעהערט, און נישט אין ווערטער וועל איך איבערגעבען, וואָס ער האָט מיר דערצעהלט.

כמעט באַלד נאָך מיין קומען קיין אַמעריקאַ האָב איך זיך אוועקגעלאָזען וואַנדערן איבער'ן לאַנד. און די פרעהריע האָט גענומען מיר פערטייטשען אויף איהר לשון, וואָס דער ים האָט געמיינט מיט זיינע רעד. אָ, די פרעהריע! איהרע נעכט, איהרע טעג!...

שוין באַלד דרייַ יאָהר, זינט איך וואַנדער אַרום. און איך, גע־געבוירען קינד, שפּיר, אַז איך בין שוין גענוג קרעפטיג. אין גיכען וועל איך געהן צוריק צו׳ם ישוב.

און דעמאָלט — — —

— — — — — — — — — — — — —

איך האָב אַ קוק געטהון אין זייַן זייַט, אָבער ער האָט מעהר גאָרנישט געזאָגט. און מיר האָט ער, קענטיג, פערגעסען.

און איך, אַ מענש וואָס איז שוין יאָהרען לאַנג געווען דער׳אויסען פון אַלעם, האָב געטראַכט:

עס וועט אויפשטעהן אַ דור פון אייַזערנע מענשען. און זיי וועלען אויפבויען דאָס, וואָס מיר האָבען דערלאָזען חרוב צו ווערען.

אויפֿן ים.

נאכט.

שווימט א שיף אין מיטען ים,
שווימט און וויעגט זיך הער און הין.
שיף, פון וואנען? שיף, וואוהין?.. —
געהט א שיף אין ברייטען ים...

חמורנע, אומעטיג אויפ'ן ים... עס דוכט זיך — נאך האט גאט די וועלט ניט בעשאפען. צווישען דעם קויטיגען הימעל און דער וויסטער איבערפלעכע פונ'ם וואסער, אויף דער גאנצער ברייט פונ'ם וועלטליכען תהו ובהו, שוועבט ארום דער גייסט פון אלמעכטיגען גאט — א שטרענגער, אונפריינדליכער און שווער=פערזארגטער גייסט. אונרוהיג שליידערען זיך איינע אויף די צווייטע די טונקעל=געדיכטע וועלען מיט די גרויע שוימקעפ. שווער איז דער אומעט פון פערטרויערטען ים און גרויס איז זיין אויפרעגונג. מענשעל, וואוהין קריכסטו! מענשעל, וואוהין רוקסטו זיך! אויף א שאל פון א ניסעל האסטו זיך געלאזען איבער די מעכטיגע וואסערען. אך, דו נעבעך=נעביצעל!...

פון אַלע מעגליכע זײַטען: פון טונקלען אויבען, פון קאַלט-פֿײַלטען אונטען, פון אונקלאָרען, אונבעשטימטען האָריזאָנט-רינג—רוקט זיך אויף דאָס שיף אַ געהײמניספולע, שטאָק-בלינדע נאַכט. און ווי דאָס קרעלצען פון שיף אין דעם אָהן-אויפהער-געוויש פון די וועלען, אַזוי ווערט פערשלונגען די אונדרײַסטע שײַן פון די פענסטער—אין צוזאַמענגעגאָסענעם נעבעל פון הימעל, וואַסער און נאַכט. און בלויז איבער דער „נאָז" פון שיף און איבער זײַן הינטערטײל ציטערען קינדעריש-הילפלאָז צווײ עלענדע, פערלוירענע וואַנדער-פֿײַערלעך...

קאַפּיטאַן, קאַפּיטאַן! זענען מיר ווײַט פון לאַנד?.. איז נאָר איבערהויפּט פאַראַן ערגעץ פעסט לאַנד אויף דיזער וואַסער-מדבר? איז אָפּטמאָל די ערד נישט אַ חלום?..

ווײַט, אָ, ווײַט! זעהסטו אָנדאָרטען הינטער אונז, וואו דו זעהסט גאָרנישט?... קאָנסטו איבערלויפען אין דײַן געדאַנק צוריק איבער דעם לאַנגען, לאַנגען פלײַען, וואו מיר האָבען געלאָזען הינטער זיך אַזוי פיעל העלע און פערצאָגטע טעג, אַזוי פיעל בלאַסע און שוואַרצע נעכט?... דאָרטען — דאָרט גליהט די ערד אין זונענשײַן און שטעהט, ווי געשמידט. און אַהער וואַרף אַ בליק, אין די צווײטע זײַט. שפּירסטו די טעג און נעכט, וואָס קומען אונז אַנטקעגען? אויך הינטער זײ ערע פלײַצעס ציילענט זיך שאַרף אַ לאַנגער, צעגליעדערטער ערדפּאַס. דערווײַל אָבער... עה. גיעב אַכט! אַ וואַסערבאַרג געהט אויף אונז!..

— — — אופּ-ף!... פאַרבײַ...

— — — — — — — — — — — — — — —

ליעדער.

פערשיעדענע ליעדער הײבען זיך פון שיפדעק און ווערען פער-שטאָרבען אינ'ם פײַפען פונ'ם ווינד צווישען די מאַסטען און אינ'ם קאָך פון די וואַסערען אַרום. שאָטלענדישע ליעדער מיט אַ ווילדליכען אָבקלאַנג פון שטרענגע בערג, פינסטערע וועלדער און נאַציאָנאַלע „זאַק-פֿײַפלעך".

איטאליענישע גראציעזע מעלאדיען, אנגעזאפט מיט זונענשטראהלען און הייסע בליקען פון נאכט־שווארצע פרויען־אויגען. „גאד בלעס דהי שיפ!" *) איז מתפלל דער געזאלצענער, מיט ים־וואסער דורכגעווייקטער ברייט מיט א שטארקער, ניעדריגער שטימע. און פלוצים... א דין יונגעלש קול'כעל פלעכט זיך אריין אין די מיט און פלייסט זיך צו זינגען דוקא גראב, ווי עס זינגט א געזונדע ברוסט: „סמיעלא, דרוזיא! ניע טיעריאיטיע סילי וו' ניע־ראוונאם באיו!"... און די מארסעליעזע קומט דערנאך, און „דובינושקא", און נאך, און נאך... און ביסלעכווייז ווערט די שטימע ווייכער, די טענער—ניעדריגער און בעהארצטער, און א טיפער, פערבארגענער ציטער שווינדעלט אונטער די ווערטער: „איך בעט דיך, קלער־אויף מיינע ארעמע ברידער"... א, מיין ליעבער „איכה" — איך דערקען דיך! אין פרעמדע ווערטער, אין פערשיעדענסטע מעלאדיען שניידסטו זיך א וועג, דו אייביגער, אונשטערבליכער לייטמאטיוו... און וואס פאר א קליידער דו זאלסט אויף זיך ניט ארויפציהען — דיינע שמערץ־טענער פערראטען דיך באלד... זינג. זינג, — דו בלאס, אבגעצעהרט יונגעל מיט די גרויסע, ליכטיגע אויגען: דיין געזאנג פאסט זיך צו'ם שווערען אומעט פון פערטרויערטען ים...

— — — — — — — — — — — — — —

טיעפער און טיעפער זעצט זיך אויף אונז די ארומיגע נאכט. שטיל און דערשראקען קרעכצט אונזער שיף און צייטענווייז חליפעט עס, ווי א קינד פון שלאף. און געהט. מ'זעהט נישט קיין פיהרער. געטריעבען פון קרעפטען געהיימע, ווי א נאכטוואנדלער לויפט עס אין שלאף.

געזאלצענער, שארפער ווערט דער אטהעם פון שווארצען, צערודערטען ים. קיין מענש אויסער מיר אויפ'ן דעק. און פנים אל פנים כעדברענגען מיר ביידע, איך און דער ים, א לאנגע, א לאנגע, און שלאפלאזע נאכט.

אהער, גוטער־ברודער! גיעב מיר דיין מעכטיגע, אייז־קאלטע האנד. ווי גרויס און שטארק דו ביזט, אזוי קליין און נישטיג בין איך. ווי אונ־

*) גאט, בענש דאס שיף.

בּעגרענצט עס איז דײַן מאַכט, בּין איך נישט װעניגער שװאַך און הילפלאָז. אָבער װי שרעקליך דײַן אויפרעגונג זאָל נישט זײַן, בּין איך טויזענדער, טויזענדער מאָל צערודערטער און אומרוהיגער . . .

גרוים איז די אומרוה פון קלײנינקען מענשעלע.

זעה! זעלטען־װען רײַסט דו זיך אַרײַן אין מאַנכע פון מײַנע שטעדט און דערפער, און איך דיך — האָב אין די לענג און אין די ברײט נישט איינמאָל דורכגעשפּרײַזט, דײַנע טיפענישען געפאָרשט, און — צו קלײן בּיזט דו פאַר מיר . . . װען דו צעבּײזערסט זיך, דאַן — אָ, געװיס! — קוקט דער טויט פון דײַנע אויגען. אָבער װען איך, װען איך װער צעװילדעט, דאַן בּליצט פון מײַנע — שגעון! . . . חאַ־חאַ

— — — — — — — — — — — — — —

מו־או־או־או! — האָט זיך פּלוצים אַרויסגעריסען בּײַ'ם שלאָפענדען שיף פון דער בּרוסט.

אַ װײַסער נעבּעל האָט אַרומגערינגעלט אונזער שיף, קריכט אויפ'ן דעק, אין פּנים, אין די בּײנער אַרײַן. דער טרײַב־שרויף הויבּט אָן צו אַרבּײטען לאַנגזאַמער און שװערער. אַ רויהער, הײזעריגער פײַף שפּרינגט פון דעק אין נעבּעל אַרײַן. נאָך איהם אַ צװײטער, אַ דריטער, אַ צעהנטער און מעהר. יעדער פון זײ לאָזט זיך זוכען זײַנע פערשװאונדענע בּרידער און װערט פערלוירען, אַזוי װי זײ . . . אַ שװײַגענדע, פערבּיסענע אימה. דאָס אויער שפּיצט זיך פון זיך זעלבּסט. דאָס אויג דרינגט אומזיסט אין די נאָהענטע װײַטקײט . . .

. . . שטיל און אונקלאָר, װי אַן אַלטער, לאַנגאָנענדיגער חלום, קומט אָן פון ערגעץ עפּעס אַ קלאַנג. מעגליך — אַ קרעכץ, מעגליך — אַ לאַנגער, אויסגעצויגענער געניץ פון אַ בּרײטען האַלז־און־מויל. אונזער שיף טהוט אַ דערשראָקענעם צאַפּעל און ענטפערט הײזעריג און פערצװײפעלט. אַ צװײטער קלאַנג, אַ בּיסעל דײַטליכער, דערגרײכט צו מײַן אויער, און אויפ'ן װיסטען װאַסערפלײן פאַנגט זיך דאַן אָן אַ מאָדנער רועט צװישען

צווי וועלכען, וואס זעהען נישט איינע די צווייטע. עס איז שווער צו זאגען, פון וואנען עס קומט די פרעמדע שטימע: פון גאנץ ווייט, אדער פון גאר נאהנט, פיעלייכט פון פארענט, און אפשר ערגעץ פון א זייט. און מיר דוכט — איך זעה, ווי אויפ'ן דעק פון יענעם פערבארגענעם שיף שטעהט אויך אזא עלענדער, ווי איך, אין א לאנגען, שווארצען מאנטעל, מיט א בלאס געזיכט און פינקלענדע אויגען, און קוקט שארף און גיעריג אין ווייסען, בלינדען נעבעל אריין, און איהם דוכט זיך — ער זעהט אויפ'ן דעק פון א פערבארגענעם שיף מיך, און אונזערע בליקען בעגעגנען זיך...

... דער פייף פון ווייטען געהט פארביי אין א זייט און לאזט זיך הערען שוואכער. דערנאך ווערט ער איינגאנצען דערטרונקען אין דער נאכט.

אדיע, מיין אונבעקאנטער חבר! גרים אין מיין נאמען דעם אייביג-וואנדערנדען „פליהענדען האלענדער"...

אונזער שיף האט זיך ארויסגעשלאגען פון שלאף און לויפט שטארקער און מונטערער זיין וועגס.

— — — — — — — — — — — — — — — —

די נאכט איז ווי וואסעריג געווארען. א בלאסע, שיטערע פליסיגקייט דרינגט פון ערגעץ אין די פינסטערניש אריין, מישט זיך לאנגזאם מיט איהר און פארבט זי אלץ גרויער און גרויער. דער גרויער אבגרונד שווינדעלט אין די אויגען, און פון איהם איז נאך שווערער ארויסצובעקומען חאטש א וועלכען עס איז בעשטימטען שטריך. עס חלומ'ט זיך, אז די לופט איז פול און פול מיט עפעס אזעלכע נישט-געשטויגען-נישט-געפלויגענע, ציטערנדע און פלאטערנדע, בעשעפענישען, אז אט-אט חאפט דאס אויג עפעס ווייכע, פערקיילעכדיגטע פארמען, וואס צעגעהען, איידער זיי קומען צו שטאנד, שטארבען אב, איידער זיי ווערען געבוירען. עס איז אנגעקומען יענער אונפערגעסליכער מאמענט, דאס „בעגינען", ווען דער צייטשטראם בלייבט שטעהן צווישען דער געוועזענער נאכט און דעם מעגליכען טאג; ווען דער מלאך פון שלאף גיעסט אוים אויף די ערד זיין גאנצע צויבערקראפט; ווען פערשלאפענע יודען אין מיין שטעדטעל

וואַנדערען — סליחות־צײַט — איבער די פינסטערע גאַסען צו דער שול, ווי נאַכט־גײַסטער, און חלומ׳ען געהענדיג . . . צו מײַן אויער דערגרײַכען עטליכע קלעפּ פון אונזער אַלטען שמש׳ס הילצערנעם העמערל, — קלאַנגען, וואָס זענען געבוירען געוואָרען, ווען איך בין נאָך אַ קינד געוועזען, האָבען מיך יאָהרען לאַנג אַרומגעזוכט איבער דער וועלט און יעצט האָבען זײַ מיך אָנגעיאָגט אין מיטען ברויזענדען ים, — און מײַן האַרץ הויבט אָן האַסטיגער צו קלאַפּען זײַ אַנטקעגען . . . די לאַנגע, לאַנגע פערגאַנגענהײַט און די קורצע, מאָמענטאַלע געגענוואַרט גיסען זיך צוזאַמען. די רעאַלע וועלט פערוואַנדעלט זיך אין אַ חלום, חלומות ווערען ווירקליכקײַט. אַרום אונזער שיף דרעהען און וויגען זיך די דרימלענדע הײַזלעך פון מײַן ליעבהאַרציגען שטעדטעל, עס שווימט פאַרבײַ די אַלטע שול מיט דער אַלטער מאָגערער „קאַלינע״ נעבען איהר . . . מײַן קינדערש הערצעל צאַפּעלט, עס רוישען וואַסער־וועלען, עס קלאָגען זיך די גאַלביטערע און מאַמע־ווײַכע טענער פון „שמע קולנו״, ערגעץ גאָר נאָהענט קלינגט מען פיער מאָל „וואַך־שטונדען״ — און איך ערוואַך, ווי פון אַ טיעפען שלאָף.

דער טאָג געהט.

די וואָלקענס ווערען דורכזיכטיג, שיטערער, רײַסען זיך ערטערווײַז און ענטפלעקען דעם מאַט־אויסגעבלײַכטען הימעל. דאָס גערויש פון די וואַסערען פערליערט זײַן שרעקענדען כאַראַקטער: די וועלען שפּיעלען זיך פערשײַט און לוסטיג, אַ ביסעל ווילד, ווי צעלאָזענע קינדער. גרויס און שטראַהלענד שטײַגט עמיצער אַרויף דאָרט ווײַט, בײַם ברעג פון ים און הימעל, און זײַנע בליקען פערטרײַבען די לעצטע שאָטענס פון דער פערשטאָרבענער נאַכט. שוין וועט זײַן דער טאָג, וואָס קומט אָן אויף אונז!

איך קוש דײַן קאַלטע, טויטע האַנד, מײַן ליעבע, ליעבע מוטער נאַכט! שוין וועט זײַן דער טאָג, וואָס געהט געבוירען ווערען, אָבער אויך דיך, מיט דײַן טיעפען, האַרציגען אומעט, וועל איך קײנמאָל נישט פערגעסען.

אַ מאַטראָז מיט אַ בעזים אין האַנד שפרינגט פּלוצים פון ערגעץ אַרויס אויפ׳ן דעק, שוואַרץ, ווי אַ טײַוועל. איך האָב געגלויבט — אָט באַלד וועט ער זיך רײַטענדיג אויף זײַן בעזים און הײבט זיך אויף אין די לופט, אָדער ער שפּרינגט אַרונטער אין ס׳וואַסער און פערוואַנדעלט זיך אין אַ פערקריפּעלטען זקן, האַלב מענש, האַלב פיש. אין דער ווירקליכקײַט האָט עס נישט פאַסירט. ער לויפט פאַרבײַ מיר און פערזינקט אין עפּעס אַ לאָך אַזוי געשווינד, ווי ער האָט זיך בעוויזען.

דער טאָג איז געקומען.

שווייגען.

איבער'ן ים האט געברענט דער טאג אין זיין גאנצער העררליכקייט. די מעכטיגע בלויע ברוסט האט זיך נאך געוויגט ארויף און אראב נאך דער שווערער, אונרוהיג פערבראכטער נאכט, אבער מיט יעדען מערק־ליכען טריט, וואס די זון האט געמאכט איבער'ן הימעל, האט זיך דאס וואסער געשטילט אלץ מעהר און מעהר. א ברייטער שניי־ווייסער שוים־וועג, געפלעקט מיט גרין און בלוי, האט זיך געצויגען פון הינטער אונזער שיף און איז פערלוירען געגאנגען אין דער העלער גאלדענער ווייטקייט, און פון פארענט איז געליגען פונקט אזא העלע גאלדענע ווייטקייט, און פון אלע זייטען האט זי אויף אונז געקוקט, און אונזער שיף איז געוועזען דער מיטעלפונקט פון דער וועלט.

צווישען די פאסאזשירען האט זיך ביסלעכווייז אויסגעוועבט א נעץ פון בעשטימטע פערבינדונגען און פערהעלטנישען. מענשען, וואס דאס צוזאמענלעבען אויפ'ן שיף האט זיי צונויפגעפיהרט צו'ם ערשטען און, פיעלייכט, צו'ם לעצטען מאל, האבען געשלאסען פריינדשאפט, זיך געיאגט נאך כבוד און געפיהרט רכילות; א יונג פארל האט געזוכט איינזאם־

קייט. די וועלט-געשיכטע האט זיך אנגעפאנגען אויפסניי פון סאמע אנהויב.

דער טאג דערוויילע איז געווארען עלטער. פון א פערשייטען יונגלינג האט ער זיך פערוואנדעלט אין א דערוואקסענעם, ערנסטען מאן, וואס ווייסט, וואס ער וויל, דערנאך אין א בעיאהרטען מענשען, וועלכער פערשטעהט, וואס איהם ערווארטעט, און איז גרייט רוהיג צו בעגעגנען דאס אונפערמיידליכע . . . די זון האט דורכגעמאכט דריי פיערטעל פון איהר טעגליכען וועג, און איהר פנים איז געווארען עטוואס רויטער און מידער. די וואסערען האבען זיך כמעט אינגאנצען בערוהיגט.

און דאן איז עפעס געשעהען.

א פאסאזשיר האט זיך אריבערגעבויגען איבער'ן „באָרד", איז געשטאנען א ווײלע אין דער דאזיגער פאזע און נאכדעם איז ער לאנגזאם ארונטערגעפאלען אין וואסער אריין. אהן ווערטער, אהן דעם מינדעסטען געשריי. געשעהען איז עס אזוי אונגעאיילט, אזוי נאטירליך, דאס אין ערשטען מאמענט האבען די ארומיגע ניט פערשטאנען, וואס, אייגענטליך, איז דא פארגעקומען.

א גאנצע שטונדע האבען די מאטראזען אויף א שיפעל ארומגעזוכט דעם דערטרונקענעם. אומגעקעהרט האבען זיי זיך מיט גארנישט, מידע און פערצארנטע.

ווער איז ער?.. אלע האבען בעמערקט, נאר קיינער — געזעהען. די פאסאזשירען זענען זיך צונויפגעלאפען אויפ'ן דעק אין א געדיכטע, שווייגענדע מאסע, ווי דערשראקענע שאף. דער שיפס-אינטענדאנט, א הויכער, שענער יונגערמאן מיט גרויסע, פייכט-שווארצע אויגען, איז געשטאנען פאר זיי א צעטראגענער, מיט דער ליסטע פון די פאסאזשירען אין דער האנד, און האט אויפ'ן קול אויסגערופען פערשידענע נעמען, אויף וועלכע מען האט געענטפערט פון דער מאסע נערוועז און אײליגדיג. „דזשאהן קליפפארד!"... „פאאלא בערנארדיני!... „משה ווײנשטיין!"... — מיט יעדען נייעם בעענטפערטען נאמען איז די אלגעמיינע

אנשטרענגונג געוואקסן און געוואקסן.

— יאַנקאַ ראַוויטש!..

שטיל.

— יאַנקאַ ראַוויטש!...

קיין ענטפער. דער אינטענדאַנט איז בלאַס געוואָרען. אַ פּאָר קאַלטע פליגעל האָבען אַ פאָך געטהון איבער'ן דעק פון שיף...

— יאַנ-קאַ ראַ-אַ-וויטש!... — האָט דער אינטענדאַנט נאָך אַ מאָל אויסגערופען הייזעריג און פערשטיקט. מיר האָבען אונטערגעחאַפּט דעם נאָמען, און די צוויי ווערטער „יאַנקאַ ראַוויטש" האָבען זיך געטראָגען איבער אונזערע קעפּ, זענען אַריינגעדרונגען אין אַלע קאָרידאָרען, אין אַלע קאַיוטעס, האָבען אַ היבשע צייט אַרומגעשוועבט איבער'ן גאַנצען שיף, אָבער אַלץ פערדומפּפענער, שוואַכער און האָפנונגסלאָזער... און לאַנג האָבען מיר געקוקט אַרונטער, אויף דעם בערוהיגטען ים.

אַלזאָ, פון דער וועלט איז אַוועקגעגאַנגען „יאַנקאַ ראַוויטש"... און מעהר גאָרנישט. פון די שיפספּיכער האָט מען זיך נאָך דערוואוסט, אַז אַלט איז ער געווען זיבען און פירציג יאָהר און קומט פון בעלגראַד, סערביען.

וואָס פאַר אַ מענש איז ער געווען? ווי אַזוי האָט ער אויסגעזעהען? קיינער ווייסט נישט. זיינע שכנים אין קאַיוטע האָבען זיך אויף איהם נישט אומגעקוקט, ווייל ער האָט שטענדיג געשוויגען. קיינער האָט אפילו רעכט זיין פנים נישט געזעהען. דוכט זיך — אַ מאָגערער, אַ ברייטביינעריגער, און אפשר נישט... אַלע האָבען געמערקט — קיינער האָט נישט געזעהען. איצט איז ער געשטאַנען פאַר אונז, ווי אַ שרעקליכער סוד, ווי אַ פיינליכע רעטעניש. יאַנקאַ ראַוויטש... יאַנקאַ ראַוויטש... וואָס איז געוועזען יאַנקאַ ראַוויטש?...

— — — — — — — — — — — — — —

די זון האָט בערירט דעם ים מיט איהר אונטערשטען ראַנד און איז געבליבען שטעהן אויף אַ ווײַלע. רויט, גרויס, מיט שאַרף געצײכענטע קאָנטורען און טיעף פערקלערט, האָט זי, קענטיג, געטרוימט פון איהר יוגענד, ווען זי האָט צוריק מיט מיליאָנען, מיליאָנען אויפגענג און אונטערגענג געבוירען דעם ערשטען טאָג אויף דער ערד. וואָס פאַר אַ וואונדערבאַרע צײַט דאָס איז געוועזען! ווי גוט עס איז צו זײַן אַ יונגער נאָט, און ווי גרויס איז דער עלענד פון אַן אַלטען!...

און שטיל איז זי פערשוואונדען אונטער'ן ים.

פרעמדע, אומבעקאַנטע שטערען זענען ארויסגעטראָטען אויפ'ן פרעמדען הימעל. אַ שטילער אָווענד האָט זיך צעגאָסען איבער דער וועלט. גאַנצע מחנות שאָטענס זענען זיך צונויפגעלאָפען פון אַלע עקען פון הימעל און האָבען זיך געדיכט געלעגט אויף דאָס וואַסער. אַ שטומע שווײַגעניש איז אַרויפגעשוואומען פון די טיעפעניש פון ים, האָט זיך אויפגעהויבען, איז זיך צעוואַקסען און האָט פערפילט די וועלט. און גרויס איז געוועזען דאָס שווײַגען פונ'ם ים, ווי ער אַליין.

— איך האָב געהאַט אַ בעקאַנטען, אַ מאַלער, — דערצעהלט מיר מײַנער אַ שכן אויף דער באַנק, אַ גרויליכער, פעטט געבויטער מענש, מיט בלויע, פערטראַכטע אויגען, — פלעגט ער מאָלען דעם ים, איז ער פון זינען אַראָב...

— פאַר וואָס?.. — פרעג איך איהם.

— ער פלעגט זאָגען, אַז ווען דער ים רעדט, קאָן ער איהם מאָלען. מעהר אָדער ווייניגער פאַרבען, אַ ווײַכערער אָדער אַ שאַרפערער שטריך — דאָס אַלעס איז מענשליך. נאָר ווען דער ים שווײַגט... דערצעהלט ער איהם אַזוי פיעל, אַזעלכע זאַכען, וועלכע ער איז ניט אימשטאַנד איבערצוגעבען אויף די לײַוואַנד. ער האָט זיך מיר בעקלאָגט, אַז דער שווײַגענדער ים נאָגט איהם אויס דעם מאַרך פון די ביינער, און דער רעדענדער — עסט זיך איהם צו מיט יעדען טאָג אַלץ מעהר און מעהר, און זײַן רעדען קלינגט איהם ווי אַ גאַנץ געוועהנליכע

„קלוגע״ פלוידעריי . . .

איך האָב אַ קוק געטהון אויף מיין שכן אויפמערקזאַמער. ער האָט גערעדט געלאַסען, מאָנאָטאָן, ווי אַ פערשלאָפענער. און געקוקט האָט ער, דוכט זיך, אויפ׳ן ים און אפשר אין ערגעץ ניט. אָבגעשוויעגען אַ שטיקעל צייט, האָט ער ווייטער אָנגעהויבען:

— דערזעלבער קינסטלער האָט געהאַט אַ געליעבטע, — דאָס הייסט, ער האָט ליעב געהאַט אַ מיידעל, וועלכע האָט איהם נ י ש ט ליעב געהאַט. זי האָט גערעדט, געזונגען, געלאַכט און האָט נישט געקאָנט פערטראָגען זיין שווייגען, מיט וועלכען ער האָט זיך, מיין איך, אָנגעשטעקט פונ׳ם שווייגענדען ים. נאָר ווען דער קינסטלער איז משוגע געוואָרען, האָט איהם דאָס מיידעל ליעב בעקומען. פון דאַן אָן האָט זי אויך אויפגעהערט צו רעדען, לאַכען און זינגען. זי האָט איהם גענומען צו זיך אין הויז, און אין די שטירמישע טעג, ווען דער ים רעדט, האָט מען זיי נישט געזעהען דרויסען. נאָר אין די שטילע, גאָר שטילע טעג און נעכט פלעגט זי אַרויספאָהרען מיט איהר קראַנקען געליעבטען אויף אַ שיפעל ווייט אין ים אַריין און פערברענגען דאָרטען שטונדען לאַנג. וואָס זיי האָבען דאָרטען געטהון, ווייס איך נישט, נאָר יעדעס מאָל האָט זי צוריקגעקעהרט בלאַסער און בלאַסער. דעם סוף פון דער מעשה ווייס איך אויך נישט: כ׳האָב איהם נאָך נישט צוגעקלערט . . .

מיין שכן האָט זיך אויפגעהויבען פון דער באַנק און איז אַריבערגעגאַנגען אויף די צווייטע זייט פון שיפדעק.

— נו, און די מאָראַל דערפון? . . — האָב איך איהם נאָכגעשריען.

ער האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד, ווי איינער רעדט: „אַט לאָז מיך געמאַך״.

אַ מאָדנער מענש! . .

— — — — — — — — — — — — — —

דאָס שיִף האָט זיִך געוויִעגט, איִך האָב געדריִמעלט, און עמיִ-צער האָט מיִר גערעדט שטיִל איִן אויער אַריַין:

— איִך האָב געקענט אַ מאַלער, פלעגט ער מאָלען דעם ים, איִז ער משוגע געוואָרען... גערופען האָט מען איִהם יאַנקאָ ראַוויִטש...

דער אײַזבאַרג.

העלע, וואַרעמע טעג האָבען געבלאָנדזשעט איבער'ן ים.

אויף דער יבשה האָט מען איצטער ספירה געצעהלט, און וואו קיין פוס האָט נישט געטראָטען, זענען שאַרפע גראָזענע צינגלעך געקראָכען פון דער ווײכער, שמעקענדיגער ערד, האָבען געשטיגען און געשאָסען אַרויף, צו דער ווײַטער, ווײַטער זון, דערווײַל נאָך שיטער און דורכזיכטיג, ווי די ערשטע ווײכע הערלעך אויף אַ פרישען יונגעלשען פנים. אויף דער ערד האָט מען איצטער ספירה געצעהלט, און אויף די האַלב הוילע צווײַגען פון די בוימער האָבען, ווי פערגליווערטע טראָפּענס טוי, געשפּראָצט גרינע, פולע קנאָספּען, שטײַף פערפּאַקטע און פערוויקעלטע, טראָגענדיג אין זיך די טונקעלע שאָטענס, וואָס די בוימער וועלען שפּעטער אַרום זיך פערשפּרײטען. — און דאָ, אויף דער גלאַטער וואַסער־פלעכע — קיין בערגעל, קיין בוימעל, קיין גרעזעל, קיין אײנציגער געגענשטאַנד, אויסער אונזער שיף, דאָס אויג זאָל האַבען אויף וואָס זיך אָבצושטעלען. און דאָך זענען פאַרבען און קלאַנגען, טויזענדער פאַרבען און טויזענדער קלאַנגען, געשאַפען געוואָרען

יעדע מינוט, יעדע סעקונדע, און אַלע פֿאַרבן און קלאַנגען, וואָס די יבשה האָט קיינמאָל געהערט און געזען. די בלויע ליַיוענד פֿון ים אויסגעשפּרייט אונטן, דאָס זיַידענס פֿון הימל פֿערצויגן אויבן, און דער טאָג, מיט זיַין גאָלדענעם פּינזל אין האַנד, האָט אַרומגעשוועבט אין דער לופֿט, צווישן זיי ביידן, האָט געפֿאַרבט און געמאָלט, קאָליערט, קאָמבינירט אָהן אַ סוף, אָהן אַן עק... ביַי די נעכט האָט עס פֿון דער בלוי-בלינדער וויַיטקייט עפּעס געמורמעלט, גערעדט צו געקלונגען, וואָס — האָט קיינער פֿון אונז ניט געוואוסט, נאָר סטרונעס האָבן געציטערט ביַי יעדן אין האַרצן, אין קאָפּ האָט עס, דוכט זיך, געזונגען, צו מעשיות דערצעהלט, צו דינגע חלומות געשפּינט און געוועבט...

און וואַרעם איז געווען די לופֿט און ווייך, ווי בוים'איל.

און פּלוצים, אין אַ וואַרעמען, גאָלדענעם פֿריהמאָרגען, האָט ערגעץ פֿון אַ זיַיט אַ ציה געטהון אַ דינער, שאַרפֿער און קאַלטער שטראָם.

— — — — — — — — — — — — —

שוין פֿון די ערשטע טעג פֿון אונזער ריַיזע האָב איך אָנגעוואָרפֿן אַן אויג אויף צוויי פּאַסאַזשירן פֿון אונזער שיף. דאָס איז געווען אַ יונג פּאָרל.

זי האָט געהאַט אַ שטרויה-בלאָנדען קאָפּ. איהר פּנים איז געווען ניט זעהר שען, אָבער... מענשליך, פֿערשטענדיג און אָפֿן. אַ מעסינע, פֿעסטע פֿיגור מיט קרעפֿטיגע, פֿערקיַילעכדיגטע פֿאָרמען, און אַ עטוואָס שעלמישער שמיַיכעל אויף די ליפּן. אַלעס אין איהר האָט דערצעהלט וועגן עולם הזה, וועגן אַ ביסל צעלאָזענער, נאָר געזונדער, זאַפֿטיגער, מענשליכער עולם הזה.

ער — איז געווען שען. דאָס פּנים איידעל און בלאַס, די נאָז לענגליך, און די אויגן שאַרף און וויַיטזיכטיג. די דינע, נערוועזע פֿינגער האָבן שטענדיג געדרעהט און געצויגן די קליינע טונקעלע

װאַנסען. דעם אויבער־ראָק האָט ער געטראָגען פאַנאַנדערגעשפּיליעט און דעם קאָלנער פון איהם — אויפגעשטעלט.

אַז זײ האָבען אַרומשפּאַציערט איבער'ן דעק, איז זי געהאַנגען אויף זײן אָרם; זענען זײ געזעסען אין אַ װינקעל און האָבען געקוקט אויפ'ן ים, האָט זי זיך שטיל געטוליעט צו'ן איהם, — און אין איהרע אויגען האָבען אימער געטאַנצט פרעהליכע פינקלעך, און די װינקלען פון איהרע ליפּען האָבען געציטערט פון אײנגעהאַלטענעם, פערשײטען, לעבענסלוסטיגען געלעכטער. ער פון זײן זײט האָט מיט פערגעניגען געקוקט אויף איהר אָפּען, שקאָצעװאַטע פּנימ'ל און אָפּטמאָל האָט ער איהר געמורמעלט אין אויער אַרײן עפּעס אַזעלכע זאַכען, און זי פלעגט פערבײסען איהר אונטערשטע ליפּ, בײטען, בײסען און שליסליך אויסשיעסען מיט אַזאַ געלעכטער, פון װעלכען אונז אַלע, זײטיגע מענשען, איז געװאָרען פרעהליך אויפ'ן האַרצען.

פאַרנאַכט האָבען זײ געהאַט אַ רגילות צו זיצען אַ לאַנגע צײט אויפ'ן הינטערטײל פון שיף, אויף די דיקע שטריק, װאָס זענען דאָרט געליגען צונויפגעדרעהט אין דער פאָרם פון אַ בײגעל. און כמעט שטענדיג װען די זײדענע פאַלדען פונ'ם אָװענד'ס מאַנטעל האָבע זיך געלעגט אויפ'ן ים און פון אַלע זײטען זענען זיך צונויפגעפלויגען אונבעשטימטע קלאַנגען און האָבען זיך געדרעהט הויך איבער'ן שיף, אַמאָל צעװעעט און צעשיטערט, אַמאָל פערקניפּט און פערפלאָכטען אין אַ שטילען, אָבער שטרענגען און פײערליכען קאָהר, — פלעגט ער אויסברעכען אין אַ געזאַנג, און זײנע לידער האָבען װי טראָפּענס געטריפט, װי שטראָמען געזאָרען, װי גלעקער געקלונגען. מאָדנע לידער זענען דאָס געװען! װילד און רויה זענען זײ געשפּרונגען פון שיף און האָבען זיך געשניטען װײט אין אָװענד אַרײן. אַמאָל האָבען זײ געקלונגען װי בײז געשפּעט און עזות'דיג געלעכטער, אַמאָל — געצערטעלט און געקיצעלט, װי אַ מוטער שפּיעלט זיך מיט איהר פּיצעלע און מאַכט עס צו לאַכען. די פּאַסאַזשירען זענען געװאָרען װי שטום. אײנער, אַ דיקער סוחר, װאָס האָט געהאַט אַן אויסערגעװעהנליכע תאוה צו עפּעל און האָט זײ געגעסען שטענדיג, װען ער איז נאָר ניט געשלאָפען, — פלעגט בלײבען זיצען מיט'ן ביסען אין מויל, מיט דערשראָקענע, אויס-

געגלאָצטע אויגען, קענטיג, נישט ווייסענדיג וואָס צו טהון מיט'ן אָנגעביסענעם עפּעל אין האַנד. מיר פלעגט ווערען פון די דאָזיגע ליעדער זעהר אונהיימליך. זיי זענען מיר געוועזען שרעקליך פרעמד און האַרציג נאָהענט אין איין און דערזעלבער צייט.

און דאַן פלעגט דאָס שטרויה־האָריגע מיידעל בלייבען שטיל, זיך צונויפקנייטשען, ווערען קלענער, לאַנגזאַם אָברוקען זיך אַ ביסעל פון איהם, און אויף איהר פּנים האָבען זיך געמאָלט עלענד און פערלוירענהייט. איינמאָל האָט זי אויסגעשריען מיט אַנגסט: — וואָלט איך האָבען וואָטש איין איינציג ליעד מיינס אַן אייגענס!...

— — — — — — — — — — — — —

די זון האָט געברענט אין הימעל, ווי פריהער, די לופט האָט זיך בעוועגט ווייך און שוואַך, ווי דער אָטהעם פון אַ קינד אין שלאָף, און דאָך איז אויפ'ן ים געוואָרען קעלטער און קעלטער. געשפּירט האָט זיך, אַז ע מ י צ ע ר געפינט זיך אָט דאָ, ערגעץ גאָר נאָהענט, אַז עמיצער קומט, און זיין נאָהענטקייט האָט אַרויסגערופען אין אַלעמען אַ פערבאָרגענעם שרעק. מיט אַנגסט האָבען מיר אַלע געקוקט אויפ'ן ים, אויפ'ן הימעל, איינער אויפ'ן אַנדערן און ווידער אויפ'ן ים, און געוואַרט, און געציטערט...

דער גרוילינער פּאַסאַזשיר, מיט די בלוילינע, פערטראַכטע אויגען, האָט דערצעהלט:

... לאַנגע מאָנאַטען נאָכאַנאַנד האָט גאָט געוויזען זיין שטאַרקע האַנד אין דעם ווייטען צפון. שווער האָט דער ים זיך געראַנגעלט מיט דער קאַלטער, אייזערנער האַנד, וואָס האָט געדריקט זיין מעכטיגע ברוסט. ער האָט זיך געוואָרפען, געדרעהט און געשליידערט און שרעקליך אָנגעשטרענגט זיינע אונגעהייערע ביינער און מוסקעלען, — און אַזוי איז ער פערגליווערט געוואָרען אין זיין גרויסער אָנשטרענגונג, מיט אויםגעלומפּערט אויסגעבויגענע און צעוואָרפענע גליעדער, מיט'ן שטעמפּעל פון טויטשרעק און מורא'דיגער גסיסה אויף זיין געזיכט. אונטער'ן

טויטען אָבשײַן פון פערפרוירענעם הימעל האָבען זיך געצויגען אין אַלע זײַטען פון דער וועלט צעבראָכענע, שאַרף־געשניטענע בערג און טיפע טאָלען, און בײזע ווינטען האָבען געפײַפט צווישען זײ זײערע טײוועלשע לידער און געשמיסען איבער זײ מיט וואָלקענס שטעכיגע שנײ־נאָדלען. בײ די נעכט האָט אַ פײַעריגע האַנד זיך געהויבען פון צפון־זײַט, געשטיגען ביז׳ן זעניט, פערדעקט אַ האַלבען הימעל מיט איהר פאַנטאַסטישען גלאַנץ, און איהרע ריזיגע פינגער האָבען זיך שטום און לאַנגזאַם בעוועגט און ווי „גע׳דוכנ׳ט" איבער דער פערשטאָרבענער וועלט... צײַטענווײַז האָבען די ווינטען און שטורמען זיך פערשטעקט צווישען די אײַזבערג און זענען פערשטומט געוואָרען אויף אַ ווײַלע, און דאַן איז די שווײַגעניש געווען גרויס, שרעקליך גרויס, די לופט שאַרף און אונבעוועגליך, ווי שטײן, און נאָר גאָט אַלײן האָט אין שטאָלצער אײַנזאַמקײט געקוקט און געקוקט אויף די וועלט־מדבר.

שען און מורא׳דיג האָט גאָט געוויזען זײַן האַנד איבער׳ן ווײַטען צפון.

דער אַלטער, פערזומערטער ווײַסער בער, אַ מעכטיגער עקזעמפּליאַר פון זײַן מעכטיגען מין, וועלכער האָט שוין געזעהען אַ ביסעל גאָט׳ס גרימצאָרן אויף זײַן וועלט, האָט דעם דאָזיגען ווינטער כמעט אינגאַנצען פערבראַכט אין זײַן העהל פון שנײ און אײַז. מיט יעדען טאָג זענען די פאַסען שמאַלער אונטער זײַן פעל געוואָרען דינער און דינער. אַ שווערער דרימעל האָט געלעהמט זײַנע גלידער און אָנגעגאָסען זײַן קאָפּ מיט בלײַ. ער האָט אונקלאָר געהערט, ווי דער ווינד מיט׳ן שנײ פײַפען און קלאָגען צווישען די הויכע אײַזבערג, און צײַטענווײַז האָט די פײַפערײַ דערגרײַכט צו אַזאַ פערביטערטער שאַרפקײט, אַז דער שלאָפענדער בער האָט ניט געקאָנט אײַנהאַלטען זײַנע געפיהלען און האָט אַרויסגעלאָזען דורכ׳ן שלאָף עפעס אַ מין שנאָרכענדען ברום, און נאָכדעם איז ער וויעדער שווער זיך פערגאַנגען אין זײַן ווי פער׳שכור׳טען דרימעל. ענדליך, האָט ער זיך דערפיהלט אַזוי שוואַך, אַז ער האָט שוין אפילו דרימלען נישט געקאָנט, און זײַנע אויגען האָבען זיך געעפענט פון זיך זעלבסט, און אַ לאַנגע צײַט האָבען זײ שטומפיג געקוקט דורך די עפענונג פון זײַן העהל אויף די אונגעהײַערע הויפענס שנײ, וואָס זענען צעזעעט געווען

אַרום, ווי קברים פון ריזען. דערנאָך האָט ער פאָרזיכטיג אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ ריהר געטהון מיט איינעם פון זיינע פעדערשטע פיס. דאַן האָט ער זיך לאַנגזאַם אָנגעהויבען צו רוקען און איז אַרויסגעקראָכען פון זיין הײַהל, אַן אָבגעקראָכענע און צעשויבערטע, אַ בעוועגליכער זאַק מיט ביינער.

עפּעס אַזוינס האָט זיך געטהון, נאָר וואָס — האָט ער ניט פערשטאַנען. עס איז געווען ליכטיג, צו ליכטיג, עס האָבען געוועהט ווינטען, ערגעץ האָט עפּעס אונטערגעקנאַקט, און אונטער די פיס האָט עס געציטערט. ער האָט זיך געמאַכט פון דעם אַלעם גאַנץ ווייניג און האָט גענומען בלאָנקען זיך איבער'ן איַיז, האָט געגראַבעלט ערטערווייז אין שניי און עפּעס געזוכט. ער האָט גאָרניט געפונען, און אַז עס איז געוואָרען פינסטער, האָט ער ווידער אײַנגעדרימעלט. ווען ער האָט ערוואַכט, איז ווידער געווען ליכטיג, ער האָט ווידער עפּעס געזוכט און, ווי פריהער, גאָרנישט געפונען. דאָס מאָל איז ער געוואָרען בייז און האָט גאַנץ לאַנג געברומט, סתם אין די וועלט אַריין. די צווייטע נאַכט האָט עס שטאַרק געקנאַקט, אַלעס האָט זיך ווי געשאָקעלט און געדרעהט, און דער בער איז אין שלאָף געווען זעהר אונרוהיג. צו'ם טאָג איז געוואָרען רוהיגער. ער איז אַרויס פון דער הײַהל און האָט זיך אַוועקגעלאָזען זוכען עסען, נאָר אָבגעהענדיג אַ קורצע שטרעקע, איז ער געקומען צו אַ וואַסער. ער האָט אַ שמעק געטהון מיט דער נאָז, האָט זיך אָבגעקעהרט אָן אַ זייט און איז ווידער געגאַנגען און געגאַנגען, ביז ער איז געקומען צו אַ וואַסער. פיעל מאָל האָט ער גענומען אַן אַנדער ריכטונג, אָבער וואוהין ער האָט זיך געווענדעט, האָט ער ווידער און ווידער בעגעגענט וואַסער. זיין הײַהל האָט זיך געפונען ביי'ם פוס פון אַ גאַנץ הויכען שניי-באַרג. אויף דעם דאָזיגען באַרג האָט דער בער אַרויפגעקלעטערט און זיך צוגעזעצט אויף די הינטערשטע פיס, דול און צעטומעלט. פון דאַנען האָט ער געזעהען, אַז זיין מלוכה איז געוואָרען קליין און אַרום איהם בלויעט וואַסער און וואַסער. אין דער ווייטענס זענען געשוואומען נאַקעטע, ווייסע אײַזבערג און האָבען בלענד און שטעכיג געברענט געגען דער זון. דער בער האָט ניט פערשטאַנען, לחלוטין גאָרנישט פערשטאַנען. ער האָט אויפגעהויבען אַ לאַפּע און אַרויסגעלאָזען אַ לאַנגען, דערשראָקענעם און קלאָגענדיגען ברום, ברייט און פערדומפּפען, ווי

פֿון אַ פֿוסטער פּאַס . . .

. . . טעג און װאָכען איז דער אײַזבאַרג געשװאומען אַלץ װײַטער און װײַטער. פֿון ים צו ים װאַנדערט ער, פֿון װאַסער צו װאַסער, און מיט יעדען טריט דערנעהערט ער זיך לאַנגזאַם און זיכער — צו זײַן אײַנגענעם טויט. נישט אײַנמאָל פֿערליערט ער פּלוצים זײַן גלײַכגעװיכט און קעהרט זיך איבער, און דאַן ענטפּלעקען זיך אין זײַן ריעזיגען קערפּער טיעפֿע, צעגעסענע װאונדען. דער שניי איז שוין לאַנג פֿון איהם אַראָב. יעצט בעשטעהט ער פֿון רײַנעם, לויטערן, דורכזיכטיגען אײַז, ערטערװײַז פֿערװאַשען און פֿערקײַלעכדיגט, ערטערװײַז — שאַרף און שפּיציג, װי אַ גאָלמעסער. ער געהט, און זײַן קאַלטער אָטהעם געהט פֿאָר'אויס און דערצעהלט װעגען זײַן קומען . . . ער געהט — און דערצעהלט אויף שטום־לשון, װאָס פֿאַר אַ שרעקליכער װינטער עס איז געװען אין װײַטען צפֿון, װי שװער געשמידט דער ים איז געװעזען, און װי עלענד גאָט איז אין יענע מקומות . . .

— — — — — — — — — — — — —

אַלע זענען געװען אויפֿ'ן דעק. אַלע האָבען זיך צונויפֿגעשלאָגען אויפֿ'ן דעק און האָבען געשיקט זײערע אָנגעשטרענגטע בליקען אין ים אַרײַן, אויף װעלכען מ'האָט נאָך דערװײַלע גאָרנישט געזעהען. פֿון װײַטען האָב איך בעמערקט מײַן יונג פּאָרל און האָב זיך צוגערוקט נעהנטער צו זײ. ער איז געשטאַנען אין זײַן פּאַנאַנדערגעשפּיליעטען ראָק מיט'ן אויפֿגעשטעלטען קאָלנער, זעהר בלאַס, בלאַסער װי שטענדיג. זי — נעבען איהם. אויף איהרע אַקסלען איז געליגען אַ װאַרעמע שאַל, און אויף איהר נישט גרויסען שטערן האָט געהויערט אַ װאָלקען, װי אַ פֿאָרגעפֿיהל פֿון עפּעס בײזעס, װאָס רוקט זיך אָן אויף איהר קאָפּ. ער האָט געקוקט אויפֿ'ן ים, און זי — אויף איהם.

רעכטס בײַ'ם האָריזאָנט האָט זיך פּלוצים אַרויסגעשטעקט פֿון װאַסער אַ גליהענדער גאָלדענער שטרײַף, װי אַ בלאַנקער שװערד, האָט זיך אַרײַנגעשטאָכען אין הימעל, האָט זיך איבערגעדרעהט און איז מאָמענטאַל פֿערלאָשען געװאָרען. עטליכע סעקונדען זענען פֿאַרבײַ; דער

עולם אויפ'ן שיף האָט נישט געטוהעמט. און ווידער האָט עס אַ פינקעל געטהון אין דער ווייטען. דאָס מאָל איז אַ שאַרפער שפּיז געשליידערט געוואָרען אַרויף, און באַלד נאָך איהם אַ צווייטער און אַ דריטער. אין אַ מינוט אַרום האָט זיך דער גאַנצער אייזבאַרג שאַרף אָבגעצייכענט אויפ'ן ים, ברענענדיג אין איין העלישען פייער. די זון האָט געמאַכט אויף איהם אַ שטירמישען אָנפאַל און האָט איהם בעשאָסען מיט דינגע, לאַנגע און הייסע פיילען. ער האָט זיי געצויגען פון זיינע וואונדען, געבראָכען זיי אויף שטיקלעך און שוין אָבגעקיהלטע, הגם פינקלענדע, געשמיסען זיי צוריק איהר אין פנים אַריין. שטום און פערביסען איז אָנגעגאַנגען די שלאַכט אויף לעבען און טויט. דער באַרג האָט זיך לאַנגזאַם געדרעהט אַרום זיך און געוויזען אַלע זיינע באַטאַרעען. ער איז געגאַנגען געגען זיין טויט אין קאַלטען, שטאָלצען און שטראַהלענדען עלענד, אין וועלכען ער איז געבוירען געוואָרען דאָרט, אין ווייטען צפון.

ער איז פאַרביינגעשוואומען ביי אַ זייט און האָט בּיסלעכווייז אָנגעהויבען צו פערשווינדען. און דאַן איז מיין בליק ווידער געפאַלען אויף דאָס יונגע פּאָר. זי איז געשטאַנען אַליין, מיט אויסגעשטרעקטע הענד און ציטערנדע ליפּען, און מיט טרערענפולע אויגען האָט זי געקוקט צו איהם. ער איז געשטאַנען ניט ווייט פון איהר, מיט פינקלענדע אויגען, וועלכע ער האָט דאָרשטיג און אונענטשלאָסען געווענדעט — אַמאָל צו'ם פערשוואונדענעם באַרג, אַמאָל צו'ם הימליכען, נאָהענטען געזיכט פון זיין געליעבטער.

הקלשטערן:

מיר האָט זיך געדאַכט — יאָהרען זענען פאַרביי, זייט מיר האָבען דעם ברעג פערלאָזען, און אונזער שיף איז נאָך אַלץ געגאַנגען און געגאַנגען, און ווי עס האָט נאָך זיך ניט געלאָזען קיין שפּור, אַזוי האָט עס, דוכט זיך, ניט געהאַט קיין צוועק. יעדען טאָג מיטאָגס'צייט האָט מען אַרויסגעהאָנגען אַ קאַרטע, וואָס האָט געוויזען, וויפיעל מיר זענען אָבגעפאָהרען און וויפיעל עס איז נאָך געבליבען צו פאָהרען, אָבער ביסלעכווייז האָבען מיר אויפגעהערט צו אינטערעסירען זיך מיט דער קאַרטע: אַרום און אַרום איז געווען וואַסער און וואַסער, וואַסער און וואַסער, טאָג איין, טאָג אויס, און עס האָט זיך פיעל בעסער געלעגט אויפ'ן געדאַנק, אַז אונזער שיף דרעהט זיך אַרום זיך זעלבסט, געהט נישט ווייניגער און געהט-איין נישט מעהר ווי אַ זייגער. פּראָזאַאיקער, ווען דער עסק האָט זיך צוגעגעסען, האָבען געטרונקען ביער און געשאָלטען די ענדלאָזע רייזע אויף וואָס די וועלט שטעהט. דאָס וועטער אפילו האָט זיך איינגעשטעלט: קיין שטורם, קיין נעבעל, העלע טעג, בלויע נעכט, אַ פרישע ווינטעל — און קיינע ענדערונגען.

און דאַן האָבען מיר אָנגעהויבען צו פיהלען, אַז ערשט יעצט

בעקענען מיר זיך מיט׳ן ים. פון אונטער דער דאזיגער איינארטיגקייט האט אונז די אייביגקייט פלוצים צוגעווארפען א בליק מיט איין אויג, און א חשד האט ביי אונז ערוואכט, אז אזעלכער, פונקט אזעלכער, איז דער ים געווען מיט טויזענדער און מיליאנען יאהרען צוריק, טאג נאך טאג, יאהר נאך יאהר און יאהרהונדערט נאך יאהרהונדערט. און אן אומעט האט אנגעפילט אונזערע הערצער, און קיינער פון אונז האט ניט געוואוסט, וואס איז די אורזאך דערפון: די אייביגקייט פון ים אדער די קורצקייט פון אונזער לעבען.

איך ווייס נישט, ווי אזוי קינדער פון אנדערע פעלקער טרוימען וועגען דעם ים. מעגליך, אז זיי חלומ׳ען זיך שרעקליכע גייסטער, ים-שלאנגען, וואסער-מיידלעך — די רעכטע נקבות, וואס גאט זאל אבהיטען פון זיי יעדען טרייען גלויביגען. צווישען אונז גערעדט, זענען זיי אלע — גאנץ אונשולדיגע בעשעפענישען. אין ערגסטען פאל, קאן מען פון זיי ערווארטען, זיי זאלען אמאל אריינחאפען אין זייערע קריסטאלענע פאלאצען אויפ׳ן גרונד פון ים עפעס א שענעם, בלאנדען פישער, וואס האט א שוואכהייט צו פרויען-געזאנג, און זיין יונג ווייבעל זאל זיך נעבעך אויסוויינען די אויגען, זיצענדיג ביי׳ם שפינדעל און אויסקוקענדיג אויף איהר הארצענס-געליבטען. — ביי מיר אבער געהט פון געדאנק נישט ארויס יענע האק, וואס איז אריינגעפאלען אין ים מיט טויזענד יאהר פאר רבה בר בר חנה׳ס צייטען און איז אין זיין צייט נאך אלץ צו גרונד נישט געקומען. פארהאן א סברא, אז דאס איז נישט געשעהען נאך ביז היינטיגען טאג, און ווען איך שטעל מיר פאר, אז די האק „פאלט“ נאך ערגעץ פייל אויס׳ן בויגען און קאן נישט דערפאלען, — געהט מיר איבער א קעלט איבער׳ן לייב . . .

וואויל איז דעם געלעהרטען! ערשטענס, ווייסט ער אלעם און, צווייטענס, ווייסט ער, וואס דער ים איז. דער ים איז — וואסער. וואסער, און מעהר גארנישט. אז מיר האבען א גלאז, וואס ענטהאלט אזויפיעל און אזויפיעל קובישע סאנטימעטער וואסער, איז אונז לייכט אויסצורעכנען, פון וויפיעל אזעלכע גלעזער וואסער „קאן מען מאכען“ אן אקעאן. בין איך אבער נישט קיין געלעהרטער, און מיר חלומ׳ט זיך אלץ, אז ווען דער רבונו של עולם בלייבט איבער אליין, פנים אל פנים,

מיט זיין גרויסער בּעשעפעניש; ווען קיין איינציג מענשליך אויג, אַ פּשיטא שוין קיין אויג פון אַ געלעהרטען, שוועבּט נישט איבּער די בּרייטע וואַסער־פעלדער, — פאַלט ער, כּביכול, בּיי זיך אַראָבּ פאַר דעם, וואָס ער אַליין האָט בּעשאַפען. און אַזוי קוקען זיי בּיידע, דער בּעשע־פער און זיין בּעשעפעניש, איינער אויפ׳ן אַנדערן און שווייגען, און דאָס קול פון זייער שווייגען געהט פון איין עק וועלט בּיז׳ן צווייטען. אַזוי ציהט זיך עס בּיז — בּיז עס קומט אַ שטאַרקערער פון זיי בּיידען: דער געלעהרטער מיט זיין כּלי פון אַזויפיעל און אַזויפיעל סאַנטימעטער אומפאַנג. — — —

— — — און אַזוי איז נאָך אַ מאָל, צווישען אַלע אַנדערע מאָל, געוואָרען נאַכט, און דער ים האָט שימערירט אונטער דער שיין פון די שטערען.

אויפ׳ן אויבּערדעק פון שיף, אין אַ ווינקעל, האָבּ איך דערזעהען מיין שכן, דעם פּאַסאַזשיר מיט די בּרייטע אַקסלען, גרויליכע האָר און בּלויע אויגען. ער איז געליגען אויף אַ זעגעל, וואָס איז געווען אויס־געשפּרייט איבּער׳ן דעק, און האָט געקוקט אין הימעל אַריין. צוגעלעגט זיך צו איהם, האָבּ איך בּעמערקט אויף זיין פּנים אַ שמייכעל. אויף מיין פראַגע, האָט ער אַ ווייַלע געשוויגען, דערנאָך גלייכגילטיג געזאָגט:

— אויבּ איהר ווילט, וועל איך דערצעהלען.

— — — — — — — — — — — — —

... דאָס שאַרפע שרייענדע ליכט האָט ענדליך אָבּגעפלאָסען פון דער ערד. ערטערווייז, ערגעץ אויף אַ שפּיץ פון אַ בּאַרג אָדער אויף אַ געקרייזעלטען קאָפּ פון אַ בּוים, האָט זיך נאָך פערהאַלטען אַ קורצע צייט אַ שוואַכער, רויטליכער גלאַנץ, נאָר בּיסלעכווייז האָט ער זיך געטונקעלט, זיך געלאָשען און איז ווי אויסגעהויכט געוואָרען אין די לופט אַריין. די אונענדליכקייט איז צוגעטראָטען נעהנטער און האָט שטיל אַריינגענומען די ערד אין איהר שויס. עס איז געבּוירען געוואָרען דער

מאָמענט , ווען מענשען זאָגען : די נאַכט איז געקומען .

אין דער ווירקליכקייט איז קיין זאַך ניט געקומען ; עס איז בלויז
עפּעס אַוועקגעגאַנגען . די אויגען=רייסענדע זון , מיט איהר שטראַהלען=
טאַראַראַם און פאַרבען=געפילדער , פערטויבט און פערבלענדעט די ערד
און פערשטעלט פון איהר די אונענדליכקייט . ביי דער שיין פון טאָג
קריכט יעדע קליינינקייט אויף דער ערד ברייטליך פאָר׳אויס , שפּרינגט
מיט דער חוצפּה פון אַ הדיוט אין פּנים אַריין , און אייך דאַכט זיך —
עפּעס אַן אָנשיקעניש טאַנצט פאַר אייערע אויגען , קלאַפּט זיך אין האַר=
צען , שלעפּט אייך פאַר די לאַצען , און אַן איינגעגעסענע שטימע גרילצט
אייך אין די אויערען מיט שבועות און חרמות : „איך . . . הערט
איהר ? . , ווי איהר זעהט מיך לעבען ! . . איך . . . לאָזט זיך דיע=
נען ! . .“ מיט דער גרעסטער אָנשטרענגונג יאָגט זיך דער געדאַנק נאָך
עפּעס אַזוינס זעהר וויכטיגעס , זעהר נאָהענטעס , וואָס דאָס איז גאָר
דער עיקר , און וועלכעס גליטשט זיך פאָרט אַוועק יעדעס מאָל , פער=
טריבען פון דער שיין און געפילדער וואָס אַרום . ווי אַן אומגעריכטער
שטורם פאַלט דער טאָג אַרויף אויף די ערד , טרייסעלט זי דורך , צע=
דולט זי , צעמישט זי — און ווערט פערשוואונדען . דאַן פליהען זיך צו=
זאַמען פון אַלע עקען פון דער וועלט שאָטענס , שטילע , טונקעלע שאָ=
טענס , און לעגען זיך אויף די ערד געדיכט און געדיכטער . די לצים
און קליפּות פונ׳ם טאָג ווערען נעלם , די ערד קומט ביסלעכוויז צו זיך
און צו איהר נאָרמאַלען צושטאַנד , און פערנעהמט איהר פּלאַץ אינ׳ם
וועלטרוים , אין דער בלויער אונענדליכקייט . און מענשען זאָגען : די
נאַכט איז געקומען .

און ווידער — צו׳ם וויפילטען מאָל ? . . — זענען אויפ׳ן הימעל
אַרויסגעטראָטען די שטערען און האָבען זיך גענומען צו זייער עובדא : צו
קוקען , בלויז קוקען . . . מאַנכע האָבען געקוקט גלייך אויף די ערד ,
ווי זי וואָלט ווירקליך זיין דער מיטעלפּונקט פון דער וועלט , אַנדערע—
איינער אויפ׳ן צווייטען , און די דריטע — פאַרביי און פאַרביי , אַהין ,
וואוהין מיין און אייער אויג וועלען קיינמאָל ניט גרייכען , וואו דער
עלענד איז אַם גרעסטען און וואו אַלעס איז אַנדערש ווי איהר קאָנט זיך
פאָרשטעלען . און בלויז איין שטערן איז געווען אַזעלכער , וואָס האָט
געשיקט זיינע בליקען איבעראַל אין איין און דערזעלבער צייט : צו דער

ערד, צו זיינע ברידער די שטערען און אויך וויט אהין, וואוהין מיין און אייער אויג וועלען קיינמאל, קיינמאל נישט דערגרייכען. און דער איינער איז געווען „העלשטערן”.

זיין נאמען האט ער געקראגען פאר זיין לויטערן גרין־בלייכען בליק. געווען איז ער ניט פון די גרעסטע, ווי אויך ניט פון די קלענסטע, אבער קיינער פון זיינע ברידער האט ניט פערמאגט אזא טיפען בליק, וועלכער האט, דוכט זיך, געזאגט: „א שען ביסעל זאכען האב איך עס געזעהען, זייט איך שטעה אט דא און קוק!” ער האט געזעהען, ווען די ערד איז נאך נישט געווען, ווען זי איז געווארען און ווי אזוי זי איז געווארען. ער האט געזעהען, ווען אויף דער ערד איז נאך ניט געווען ניט ווער עס זאל זעהן, ניט וואס צו זעהן. זיין גרינער בליק איז געזונקען אין ס׳פייער פון דעם נאר וואס געבוירענעם פלאנעט, האט זיך שפעטער געבראכען אין מיליאנען פונקען אויף די אונגעהייערע אייזפעלדער פון דער ערד׳ס אבגעקיהלטער שאל, האט איין יאהרטויזענד נאכ׳ן צווייטען נאכגעפאלגט די אלע ענדערונגען, וואס זי איז אויסגעשטאנען, איידער אויף איהר האט זיך בעוויזען „לעבען”, ווי אויך דאן, ווען דאס האט זיך בעוויעזען און זיך גענומען ענטוויקלען. און ווען דער ערשטער מענש אויף דער ערד אין זיין ערשטער נאכט האט אויפגעהויבען זיינע אויגען צו׳ם הימעל, האט ער גלייך בעגעגענט דעם טיפען בליק פון אן אלטען, אלטען שטערן — און איז געבליבען שטעהן דערשראקען און פערשטיינערט. דורך דעם בליק האט דער שטערן דערציהלט, וואס ער האט געזעהען אויף דער ערד, פאר דער ערד און אויסער דער ערד...

דער דאזיגער ערשטער בליק האט א בריה געטהון דעם מענשען׳ס נשמה און האט אנגעצונדען א פייער אין איהר, א געפיהל פון שארפער בענגשאפט אהין, וואו דער עלענד איז אם גרעסטען און וואו אלעס איז זעהר, זעהר אנדערש. א רויהער, ווילדער און דאך הארמאנישער אויסגעשריי האט זיך ארויסגעריסען פון זיין ברוסט. העלשטערן׳ס בליק האט געפונען א תקון: ער האט זיך פערוואנדעלט אין א שירה, וועלכער עס איז בעשערט פערשטומט צו ווערען און צו פערשווינדען פון דער ערד ערשט צוזאמען מיט׳ן מענשען.

און אזוי האט העלשטערן׳ס שטראהלענדער בליק גענומען בעגליי־

פֿוּן דעם מענשען , וועהרענד דער לעצטער האָט געבויט זיין לעבען אויף
דער ערד . מוטיגע ים=רייזענדע , פיהרענדיג זייערע שיפען איבער טיע=
פע וואַסערען , האָבען געזוכט און געפונען זייער וועג מיט דער הילף פון
די שטערען בכלל און פון העלשטערן בפרט . פערליעבטע האָבען גע=
שיקט צו איהם זייערע זיפצען און דעם אַראָמאַט פון זייער יוגענד , פאַ=
רטען האָבען איהם געשאָנקען יעדען ציטער פון זייער נשמה אין טענער ,
פאַרבען און שטריכען . און דער שטערן האָט דאָס אַלעס איינגעזאַפט
אין זיך און צוריקגעגעבען עס די נאָכקומענדע דורות , און פאַר יעדען
נייעם דור איז אַלץ רייכער און טיעפער געוואָרען דער אינהאַלט פון זיין
בליק . און פיעלע שטערנזעהער פון פיעלע דורות האָבען פערבראַכט
זייערע נעכט קוקענדיג אויף העלשטערן דורך זייערע גלעזער און שטורי=
רענדיג זיין פערגאַנגענהייט , געגענוואַרט און צוקונפט . און אויסגעפונען
האָבען זיי וואונדערליכע זאַכען : ער איז דער גרעסטער פון אַלע שטערען
און דער ווייטסטער פון דער ערד, און דאָס האָבען זיי בעוויזען ווי צוויי
מאָל צוויי , מיט דער הילף פון אַ לאַנגער רייהע פערפלאָנטערטע אויס=
רעכנונגען . זיי האָבען אויסגערעכענט זיין וואָג , זיין גרויס , זיין וועג אין
דעם וועלטרוים , די שטאָפען , פון וועלכע ער איז צוזאַמענגעשטעלט ,
און זיין ווייטקייט פון אונזער ערד . און דאָס לעצטע איז געווען דאָס
וואונדערבאַרסטע : ער איז געווען אַזוי ווייט , דאָס זיינער אַ שטראַהל
האָט פערבראַכט אין וועג פונקט 9,347,657,000 יאָהר , 52 טעג, 18
שטונדען , 49 מינוטען און $22\frac{1}{2}$ סעקונדע , איידער ער האָט געגרייכט
די ערד . אַזוי האָבען די געלעהרטע בעוויעזען , און אַ פראָסטער בשר=
ודם האָט געשטוינט — פאַר זייער חכמה און פון גאָט'ס וואונ=
דער . — — —

— — — און אַט אין יענעם אָווענד , פון וועלכען איך דער=
צעהל אייך דאָ , זענען געזעסען — אין אַ לאַנד , אין אַ שטאָדט , אין
אַ גאָרטען, אויף אַ באַנק — אַ יונגער בחור מיט אַ שען מיידעל און
האָבען געקוקט אויף העלשטערן . און אַלע האָבען געוואוסט — און
פאַר וואָס זאָלען מיר אויך ניט וויסען ? — וואָס עס בעטייט , ווען
אַ בחור מיט אַ מיידעל קוקען אויף העלשטערן . ערשט דעם אָווענד
האָבען זיי זיך בעקענט , און האָבען גערעדט וועגען קליידער און ביכער ,
וועגען גאָט און דער וועלט , און ווען זיי האָבען אַלעס אָבגערעדט ,

זענען זײ אַנטשװיגען געװאָרען. און דאָ האָבען זײ דערפיהלט, אַז עס זוינגט בײ'ם האַרצען, און זײערע אויגען האָבען זיך געװענדעט צו הימעלשטערן, און אַ לאַנגע צײַט האָבען זײ שװײַגענדיג געטרונקען זײַן טיפען גרין-גאָלדענעם בּליק.

און פּלוצים האָט דער בּחור אַ רײַב געטהון מיט דער האַנד זײַנע אויגען, האָט איבּערגעפיהרט זײַן בּליק אויף דאָס מײדעל און צוריק אויפ'ן הימעל. און דאָס מײדעל האָט דורכגעריבּען איהרע אויגען און האָט אַ קוק געטהון אויפ'ן בּחור און צוריק אויפ'ן הימעל. דערנאָך זענען זײ בּײדע אויפגעשטאַנען פון דער בּאַנק, פערװאונדערטע און אַ בּיסעל דערשראָקענע.

פאַר זײ אין די אויגען איז הימעלשטערן פּלוצים פערשװאונדען געװאָרען. ער האָט זיך אויסגעלאָשען, װי אַ ליכט.

װען דער בּחור מיט'ן מײדעל האָבען זיך געזעגענט בּײ דער טיר פון איהר װאָהנונג, האָט זי אַ געניץ געטהון, טראַכטענדיג, אַז בּעת'ן רעדען שפּריצט ער פון מויל, און דער בּחור האָט אין האַרצען געלעסטערט גאָט, דערפאַר װאָס איהר פעהלט אײן אויבּערשטער צאָהן, דערצו נאָך גאַנץ פון פאָרענט.

אויף מאָרגען האָט מען געשריבּען אין אַלע צײַטונגען איבּער דער גאַנצער װעלט װעגען העלשטערן'ס פּלוצלינגען פערשװינדען. דער- נאָך האָבען עס די געלעהרטע גענומען אין זײערע הענד.

די ערשטע השערה, װאָס אַ בּערימטהײט האָט אַרויסגעזאָגט, איז בּעשטאַנען דערין, דאָס הימעלשטערן איז געשטאָרבּען אַ נאַטירליכען טויט: ער האָט זיך אָבּגעקיהלט און איז פערלאָשען געװאָרען, „אָט װי עס װעט אַמאָל פערלאָשען װערען די זון פון אונזער סיסטעם"...
און איהר װאָלט זיך געמעגט פערגינען זעהען, מיט װאָס פאַר אַ גיפט און שאַרפזין אַ קאָלעגע פון אַן אַנדער לאַנד, אויך אַ בּערימטהײט, האָט בּעװיזען דעם ערשטענ'ס עם-הארצות: אפילו אַ קינד קאָן פערשטעהן, אַז אַ נאַטירליכער טויט קומט נישט פאַר אָט אַזוי פּלוצים, אַז װען די

השערה וואלט געהאט אין זיך חאטש א שאטען פון וואהרשיינליכקייט, וואלט מען שוין לאנג בעדארפט מערקען, אז העלשטערן ווערט טונקעלער און טונקעלער. צו'ם סוף האט דער קאלעגע ארויסגעשטעלט זיין אייגענע היפאטעזע: א גראנדיעזע קאטאסטראפע אינ'ם וועלטרוים, א צוזאמענשטויס פון צוויי סיסטעמען, און אלס רעזולטאט — די פערניכטונג פון איינעם אדער פון ביידען.

קומט צו געהן א דריטער וויסענשאפטסמאן און גיעט צו פערשטעהן קלאר, ווי דער טאג, אז אזא סארט קאטאסטראפע וואלט ארויסגערופען א גאנצע רייהע ערשיינונגען אויפ'ן הימעל: פאלענדע שטערען, וואנדערנדע קאמעטען, צעזעטע און פערוואגעלטע שטיקער פון די חרוב געווארענע וועלטען. ניין. די זאך מוז און קאן ערקלערט ווערען וויסענשאפטליך גאנץ אנדערש...

דער ענין איז געווארען הארבער און פערפלאנטערטער. עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז אונטער געוויסע וויסענשאפטליכע טעאריעס וואקעלט זיך דער באדען, און זייערע געגנער און אנהענגער זענען ארויס איינע געגען די צווייטע מיט אנגעגורטע לענדען. דער וכוח איז ביסלעכווייז אבגעצויגען געווארען פון העלשטערן גאר אין א זייט. אמת, דעם פראסטען בשר-ודם, וואס איז ווייט פון וויסענשאפט, איז די מעשה געווען נאך א ביסעל פריקרע: מתו מוטל לפניו, א מת, וואס האט אזוי פיעל גענומען און אזוי פיעל געגעבען, — האט דאס הארץ טאקי וועה געטהון... אבער — עס זענען פארהאן נאך אנדערע שטערען, נישט וועניגער אלט, נישט וועניגער בכבוד'יג, און, כ'מיין — וואס זאל מען טהון?

מ'האט אנגעהויבען פערגעסען.

דארף זיך מאכען, אז ערגעץ אין א מיטעלער פראווינציעלער שטאדט זאל זיך געפינען א גימנאזיסט, וואס איז שוין פון דער התחלה אוועקגעגאנגען אויף א שלעכטען וועג; דהיינו: דער חברה'מאן לערנט ניט, מהוט אב שפיצלעך די לעהרער פון דער גימנאזיע, טרינקט ביער ווי א דייטש, און די דערוואקסענע גימנאזיסטקעס האבען פון איהם,

ווי זיי פערזיכערען, „אבגעשניטענע יאהרען". געהט זיך דער בחור איינמאל ביינאכט איבער דער גאס, געהט און שאקעלט זיך, און מאכט מיט די הענד, און רעדט צו זיך אליין, אויסזעצענדיג אין שענער, ריהרענדער מליצה א פראטעסט פון א פערוואונדעטען הארצען געגען דער הארצלאזער קעלנעריין פונ׳ם שענקעל, וועלכעס ער האט נאר וואס פערלאזען. דערמאנט ער זיך פלוצים — גאט ווייסט ווי ארום — אן העלשטערן, אן זיין אונערווארטעטען סוף, זיין לאנגע, רייכע קאריערע, זיין גרויס, זיין ווייטקייט פון דער ערד: „...9,347,657,000 יאהר, 52 טעג, 18 שטונדען, 49 מינוטען און 22 מיט א האלבער סעקונדע!..." מורמעלט ער פאר זיך מיט ענטציקונג און צערטליכקייט, הגם איך בין נישט זיכער, אז אין זיין שכור׳ן מוח זענען די ציפערען נישט ארויסגעקומען א ביסעל פערפלאנטערט. „העכער ניין מיליארד יאהרען פלעגט דויערן, ביז זיינער א שטראהל איז אנגעקומען צו אונזער ערד... ניין מיליארד... א שטראהל... ניין מיל..." דער גימנאזיסט איז פלוצים געבליבען שטעהן אין מיטען גאס. אין איין רגע איז ער געווארען ניכטער, און וועהרענד זיין קערפער האט געפיבערט פון קעלט, האט ער מיט זיין האנד געווישט דעם שוויים פון שטערן. דערנאך איז ער צוגעלאפען צו א גאסען-לאמטערן, האט ארויסגעכאפט א נאטיץ-ביכעל און א בליישטיפט און האט גענומען שרייבען, און זיינע הענד האבען זיך דערביי געטרייסעלט, ווי אין א קדחת.

אויף מארגען האט זיך בעוויזען אין דער שטאדטישער צייטונג א קליינע בעמערקונג, געדרוקט אנשטאט א לייטארטיקעל און מיט שווארצער שריפט:

„די וויסענשאפט איז יעצט שטארק בעשעפטיגט מיט ערקלערען די אורזאך פון העלשטערן׳ס פערשווינדען פון אונזער הימעל. מיר ווילען דא מאכען דעם עולם אויפמערקזאם אויף אן אנדער זייט פון דיזער וועלט-פאסירונג. דיזעלבע וויסענשאפט האט אויסגערעכענט און בעוויזען, אז די שטראהלען פון העלשטערן פערברענגען אין וועג צו דער ערד 9,347,657,000 יאהר, 52 טעג, 18 שטונדען, 49 מינוטען און 22 מיט א האלבער סעקונדע. דאס הייסט, אז דער לעצטער שטראהל זיינער האט פערלאזען דעם שטערן צוריק מיט העכער ניין מיליארד

יאהרען, דאס הייסט, אז העלשטערן איז טויט שוין העכער נײַן מיליארד יאהרען, נאך איידער דער מענש האט זיך בעוויזען אויף דער ערד, נאך איידער, פיעלייכט, די ערד האט עקזיסטירט. דאס הייסט, ווייטער... אבער די ווייטערע בעדייטונג פון דעם דאזיגען פאקט איז שוין קלאר פאר אלעמען...

די דאזיגע בעמערקונג איז איבערגעלאפען די גאנצע וועלט. ———

——— אין יענעם יאהר האבען פאסירט א סך אונגליקען אויפ'ן ים.

איין קאפיטאן, פיהרענדיג זיין שיף בײַ דער שיין פון אויסגעשטערנ־טען הימעל, האט זיך פלוצים א חאפ געטהון פאר'ן קאפ, האט א קוק געטהון ארויף, צו די רוהיג שימערירענדע שטערען, מיט אונצוטרוי און פערבארגענעם שרעק—און האט אנגעהויבען צו געבען פערשידענע און ווידער־שפרעכענדע בעפעהלען צו די מאטראזען, וואס זענען געשטאנען ביי'ם רעדעל. ביז היינטיגען טאג ווייסט מען ניט, וואו דאס שיף איז אהינגעקומען. א צווייטער האט געמאכט דיזעלבע העויות און האט מיט פערפאלטונג צעבראכען און ארויסגעווארפען דעם קאמפאס פונ'ם שיף. אזוינס אדער עהנליכעס האט געטראפען מיט פיעלע קאפיטאנען, פון פערשידענע שיפען, אויף אלע ימים. דער סוף איז געוועזען — מאנכע שיפען זענען ארויף אויף שטיינער, אנדערע האבען געליטען פון צוזאמענ־שטויס, און פיעלע זענען סתם פערשוואונדען געווארען אויף אייביג.

אין יענעם יאהר זענען קיין חתונות ניט געווען, — גארניט, קיין איינציגע ניט. אזוי לאנג א בחור מיט א מיידעל זענען געזעסען אין די אווענדען און האבען געשמועסט — האבען זיי געשמועסט. קוים אבער זענען זיי אנטשוויגען געווארען און האבען, ווי זייער שטייגער איז, געהויבען די אויגען צו די שטערען, האבען זיי פלוצים געשפירט א שוידער: זיי האט זיך געדאכט, אז טויטע אויגענלעכער פון לאנג פער־טריקענטע פגרים קוקען אויף זיי, אז געלע צייהן קנאקען, און שצירען זיך, און לאכען מיט א ביינערנעם געלעכטער.

פון די אַנדערטהאַלבען מיליאַרד מענשען, וואָס זענען פאַרהאַן אויף דער וועלט, האָבען זיך געפונען 347, וואָס האָבען אָנגענומען די מעשה פאַר זייערע אַ פערזענליכע קריוודע. וואָס זשע האָבען זיי געטהון, — זענען זיי געגאַנגען און האָבען זיך גענומען דאָס לעבען. 99 פון זיי האָבען זיך געשאָסען, 68 גע'סמ'ט, 54 האָבען זיך געהאָנגען, און די איבריגע האָבען זיך אָנגעטהון אַנדערע מיתות משונות. זיי אַלע האָבען איבערגעלאָזען בריעף, געשריעבען מעהר אָדער ווייניגער ליטעראַריש, אין וועלכע עס האָבען זיך געפונען די ווערטער „שאָפענהויער", „העלשטערן", נישט שטענדיג לאָגיש צוזאַמענגעקניפּט, און כמעט אַלע האָבען זיך געענדיגט מיט אַ וואַרעמער, פריינדליכער עצה צו דער גאַנצער וועלט נאָכצוגעהן זיי אויף דעמזעלבען וועג. דערפאַר אָבער האָט זיך אין יענעם יאָהר קיינער ניט גענומען דאָס לעבען צוליעב געוועהנליכע סבות, ווי אונגליקליכע ליעבעס, קאָרטען-שפּיעל, באַנקראָטען, — אַזוי אַז צו אַלעמענ'ס וואונדער איז די צאָהל פון זעלבסט-מאָרדען אין יענעם יאָהר געווען בעדייטענד קלענער ווי אַלע יאָהר.

און אַזוי האָבען די שטערען געלויכטען, ווי פריהער, נאָר די מענשען — די מענשען האָבען זיך אַרומגעבלאָנקעט איבער דער ערד פערלוירען, צעטומעלט, ווי שאָף אין אַ שרפה...

— — — — — — — — — — — — — —

מיין שכן איז שוין לאַנג אַנטשוויעגען געוואָרען. דאָס שיף אונטער אונז האָט זיך לייכט געוויעגט, און מיר זענען געליעגען און האָבען געקוקט אויף די שטערען. אונבעשטימטע מחשבות האָבען אַרומגעבלאָנדזשעט ביי מיר אין קאָפּ.

ערשט אויף מאָרגען, אין אַ העלען נאָכמיטאָג, האָב איך געפרעגט מיין שכן וועגען דעם סוף פון דער מעשה. ער האָט זיך צעלאַכט.

— אָ, איהר נעהמט עס אָן צו ערנסט!.. — האָט ער שפּאָטיש געזאָגט. — נאַטירליך, די וויסענשאַפט האָט געזיעגט. „מעגליך, — האָבען די געלעהרטע ערקלערט, — אַז מיר לעבען אונטער דער שיין פון

מוימע, שוין לאנג פערלאָשענע וועלטען. מעגליך, אַז שוין דער ערש־טער מענש אויף דער וועלט איז געפיהרט געוואָרען פון בליק פון אַ מת. אָבער, טויטע אָדער לעבעדיגע, זענען די שטערען געגוג, אום צו דיענען צו פּראַקטישע צוועקען פאַר אונז. אַ שיף קאָן מען פיהרען אפילו מיט דער הילף פון אַ קאָמפּאַס, אַ פּשוטא שוין נאָך די שטערען, און וואס אָנבעלאַנגט ליעבע, — אויף וואָס דאַרף מען דען שטערען צו ליעבע? . . חע־חע! . .״ די מענשען האָבען זעהר געגאַרט זיך איבער־צוצייגען, האָבען זיי זיך איבערצייגט.

אמת, עס טרעפט נאָך היינט אַמאָל, אַז אַ קאַפּיטאַן פון אַ שיף, דערפיהלענדיג פּלוצים מיט זיין גאַנצען וועזען אַרום און אונטער זיך דעם ים — דעם ים! . . — און די ווייטע ליכטענדע וועלטען איבער זיין קאָפּ, פערליערט ער זיך אויף אַ ווייַלע. עס פּאַסירט אויך, אַז אַ פערליעב־טער בעמערקט ביי זיין געליעבטער אַ שוואַרצען צאָהן. אויך זענען געוועזען פעלע פון זעלבסטמאָרד, וואו מ׳האָט נישט געקאָנט אויסגעפינען קיין „פערנינפטיגע״ מענשליכע אורזאַך, וואָס זאָל האָבען געפיהרט דער־צו. אָבער — דער קאַפּיטאַן דערמאָנט זיך, אַז ער מוז זיין אין צייט מיט זיינע סחורות אין פּאָרט, דער פערליעבטער איילט זיך „צו׳ם צוזעק״, און דעם זעלבסטמערדער פערגעסט מען.

נישט מעהר, דער אַלטער גימנאַזיסט איז נאָך אַלץ גימנאַזיסט. ער טרינקט, ווי פריהער, אָדער מעהר ווי פריהער. די גימנאַזיסטקעס, בעגעגנענדיג איהם, קווימשען, הגם נישט פריהער ווי מ׳דאַרף. די קעלנערין איז ווייכער געוואָרען. און מאַנכמאַל, ווען אונזער גימנאַזיסט נעהמט ביינאַכט פון שענקעל אַ היים און זיין „האַרץ״ איז פול, שטעלט ער זיך אַוועק געגען אַ לאַמטערן, פון וואַנען עס קוקט אויף איהם דאָס ד׳ימע, געשוואָלענע אויג פון אַ פערראויכערטען קעראָסין־לעמפּעל, צע־נעהמט מעאַטראַליש די הענד און מיט אַ הערצרייסענדער שטימע דעק־לאַמירט ער:

— אָ, העלשטערן, העלשטערן! . .

דער ריח פון לאנד

א בלאס, גוטמוטיג פנים איז ארויפגעשוואומען אויפ'ן הימעל, און א בלאסע שיין האט זיך צעגאסען איבער'ן ים.

גוטען אָווענד, מיין שטילע, פער'הלומ'טע פּעע! ביזט נאך איצט אויך די איינציגע, וואָס איז אימשטאנד צו בעפרייען א לייכטען זיפץ פון מיין פערקלעמטען הארצען. פיעל וואסער איז אָבגערונען פון יענער צייט — געדענקסט?... פון דאן אָן בין איך געוואָרען פיעל „קליגער", וועניגער „סענטימענטאל". דאָס לעבען, וואָס האָט מיך אָבגעוואוינט פון לאכען, האָט מיך אויסגעלערנט אָבצולאכען. אָבער דאָ, אין מיטען ברייטען ים... אונטער פיער אויגען, ווען קיינער הערט און זעהט אונז ניט — פערשטעהסט?.. — וועל איך דיר שעמעדיג פערטרויען א סוד: דאָס אלעס איז נישט מעהר, ווי דעם טאטען'ס לאנגער ראָק, וועלכען איך, קינד, האָב ארויפגעצויגען אויף זיך, כדי אויסצוזעהן ווי א טאַטע, — און דער ראָק פלאָנטערט זיך מיר אונטער די פיס און פערבי־טערט מיר דאָס לעבען... און די ברילען, וואָס דו זעהסט... וויים איך?... — זיי זאגען, אז ברילען זעהען בעסער, איידער אויגען —

פאָלג איך. אָבער אין דער ווירקליכקייט בין איך דאָס זעלבע קינד, וואָס דו האָסט געקענט. איך וואָלט גערן געוויינט, ווען מען שלאָגט מיך, וואָלט זיך גערן פערקרימט, ווען דאָס האַרץ צאַפּעלט זיך, און זוינגט עם „אונטער׳ן לעפעלע״ — זיפץ איך אָב, קוקענדיג אויף דיר, און מיר ווערט לייכטער. זיי זשע מיר געגריסט פון טיפען האַרצען.

קומסט איצט פון דער ערד, וועלכע איך האָב שוין לאַנג פערלאָזען. וואָס האָסט דו דאָרטען געזעהען? פלעגסט אַמאָל וואונדערבאַרע מעשות דערצעהלען. דערצעהל.

שמייכעלט זי שטיל און אומעטיג: — — —

— — — איך האָב געזעהען —

אין אַ צימערל, אין אַ וויעגעלע, נעבען אַ בעט, אויף וועלכען עס שלאָפט די יונגע מוטער, ליעגט דאָס קליינע קינד און וויינט. די מוטער הערט ניט.

די קליינע ליפּעלעך זענען ברייט געעפענט, אויסגעדינט און פערקרימט. די טרערען-פולע אייגעלעך קוקען מיט טיפען, שטומפּיגען שרעק אויף דעם גרינגבליכען שטריך, וואָס איך האָב איבערגעצויגען איבער דער וואַנד געגענ׳איבער דעם קינד. אין די שווערע מינוטען פון לעבען איז עס געוואוינט צו זעהן אָנגעבויגען איבער׳ן וויעגעל אַ שענעם, ליבען קאָפּ מיט צוויי הימליכע, וואַרעמע אויגען. איצט זעהט עס זיי נישט, — און דאָס שוואַכע קול׳כעל ציהט זיך לאַנג, לאַנג, גלייך עס וועט גאָר קיינמאָל נישט אויפהערען. —

ביזטו געווען קינד — צו פיהלען זיין עלענד?..

איך האָב געזעהען —

צוויי יונגע מענשען, ער און זי, געהען לאַנגזאַם איבער אַ שטילער, פערוואָרפענער אַלעע, וועלכע איך האָב פערצויבערט. האַנד ביי

האַנד געהעןֿ זײ: ער — פערביסען די אונטערשטע ליפּ, בײַ איהר — ציטערט אַ װינקעל פון דער אויבערשטער. זײ קוקען נישט אײנער אויפ'ן צװײטען און שװײַגען. אַט ערשט האָבען זײ זיך צעקריגט, און שוין ציהט עס זײערע הערצער אײנס צו'ם צװײטען, און קײנער װיל נישט זײַן דער ערשטער, און העלפען װעט עס זײ בײדען נישט. איך פערלאָז זײ רוהיג, װיסענדיג, אַז צװײ הענד װעלען זיך צוזאַמענטרעפען אין דער פינסטער נישט ערגער, װי אין דער ליכטיג. —

ביזטו געװען יונג — צו געדענקען, װי זיס עס איז דער װעה?..

און הער —

איך קום פונ'ם לאַנד, פון װאַנען דו געהסט, פונ'ם שטעדטעל, װאו דו האָסט געלעבט, פון צװישען דעם פאָלק, בײַ װעלכען דו ביזט געבוירען. איך האָב דאָרט געװאָרפען אַ בליק אין פענסטער פון אַן אָרעמען שטיבעל און האָב געזעהען —

אַן אַלטער, שװאַכער מאַן מיט אַ לאַנגער, װײַסער באָרד, האָט אין מיטען דער נאַכט פערלאָזען זײַן בעט און, אַ האַלב־נאַקעטער, שטעהט ער אָנגעבויגען איבער אַ צװײטען בעט, װאו עס שלאָפט אונרוהיג זײַן יונגע, שענע טאָכטער. דעם מײדעל'ס באַקען גליהען העליש, די האָר — פאַנאַנדערגעװאָרפען, איהר ברוסט הײבט זיך פיבעריש און חליפּעט צײַטענװײַז. אַ נערװעזער ציטער טרײסעלט און קרימט פון צײַט צו צײַט איהר קערפּער פון קאָפּ ביז די פיס. זי זעהט שװערע, העסליכע חלומות, און דער אַלטער האָט קײן האַרץ ניט אױפצװעקען זי צו דער נאָך העסליכערער װירקליכקײט. שטעהט ער און קוקט אין דער פינס־טערניש פון דער נאַכט אויף זײַן רײנע בלום, אויף װעלכער אַ װילדע, גראָבע האַנד האָט אַ שמוציגען פלעק געלאָזען, און זײַנע קניע האַקען זיך איהם אונטער, זײַן גרויער קאָפּ שאָקעלט זיך אַלטליך און הילפלאָז, און זײַנע ליפּען בעװעגען זיך אין דער שטיל און קרימען זיך אַזוי ביטער־ליך־קינדעריש, אַז פון דײַנע אויגען פאַלט פלוצים אַרונטער דער שװע־רער פאָרהאַנג פון שװערע יאָהרען, און דו זעהסט בהוש דאָסזעלבע קינד, װאָס װײנט אַזוי עלענד אין דער שטילקײט פון דער נאַכט, נאָר

טויזענדער מאָל עלענדער און הילפלאָזער . . .

ביזטו גענוג אַלט , אום צו פערשטעהן זײַן בראָך ? — — —

— אַך , לאָז צופריעדען ! מעשות , מעשות מײַן איך ! אַזעלכע , וואָס זענען נישט געשטויגען , נישט געפלויגען — פערשטעהסט ? . . .

אין פערלעגענהײַט פעררוקט זי זיך אונטער אַ בלאַסען וואָלקען .

— — — — — — — — — — — — —

די לבנה האָט זיך אויפגעהויבען איבער׳ן שיף , האָט אונז אַריבער־געיאָגט און איז אַוועק אין דאָס לאַנד , וואוהין מיר געהען .

גרים אין מײַן נאָמען די , וואָס וואַרטען אויף מיר , ווי אויך יענע , וואָס וואַרטען נ י ש ט , וועלכע קענען מיך נאָך נישט , און איך ווײַס ניט פון זײ , און וואָס דאָך וועלען זיך אונזערע וועגען צוזאַמענקומען און זיך פערפלעכטען ווער ווײַסט ווי ענג . . .

אַ שטיל געמורמעל קומט אָן פון אַלע זײַטען .

דאַכט זיך , דאָס זענען זיך צונויפגעקומען אַלע נעכט , וואָס האָבען געלעבט און זענען געשטאָרבען אויפ׳ן שוים פון ים , שטעהען אין רעדלעך , אין גרופען , בײַגען זיך צו׳ם אויער אײַנע צו דער צווײ־טער — און פיהרען אַ געשפרעך , אײַנגעהאַלטען , פערשטיקט , אָבער האַסטיג און אויפגערעגט . וואָס ווילען זײ ? . . וואָס ווילען זײ ? . .

פלוצים איז שטיל געוואָרען . מיט אַמאָל , ווי אָבגעהאַקט . וואָס איז געשעהען ? שווער צו זאָגען . מעגליך — ערגעץ זעהר ווײַט , אויף דער יבשה , האָט אַרויפגעשאָסען , ווי פון אַ ביקס , אַן אומגעריכטער קרעה פון אַ האָהן און איז פערפלויגען פון האַסט אַהער אויפ׳ן ים . דער מאָרגנער מאָרגען־קרעה , פון וועלכען עס דאַכט זיך , אַז עפּעס אַ פּאָרהאַנג האָט זיך ראַש אויפגעהויבען מיט אַ זײַדענעם גערויש : נאַ , זעה . . .

א ווארעם, קרעפטיג ווינטעל איז אנגעקומען אונז אנטקעגען, האט זיך צעשפילטען אין די נאז פון אונזער שיף און האט אנגעהויבען צו ציהען זיך גלייכמעסיג און אהן אויפהער ביי זיינע בארדען. און ביסלעכווייז איז דער ים געקומען אין בעוועגונג. קליינע וועלען זענען אויפגעשטאנען, האבען זיך געבראכען איינע אין די צווייטע מיט א דינעם, גלעזערנעם קלונג און געלאזען נאך זיך א ציטערנדען נאכקלאנג. א שטיל, פליסיג געזאנג האט זיך אויפגעהויבען פון ים, איז געשטיגען אלץ העכער און העכער, האט פערפלייצט אונזער שיף און פערשלונגען דאס גערויש פונ'ם טרייב-שרויף. ווייטע, העלע וועלטען האבען געקוקט אראב פון פערבלייכטען הימעל, און זייער גרין-גאלדענע שיין האט זיך שטום געמישט מיט'ן געזאנג פון ים.

„ברן יחד כוכבי בקר" —
עס זינגען קאהר די מארגענשטערען.

און נישט ווילענדיג האב איך אריינגעשטעלט אין געטליכען קאהר אויך מיין אייגענע שטימע, די ציטערנדע שטימע פון א מענשען אויפ'ן ים.

א מענש — אויפ'ן ים!..

— — — — — — — — — — — — —

אין דער פריה האט די זון העל געברענט. פון ערגעץ האבען זיך בעוויזען ווייסע ים-פייגעל און האבען ארומגערינגעלט דאס שיף. אויפ'ן דעק האט זיך אנגעהויבען א געטומעל. אין דער לופט האט ארומגעשוועבט דער אונרוהיגער, בעשעפטיגטער גייסט פון לאנד, און דער עולם האט זיך פארבערייטעט אראבצושטייגען. ווי שפינוועבס האט זיך געריסען דער כשוף פון ים.

רעכטס האט זיך אויסגעצויגען א געלבליכער, זאמדיגער ערדפאס. אין פערלאפען פאר'אוים, האט זיך אויסגעדרעהט, אויסגעבויגען און

האָט אונז שליסליך אַרומגענומען פון דריי זייטען . די נייע וועלט האָט זיך געררוקט אויף אונז . די אונגעדולד און אונרוהיגקייט זענען געוואַקסען. וואָס איז דאָרטען ?. . . ווי אַזוי איז דאָרטען ?. . . אָדער — אַלץ דאָס־זעלבע ? אַלץ דאָסזעלבע ? אַלץ דאָסזעלבע ?. .

אַ ריעזיגע פרויענפיגור מיט אַן אויפגעהויבענער האַנד האָט זיך אָבגעצייכענט ליגקס. דער בליק פון דער „פרייהייט“ דרינגט מיט אַנגסט אין די נאָהענטע ווייטע שטאָדט : אַ ביסעל העכער אין אויסגוס ליעגט דער עללים־איילענד מיט׳ן „קעסל גאַרדען“ און שצירעט ביז זיינע צייהן : שטעה , וואו דו שטעהסט ! . . . .

— — — — — — — — — — — — —

ים , אַ ים ! אויף דיר האָט דער מענש בעדאַרפט געבוירען ווערען.

ים , מיין ים — כ׳קום נאָך צוריק צו דיר !

שטאַרקער !

שטאַרקער!

א.

עטליכע סלופּעס מיט אַ פּאָר אַלטע, צעריסענע לייווענטענע פּרעזענטען האָבען געבילדעט דאָס דאַך און דריי ווענד פון דער פּאַלאַטקע. אין איינער פון זיי האָט מען איבערגעלאָזען אַן איינגאַנג. מיט דער פּירטער זייט האָט די פּאַלאַטקע זיך אָנגעשפּאַרט אָן הויז, פון וואַנען עס האָבען אַהער געקוקט צוויי פענסטער: איינס פון קיך, און דורך איהם האָט מען אַרויסדערלאַנגט די געריכטען, דאָס צווייטע פון זאַל, וואו די קלעזמער זענען געזעסען אַרום אַ טיש און האָבען צוגעשפּיעלט צו דער וועטשערע.

אַרום לאַנגען טיש, אויף דער גאַנצער לענג פון דער פּאַלאַטקע, זענען געזעסען די מאַנסלייט, האָבען גענעסען און געטרונקען, געשמועסט און געלאַכט. ביי'ם צווייטען, קלענערן, זענען געזעסען די ווייבער, עלטערע מיט זייערע טיכלעך אויף די קעפּ, יונגערע — אין האָרשייטלעך. זיי האָבען גענעסען מיט דרך־ארץ און, אויס אָבשיי צו די מאַנסלייט, געשמועסט אין דער שטיל. צווישען די טישען האָבען אַרומגעטאַנצט קינדער, און ס'האָט זיך אַרומגעבלאָנקעט עפּעס אַ האַלב דערוואַקסען מיידעל מיט גרויסע קיהישע אויגען און מיט צוויי שיטערע זאַמד־קאָלירענע צעפּלעך, איבערגעבונדען מיט אַ רויט סטענגעלע.

אז לייפּציגער האט זיך בעוויזען בײ'ם איינגאנג, איז אין פאלאטקע געווארען א שטיקעל געמורמעל. יודען מיט בערד האבען אויפגעהויבען די ברעמען מיט לייכטער ערשטוינונג. עטליכע יונגע מיידלעך, וואס זענען געשטאנען אין א ווינקעל, האבען אנגעהויבען זיך צו שושקען, ווארפענדיג אויף לייפּציגער'ן בליקען פון דער זייט. דער כלה'ס צוועלף-יעהריג ברידערל, א בלאס יונגעל מיט געלבליכע האר, מיט א קלייענדיג פנים, אין א שווארצען אכט-קאנטיגען קאשקעטעל, איז געבליבען שטעהן מיט אן אפען מויל, קוקענדיג אויפ'ן נייעם גאסט.

און ווירקליך: לייפּציגער'ס קליינע, אויסגעדראשענע פיגור אין שווארצען, אויסגעריבענעם, עטוואס גלאנציגען ראק און אין ליכטיגע הויזען, דאס ווייסע בילינגע שניפּסעל ארום האלז, די ברילען אויף דער נאז און די מאגערע, טונקעל-גרויע געגאלטע באקען — האבען ווייניג הארמאנירט מיט די ארומיגע.

ביילע, דער כלה'ס עלטערע שוועסטער, א ווייבעל פון א יאהר פיער און צוואנציג מיט א שפּיציג נעזעל און מיט קליינע, גרויע, לאכענדיגע אייגלעך, איז געגאנגען דעם גאסט אנטקעגען. זי האט זיך א ביסעל פערדרייטעלט, געבענדיג איהם די האנד, און האט איהם אוועקגעפיהרט צו'ם אויבען'אן, וואו די מחותנים מיט'ן חתן זענען געזעסען. ר' שמואל האט זיך אויפגעהויבען פון ארט.

— מיט מזל זאלט איהר לעבען... — האט ער געענטפערט אויף לייפּציגער'ס „מזל טוב“. — אט דאס איז דער חתן...

לייפּציגער האט געדריקט הענד, עפּעס געמורמעלט — און האט פריי אבגעעטהעמט, ווען מען האט איהם ענדליך בעזעצט נישט ווייט פון די מחותנים. פון וועטשערע האט ער זיך אבגעזאגט, האט מען פאר איהם געשטעלט א גלאז טיי מיט לעקעך. א פּאר מאל האט זיך דער מחותן אויס העפליכקייט געווענדעט צו איהם מיט אונבעדייטענדע פראזען, נאר ביסלעכווייז האט מען אן איהם פערגעסען.

ב.

צו די יונגע ווייבלעך האט זיך צוגעזעצט דעם חתן׳ס א ברודער, א יונגער סוחר פון א יאהר צוויי און דרייסיג מיט א געשוירען בערדעל, אין א לענגליכען ראק, איז אן אבגעלעגטען קאלנער און מיט א הארטען הוט אויפ׳ן קאפ. ער האט זיך געוויצעלט, דערצעהלט מעשות, בעוויזען עפעס קונצען, און די ווייבלעך האבען געלאכט, פערשטעלענדיג די מיילער מיט די הענד. ביילע האט ארומגעטאנצט איבער דער פאלאטקע און האט „געפראוועט" מיט ביידע טישען. דעם חתן׳ס ברודער האט אנגעחאפט ביילען פאר א האנד.

— ווער איז דער נפש?..— האט ער אנגעוויזען אויף לייפציגער׳ן.

ביילע האט אויף איהם א פינקעל געטהון מיט די אייגלעך, בעפרייענדיג איהר האנד.

— א ווייטער קרוב אונזערער...

— א דא־אטש!... — האט ער אויסגעצויגען מיט א קאמישערנסטער מינע. — מיט וואס, א שטייגער, פערנעהמט זיך דער אדון?

— ער איז א לעהרער.

— אהא! ער גוט, הייסט עס, „שטונדרען"... — האט דעם חתן'ס ברודער פארטגעזעצט און זעלבען טאן.

ביילע האט זיך געלאזען אוועקגעהן. דער יונגערמאן האט זי אבגעהאלטען.

— וואס אנטלויפט איהר?...

— בעסער זיך האלטען פון אייך פון דער ווייטען... — האט ביילע געשמייכעלט.

— מיט וואס האב איך זיך דאס אזוי פערזינדיגט?...

— עס... איהר זענט א ליץ... פון ווארנען ווייס איך, אז איהר לאזט ניט אב פון מיר אויך הינטער מיינע אויגען?...

זי האט זיך געשפיעלט מיט'ן גאלדענעם קייטעל, וואס איז געהאנגען אויף איהר ברוסט, און קאקעטיש געשמייכעלט. דער יונגערמאן איז געווארען רויטליך.

— גאט בעוואהר! — האט ער זיך פערענטפערט. — וואס האב איך פון אייך וואס צו לאכען?!. פערקעהרט, אזא יאהר זאל איך האבען, ווי...

— ווי צוקער איז זיס... — האט ביילע שעלמיש איבערגעהאקט. — מ'דארף געהן זעהן, וואס הערט זיך אין קיך...

זי האט ווידער א פינקעל געטהון מיט די אייגלעך און איז אוועק, רוישענדיג מיט דער שלעפ פון קלייד. דער יונגער מאן האט איהר נאכגעקוקט און געמורמעלט:

— א ווייבעל — א ברען!..

ג.

די קלעזמער האָבן געשפּילט אַ „באַהן": אַלס אַקאָמפּאַנימענט צו אַ מונטערן מאַרש, האָט מען געקלאַפּט אין אַ בלעך, געטרייסלט אַ קעסטעל מיט זאַמד, געצונדן רויטע בענגאַלישע שוועבעלעך און צײַטענווײַז לאַנג און שנײַדענד געפײַפט. די קינדער זענען אַוועקגעלאָפן צו די קלעזמער; די יונגעלײַט האָבן בעלאַגערט דאָס פענסטער פון זאַל. די עלטערע זענען געזעסן אַרום די טישן און האָבן צײַטענווײַז געוואונקען איינער צו'ם צווייטן, ווי איינער רעדט: „ממזר'יש נאָכגעמאַכט!"... אויף די טישן האָבן זיך בעוויזן פלעשער ביר.

לײַפּציגער איז געזעסן און האָט זיך געקווילט. וואָסער אַ שוואַרץ יאָהר האָט איהם געשלעפּט אויף די חתונה! וואָס האָט ער דאָ צו טהון?... דער אַלטער וואָלט זיך אפילו געווען בעלעדיגט... „בײַ זיך גרויס געוואָרען! — וואָלט ער געזאָגט. — שעמט זיך מיט יודען"... ניין, געהן האָט מען געמוזט, אָבער — וואָלט עס שוין נעהמען אַ מאָל אַ סוף!..

דרויסען, אַרום דער פּאַלאַטקע האָבן אַרומגעטאַנצט קאָמפּאַניעס יונגלעך, שקצים און דינסטמיידלעך. לײַפּציגער האָט געהערט, ווי זיי

שרייַען, שטיפּען, שלאָגען זיך און שפּאַרען זיך צו די ווענד פון דער פּאַלאַטקע. אין לייַווענד, פּונקט געגען׳איבער לייַפּציגער׳ן, איז געווען אַ לאָך, און אין איהם האָט דער יונגערמאַן פּלוצים בעמערקט אַ פּנים: אַ יונגעל האָט אַרייַנגעקוקט פון דרויסען און געמאַכט גרימאַסען: געזשאונקען מיט די אויגען, זיך געקרימט און אַרויסגעשטעלט אַ צונג. לייַפּציגער האָט געמאַכט אַ שטרענג פּנים, — דאָס יונגעל האָט אויפגעהויבען ביידע הענד און אויסגעצויגען „אַ נאָז”... לייַפּציגער האָט געשווינד אָבגעווענדט די אויגען אין אַ זייַט. ווען ער האָט אין אַ פּאָר מינוט אַרום געוואָרפען אַ זייַטיגען בליק צו דעם לאָך, האָט איהם דאָס יונגעל געשטעלט אַ פייַג... לייַפּציגער האָט געקריצט מיט די צייהן פון ווילדען כעס אויף דאָס יונגעל און אויף זיך דערפּאַר — וואָס ער איז אין כעס, אָבער וואוהין ער האָט נישט געקעהרט דעם קאָפּ, האָט ער אַלץ געזעהען דעם יונגעל׳ס פּנים און געהערט זיין עזות׳דיג געלעכטער... ער איז געזעסען, ווי אויף הייסע קויהלען. ענדליך האָט דער מחותן בעמערקט, אַז ער זיצט איינזאם און שוויַיגענדיג, און האָט זיך געווענדעט צו איהם:

— נו, וואָס מאַכט מען?...

— אָט, אַזוי... — האָט לייַפּציגער אונבעשטימט געזאָגט.

— האָט איהר עפּעס גוטע שטונדען?..

— נישקשה...

— וויפיעל, אַ שטייגער, פערדיענט איהר?...

„צו׳ן אַל־די רוחות! — איז ביי לייַפּציגער׳ן דורכגעפלויגען אין קאָפּ. — וואָס וויל נאָך ד ע ר פון מיר האָבען?!” דאָך האָט ער געענטפערט:

— ווי עס מאַכט זיך...

— אָבער, אויסגעהענדיג, וועט זיין אַ רובל... פיערציג אַ חודש?..

לײַפּציגער איז רויט געוואָרען.

— אין דעם ערך...

— אַזוי־וי!... — האָט ר׳ שמואל אויסגעצויגען מיט אַן ערנסטער מינע און מיט אַ טאָן פון רעספּעקט.

זיי האָבען געשוויגען אַ קורצע צײַט, נישט האָבענדיג וועגען וואָס צו רעדען. לײַפּציגער האָט געקוקט זיך אויף די נעגעל, דער מחותן האָט ווי געצעהלט די האָר פון זײַן לאַנגער באָרד מיט צוויי פינגער. ענדליך האָט ר׳ שמואל זיך דערפרעהט, געפינענדיג אַ טעמע:

— אפשר וועט איהר טרינקען אַ גלאָז ביער?...

— ניין, אַ דאַנק...

— וואָס קאָן עס שאַדען? טרינקט אויס איין גלאָז ביער!...

— אַ דאַנק, איך טרינק נישט... — האָט לײַפּציגער זיך פערטיידיגט.

— אַהאַ, אודאי האָבען דאָקטוירים אײַך פערוועהרט... — האָט ר׳ שמואל זיך געשטויסען. — וואָס זשע, איהר זענט עפּעס נישט געזונד אויפ׳ן האַרצען?...

— מ־מ־מ־יאָ... — האָט לײַפּציגער אַרויסגעשטאַמעלט, בעגניסענדיג זיך מיט שוויים...

— אַ־זוי...—האָט דער מחותן טיעפזיניג פערקנייטשט דעם שטערן.

דאָס געשפּרעך האָט זיך ווידער אָבגעהאַקט. דער מחותן האָט זיך אָבגעקעהרט צו אַנדערע געסט.

ד.

עס איז שוין געווען גאַנץ שפּעט. די יונגלעך, וואָס האָבען בעלאַגערט די פּאַלאַטקע, זענען פערשוואונדען, נאָר בײַ'ם אַרײַנגאַנג זענען נאָך געשטאַנען אַ פּאָר אָרעמעלײַט, און צווײ „פּאַרובקעס" מיט אַ קורנאָסער שיקסע האָבען געקנאַקט „נאַסיניעס" און בעטראַכט די „זשידיווסקע וויסיליע".

די טישען האָט מען שוין לאַנג אַרויסגעשטעלט דרויסען, געמאַכט פּלאַץ פאַר די טענצער, די קלעזמער בעזעצט אין פּאַלאַטקע גופא אויף אַ באַנק — און געטאַנצט אײַן „פרעהליכס" נאָכ'ן צווײטען. דאָס רעדעל האָט געפיהרט דעם חתן'ס ברודער, וועלכער האָט, ווי ער אַלײן האָט זיך בערימט, אַרײַנגעגאָסען אין זיך אַ גאַנצען ירדן. ער האָט אויסגעטהון דעם סורדוט, אַראָבגעוואָרפען דעם שניפּס פון האַלז און האָט געטאַנצט מיט אַ פלעשעל בראַנפען אין אײן האַנד און מיט אַ זויערע אוגערקע — אין דער צווײטער. זײַן רויטליכער קאַרק, דאָס געשווירענע בערדעל און אינגאַנצען זײַן גלאַטע און פעסטע פיגור האָבען לײַפּציגער'ן אויסגעוויזען משונה פריקרע. בעזונדערס האָבען איהם עפּעס געריצט די שניי-ווײַסע אַרבעל פון יונגען סוחר'ס העמד: זײ האָבען זיך געוויגט אַרויף און אַראָב, זיך געבלאָזען, געקנײטשט און מיט חוצפה געפינ-

קעלט געגען דער שײַן פון די לאָמפּען ... „זשיוואָטנאָיע!" ... — האָט לײַפּציגער אַרויסגעברומט אויף רוסיש און האָט זיך אָבגעקעהרט אין אַ זײַט.

די מחותּנים האָבען זיך צעהוליעט גאָר אויף'ן גרויסען אופן, און די קלעזמער האָבען אויף גיך געקלאַפּט זייערע „פרעהליכס" און אַלע מאָל אָבגעהאַקט ווי אין מיטען, פּונקט דעמאָלט, ווען דער עולם האָט זיך „צעשאָקעלט"... די מחותּנים האָבען זיך געבייזערט, געוואָרפען זיל־בערנע מטבעות און געהייסען שפּיעלען ווײַטער.

— שפּיעלט! — האָט אויסגעשריגען דעם חתן'ס ברודער, וואַרפענדיג צו'ם באַם אַ גאַנצען רובּל. — איינמאָל מאַכט מען חתונה אַ ברודער!.. הוליע, קבצן!.. אָ—טאַ—זוי, אָ—טאַ—זוי — — —ט מען אָן אַ שוויע — גער ... אָ—טאַ—זוי ... אָ—טאַ—זוי ... שטאַרקער, שטאַרקער!..

טאַנצענדיג, האָט מען מיט געוואַלט אַרייַנגעשלעפּט יעדעם מאָל פרישע מענשען, און דאָס „ראָד" איז געוואַקסען און געוואַקסען, און ענדליך איז שוין שווער געוואָרען צו זיצען אויף די בענק בײַ די ווענד: די טאַנצענדע האָבען געטראָטען אויף די פיס, זיך געשטויסען אָן די קניע און געפּאַטשט מיט די לאַנגע קאַפּאָטעס איבער די פּנים'ער פון די זיצענ־דע. דעם חתן'ס ברודער האָט געחאַפּט לײַפּציגער'ן פאַר אַ האַנד, שלעפּענדיג איהם אין ראָד. לײַפּציגער האָט געפּרובט מאַכען אַ שטרענגע, דער־נאָך אַ בייזע מינע, עס האָט אָבער נישט געהאָלפען: דעם חתן'ס ברו־דער האָט איהם געהאַלטען פאַר איין האַנד, עמעם עמיצער פאַר די צווייטע — און די פּאַלאַטקע האָט זיך אָנגעהויבען צו דרעהען פאַר זײַנע אויגען. לײַפּציגער האָט נישט געטאַנצט, ער איז נאָר מיטגעגאַנגען, האָט גע־פּלאָנטערט מיט די פיס און דערבײַ פערלעגען און נאַריש געשמייכעלט...

אין טיר איז געשטאַנען בײַלע און האָט געקוקט, און אַז דער טאַנץ האָט זיך געענדיגט, איז דעם חתן'ס ברודער צוגעגאַנגען צו איהר.

— נו, מחותּנת'טע, געהט איהר מיט מיר טאַנצען?... — האָט ער פרעהליך און אויפגערעגט אויסגערופען, ווישענדיג דעם שווייס פון שטערן.

— וואָס האָט איהר זיך אָן איהם אָנגעטשעפּעט ?... — האָט בײלע געזאָגט, נישט ענטפערנדיג אויף זײן פראַגע.

— וועמען מײנט איהר — דעם אינטעליגענט ?... וואָס דען! וואָס זיצט ער עפּעס אָנגעבלאָזען, ווי אַן אינדיק? פריצים האָב איך פײנד! בײ מיר קײן עקשנות געהט נישט אָן! חאַ־חאַ, איהר האָט געזעהען, ווי ער האָט בײ מיר געדריגעט מיט די פּיסלעך, פונקט ווי אַ טשערנאָהאָז!.. און אין גאַנצען האָט ער אַ פּנים ווי אַ מויז אין סמעטענע...

— געהט, איך וויל מיט אײך נישט רעדען!... — האָט בײלע זיך געמאַטערט נישט צו לאַכען, — איהר שפּעט־אָב פון דער גאַנצער וועלט!...

די אויגען בײ׳ם יונגענמאַן האָבען זיך פערצויגען מיט אַ פײכטען גלאַנץ.

— איהר ווילט מיט מיר נישט רעדען?..

ער האָט אויסגעשטרעקט זײן האַנד און זי אָנגענומען מיט צווײ פינגער פאַר אַ בעקעל. בײלע האָט זיך פערראַטעלט און געוואָרפען אַ דערשראָקענעם בליק אַרום.

— איהר זענט משוגע, צי וואָס?! — האָט זי שטיל געזאָגט, אָבשטופּענדיג איהם פון זיך מיט בײדע הענד.

גראַד פערקעהרט!.. — האָט ער זיך צעלאַכט און האָט זיך אומגעקעהרט צוריק אין פּאַלאַטקע.

ה.

אין גאַס האָט געהערשט אַזאַ שטילקייט, אַז דאָס גערויש און די מוזיק פון פּאַלאַטקעס האָבען זיך אין איהר אָבגעצייכענט ריין און שאַרף, ווי שוואַרצע טינט-פלעקען אויף בלענד-ווייסען שניי. דאָס שטיקעל הימעל, וואָס האָט געבלויט דורך די טיר, איז געוואָרען בלאַסער און דורכזיכטיגער. פון ערגעץ האָט אַ ציה געטהון אַ קיהל ווינטעלע, פריש און צערטליך ווי אַ לייכטער קוש, וואָס רופט אַרויס אַ לייכטען שוידער... די נאַכט האָט נאָך געוועלטיגט אַרום, אָבער געפיהלט האָט זיך, אַז עמיצער געהט, עמיצער נעהערט זיך — און באַלד וועט זיך ענדיגען איהר ממשלה.

נאָכ'ן „טאַנץ" האָט לייפּציגער, צו זיין גרויסען וואונדער, זיך דערפיהלט עפּעס פרייער... די פערפרעמדקייט, וואָס האָט געשוועבט אין דער לופט צווישען איהם און די אַרומיגע, איז צעשוואומען געוואָרען פון זיך זעלבסט. ער האָט עפּעס צו עמיצען אָנגעהויבען צו רעדען, עמיצער האָט איהם עפּעס דערצעהלט, און ביידע האָבען געלאַכט; ער האָט אפילו אַליין געבעטען אַ גלאָז ביער און האָט עס מיט פערגעניגען אויסגעטרונקען... די קלעזמער האָבען אָנגעהויבען שפּיעלען אַ ניי „פרעהליכס", און לייפּציגער האָט פּלוצים געמאַכט אַן ענטדעקונג, אַז די פינגער פון

זײַנע פֿיס, אינוועניג אין די שיך, בעוועגען זיך צו'ם טאַקט פֿון דער מוזיק... ער האָט זיך אַלײַן אויסגעלאַכט, נאָר אַז דעם חתן'ס ברודער האָט איהם ווידער אַרײַנגעשלעפּט אין ראָד, האָט ער זיך שוין דאָס מאָל אַזוי נישט אײַנגעשפּאַרט.

געשפּילט האָט מען עפּעס אַן אומגעלומפּערטען מאָטיוו; עס איז שווער געווען צו בעשטימען, אויב ער איז אַ פֿרעהליכער אָדער גאָר אַ וויינענדיגער. צײַטענווײַז האָט זיך גערעכט, אַז די פֿידעל קלאָגט זיך אויף עפּעס, קלאָגט זיך שטיל, אָבער אין אײן אָטהעם, פֿער'עקשנ'ט, קריכט אין די לעבער אַרײַן און הערט זיך בעסער פֿון אַלע אַנדערע אינסטרומענטען; אין דערזועלבער צײַט האָט די פּויק נישט געוואָלט וויסען פֿון קײנע גליקען און האָט געפּלוידערט עפּעס אַזאַ פֿערשײַטע, אַזאַ שאַרלאַטאַנישע מעשה, אַז די פֿיס האָבען זיך אַלײן געהויבען און זענען געגאַנגען „טריט־וואַסער“... גאַנצע בערג האָבען זיך געגליטשט פֿון לײַפּציגער'ס פּלײצע אַראָב, אַרונטער! זײַנע אויגען האָבען געפֿינקעלט, די שווינדזיכטיגע באַקען — מאָדנע געפֿלאַמט, דער רוקען האָט זיך אויסגעגלײַכט, דער קאָפּ זיך פֿערוואָרפֿען אַרויף, און זײַנע הענד האָבען אָנגעהויבען פֿעסטער צו דריקען די הענד פֿון זײַנע שכנים און שטאַרקער צו ציהען דאָס ראָד. אַ הײסער שטראָם האָט אַרויסגעפֿלײצט פֿון האַרצען, איז ווי אַ פֿײַער איבערגעלאָפֿען איבער'ן רוקען און האָט אַ זעץ געטהון אין קאָפּ אַרײַן... און מיט זײַנע פֿיס זענען עפּעס גאָר וואונדער געשעהען! תהלת זענען זיי „געגאַנגען“, געגאַנגען סאָליד, פֿײַן, בעל־הבית'יש. דערנאָך האָבען זיי אָנגעהויבען זיך צוצוואַיילען, אָנלויפֿען אײנער אויפֿ'ן צווייטען, שטויסען אײן קניע אָן די צווייטע; שפּעטער האָבען זיי זיך אַלײן געשטעלט אויף די פֿינגער, אויף די שפּיץ פֿינגער, אויף די נעגעל!... אין דעם מאָמענט האָט די פּויק גובר געווען דעם גאַנצען אָרקעסטער און האָט גענומען אויסקלאַפּען אַזעלכע משוגענע טרעלען, אַז לײַפּציגער האָט פּלוצים דערזעהען, ווי זײַנע קניע, איבערגעצויגען מיט די ליכטיגע, כמעט ווײַסע הויזען, שפּרינגען איהם אין פּנים אַרײַן!.. לײַפּציגער וואָלט געמעגט שווערען, אַז פּונקט געגען'איבער איהם וויעגט זיך עפּעס אַ פּנים פֿון אַ בעיאָהרטער מחותנת'טע מיט אַ פֿעטען גוידער, אַרומגעזוימט מיט אַ זײַדען טיכעל, בײַ וועלכען עס באָמבלען זיך אונטען צוויי עקען... עמיצער האָט געשריגען: „לעבען זאָלען טאַק!

אונזערע יודעלעך"... ערגעץ פון ווייטען, ווי דורך א וואסער, האט זיך געהערט א קול: „שטארקער, שטארקער"!... פאר לייפציגער'ן איז פלוצים אויסגעוואקסען דעם התן'ס ברודער מיט א גלאז ביער אין דער האנד.

— טרינק, גוטער ברודער!...

לייפציגער האט געחאפט דאס גלאז, און פון דארטען האט א זעץ געטהון צו איהם אין נאז א ריח פון בראנפען. ער האט עס איבערגע־קעהרט צו זיך אין מויל אריין אינגאנצען, און אין איין קלאפ, נאר א ביסעל איז אריינגערונען צו איהם אונטער'ן קאלנער, — און באלד האט אין זיינע אדערען אנגעהויבען פייער צו פליסען, און פון הארצען האבען זיך אלץ נייע און נייע שטיינער אראבגעקייקעלט. ער האט דער־פיהלט א פאטש אין פלייצע און דערהערט א שארפע, פעסטע שטימע פול מיט נצחון:

— אט אזוי ביזטו פון מיינע מענשען! אזוי האב איך ליעב! קלעז־מער, א רוח אין אייערע ביינער אריין — שפיעלט! געלעבט איז געלעבט! א—טא—זוי, א—טא—זוי... שטאר—קער! שטאר—קער! שטאר—קער! שטאר—קער!...

ער און זײַן רײַנער

ער און זיין דינער.

א.

ער האָט זיך זעהר ווייניג געפּאַסט צו'ם פריש=געטהעמענדען פּאַרק און צו די אַנדערע שפּאַצירענדע, און דאָס גופא האָט אויף איהם געצויגען בליקען; און קוים האָט עמיצער אויף איהם געקוקט, האָט דער קוקער געשפּירט אַ געהיימען שרעק. יעדען טאָג, זאָגאַר עטליכע מאָל אין טאָג, פלעגט זיך בעוויזען אין די אַלעען זיין וועגעלע, געשטופּט פון יונגען, פעסטען און בלאָנדען דינער. ער אַליין איז האַלב געליגען, די פיס פערוויקעלט אין אַ וואַרעמע דעק, אויפ'ן קאָפּ עפּעס אַ מין מיצעל, מיט אַן עטוואָס אָנגעשוואָלענעם, ערד=קאָליערענעם פּנים, מיט אַ גרויסער נאָז און מיט גרויע, רוהיגע, שוין צו רוהיגע, אויגען. זיין בליק איז געגאַנגען גראַד און פאַרביי.

האָבען אַלע פון איהם געוויכט. און בלויז קינדער פלעגען פאַרביילויפען, ווי אַ שטורם, שרייענדיג, לאַכענדיג, שיער נישט איבערקעהרענדיג זיין וועגעלע. זיי האָבען איהם איינפאַך נישט געמערקט.

ער מיט'ן דינער האָבען צווישען זיך נישט גערעדט. מיט איין וואָרט פלעגט ער אויסדריקען זיין וואונש, און דער דינער, נישט געקוקט און נישט געענטפערט, פלעגט פערקעהרעווען דאָס וועגעלע אין די געוואונשטע ריכטונג. דער בלאָנדער, פעסט=געבויטער יונגערמאַן האָט איהם, ווייזט אויס, אויך נישט געמערקט, און פערבונדען זענען זיי געווען גאַנץ מעכאַניש.

ב.

אין אָווענד איז דער פּאַרק — דורך און דורך ליעבּע. געהט אַ שטרענגער מאָראַליסט דורך איין אַלעע, פערוואָלקענט זיך זיין שטערן; געהט ער דורך אַ צווייטע, שאָקעלט ער מיט'ן קאָפּ; שניידט ער דורך אַ דריטע, פערקוועטשט ער מיט די אַקסלען. ווייטער פערטראַכט ער זיך, לאָזט אַראָב דעם קאָפּ, הייבּט איהם אויף און — לאָזט אַרויס אַ זיפצעל... הענגט דאָס זיפצען אין דער לופט, און עס זויגט אונטער'ן האַרצען.

און נישט בלויז מאָראַליסטען ליידען נעבעך אין פּאַרק. אויך חכמים ווערען געוואָרענט, אַז בעסער זאָלען זיי אַהין נישט אַריינטרעטען, וואָרום...

פאַרהאַן דאָרט אַזעלכע אַלעען, וואָס זענען שוין אייגענטליך גאָר קיין אַלעען נישט. דאָס זענען אַנדערע, גאַנץ אַנדערע וועלטען, וואו אַלעס איז מעגליך, אויסער דער ווירקליכקייט. פאַלט אַריין אַ חכם אין די דאָזיגע מקומות, וואו די חכמה האָט קיין שליטה נישט, רעדט ער און טהוט אַזעלכע נאַרישקייטען, מיט וועלכע ער שעמט זיך און נאָך וועלכע ער בענקט דערנאָך זיין גאַנץ לעבען. אַז וואַסער פלוידערט און גרינס שווייגט — וואָס קאָן זיין געפערליכער? דעריבער זאָג איך: חכם, זיץ אין דער היים.

אַ יונגערמאַן מיט צוויי מיידלעך האָבען זיך געשטעלט טאַנצען אויפ׳ן גלאַטען אַספאַלטענעם וועג צווישען די בוימער. אָהן געזאַנג און אָהן ווערטער נעהמט ער איינע פאַר די טאַליע, מאַכט מיט איהר אַ טור, שטעלט זי אַוועק, נעהמט די צווייטע, קערט זיך אום צו דער ערשטער — און אַזוי דרעהען זיי זיך שטיל און פאַנטאַסטיש, ווי אונבעלייבטע גייסטער אָדער שאָטענס. די געצעהלטע פאַרביינעהער האַלטען זיך ביי אַ זייט, אום נישט צו שטערען דעם שטומען טאַנץ. פּלוצים — אַ שוואַך גריילצען פון רעדלעך אויפ׳ן אַספאַלט, און פון דער פינסטער שווימען אַרויס אַ פערוויקעלטע פאָר פיס, אַ פאָרמלאָזער, האַלב־ליגענדער קערפּער, אַן אָנגעשוואָלען פנים מיט גלעזערנע אויגען, — און דער טאַנץ שיט זיך דערשראָקען פאַנאַנדער אין פערשידענע זייטען. ערשט ווען דעם דינער׳ס ברייטע פּלייצע פערשטעלט דאָס וועגעלע, קומען זיך די יונגעלייט ווידער צוזאַמען. אָבער דער טאַנץ איז פערפרוירען געוואָרען.

אויפ׳ן גראָז, אונטער די בוימער, איז די פינסטערניש געדיכטער און איז אָנגעזאַפּט מיט זיפצען, מיט שטילע קושען, מיט איינגעהאַלטענעם שאָרך. דאָ גוס׳עט מען פון ליבע. און ווען דאָס וועגעלע מיט׳ן קראַנקען שווימט פאַרביי, לויפט איבער ווי אַ ווינטעל איבער׳ן גראָז און פערשטעקט זיך דערשראָקען טיעפער אַהינטער די בוימער. איינמאָל האָט עפּעס אַ פרויען־שטימע אַרויסגעשריגען פון אַזאַ׳ן אָרט מיט צאָרן און פערצווייפלונג:

— או, אַלטע נבלה!...

און אַ קללה דערצו.

דער קראַנקער האָט זיך אפילו נישט אומגעקוקט.

ג

דער יוני האט זיך לאנגזאם, א טאג נאך א טאג, ארומגעוויקעלט ארום פארק און האט איהם איינגעשלאסען אין זיינע הייסע ארעמס.

פון פריהעסטען מארגען אן האט די זון מעכטיג געהאלט דעם גארטען, און אז זי האט איהם אין אוועגד פערלאזען, האט ער לאנגע שטונדען נאך שווער און דופטענד געטהעמט און זיך ווי געקעהרט אויף זיין הייסען געלעגער. און אז ער האט ענדליך אינגאנצען אויסגעהויכט זיין היץ און איז געבליעבען ליעגען אבגעקיהלט און בערוהיגט אין דער פינסטערניש פון דער נאכט, האט א שטילער דרימעל פערשפרייט איבער איהם זיינע פליעגעל און אנגעוועהט אויף איהם לייכטע חלומות און אונבעשטימטע זעהונגען.

דער מענשענשטראם איז שוין לאנג ארויסגערונען פון גארטען דורך די פיעלע אויסגענג, און בלויז זעלטען־וואו האט זיך געסור'עט א פערשפעטיגט פארל, אדער א היימלאזער האט זיך נערוועז געראדערט אין שלאף ערגעץ אויף א באנק און האט, קענטיג, אין חלום פאליסלייט געזעהען. א געמאכטער וואסערפאל, פערשטעקט ערגעץ אין א פינסטערן ווינקעל, האט גענאסען זיין ענדלאזען פלוידעריי, און קיינער האט זי

נישט געהערט, און מאָדנע האָט געקלונגען דאָס פּלוידערן פון דער דאָזיגער בעשעפעניש פון מענשליכע הענד, ווען קיינער פון איהרע בעשעפער האָט עס נישט געהערט.

מיט אַ שטילען סקריפּ האָט זיך דאָס וועגעלע מיט'ן קראַנקען געגליטשט דורך די שלאָפענדע אַלעען.

נעבען וועג, אונטער אַ ברייט-צעוואַקסענעם בוים, איז געשטאַנען אַ לאַמטערן און האָט עזות'דיג געהויבען אַ ברעג פון דער נאַכט'ס שוואַרצען שלייער. און דאָ איז אַנטקעגען געקומען אַ מיידעל מיט רויטע האָר און מיט אַ שאַרפען בליק. דערזעהענדיג דעם קראַנקען'ס גלעזערנע אויגען, איז זי פּלוצים געבליבען שטעהן אַ ווײַלע, און ביי איהר האָט זיך אַרויסגעריסען:

— צו'ם טײַוועל!..

דערנאָך האָבען זיך איהרע אויגען אָבגעשטעלט אויפ'ן דיענער'ס בלאָנדען קאָפּ און ברייטע אַקסלען, און איהר פּנים איז מילדער געוואָרען. אַ מאָדנער קוק, אַ קוים מערקבאַרער שמייכעל — און זי איז אַוועק אין אַ זייטיגע אַלעע.

אָהן ווערטער, נישט פרעגענדיג ביי'ם קראַנקען, האָט דער יונגערמאַן פערקעהרעוועט דאָס וועגעלע נאָך איהר.

דער וועג האָט זיך געהויבען, איז פערקראָכען אין אַ געדיכט-פערוואַקסען אָרט און האָט אונערוואַרטעט אַרויפגעקלעטערט אויף אַ נאַקעט בערגעל אַרומגערינגעלט פון דרײַ זײַטען מיט בוימער. ביי דער פערטער ליעגט אַן אָבגרונד, און אין אָבגרונד — אַ פאַנטאַסטישע וועלט. דאַכט זיך, בוימער, בערגלעך, טאָלען. דאַכט זיך, טורעמס, זײַלען, פּאַלאַצען, וואָס שטײַגען אַרויף גלײַך פון וואַסער, און דער וואַסער-ברוק שימערירט שוואַך און האַלב-פערלאָשען געגען דער שײַן פון די שטערען. דאָרט ווײַטער, הינטער דעם אַלעם, שלאָפט, הערט מען, אַ גרויסע, שרעקליך גרויסע שטאָדט.

אין אַ ווינקעל אויף אַ בערגעל ליגט אַן אַלטע, צעבראָכענע קאַנאָנע, אַן אָנדענק פון דעם קריג, וואָס דאָס לאַנד האָט אַמאָל געפיהרט פאַר זיין פרייהייט. געגען׳איבער דער קאַנאָנע האָט דער דינער אָבגעשטעלט דאָס וועגעלע. און איז אַוועק צווישען די בוימער. אַהין, וואו דאָס מיידעל איז פערשוואונדען.

די גלעזערנע אויגען האָבען געקוקט אויף די אַלטע קאַנאָנע. זי האָט אויסגעזעהען ווי אַ גרויסער קערפּער פון אַ לאַנג טויטער, פערטריקענטער שלאַנג, ווי דער סקעלעט פון׳ם טויט אַליין. מיט פיעלע יאָהרען צוריק האָבען איהרע געדערים געגליהט און געשפּיגען מיט פייער: זי האָט געקעמפפט פאַר פרייהייט. אונטען אין טאָל, וואו עס שימערירט איצט דאָס וואַסער פון קינסטליכען טייך, זענען געלאָפען מענשעלעך, האָבען געקלעטערט צו דער קאַנאָנע און האָבען זיך געוואַלגערט צו דער ערד, מיט צעשמעטערטע קעפּ, מיט אויפגעריסענע בייכער, פון וואַנען עס זענען אַרויסגעקראָכען פערפלאָנטערטע געדערים. מאַנכע זענען געליגען מיט די פּנים׳ער אַראָב, מיט אויסגעשטרעקטע הענד, אין בלאָטעס פון בלוט, ווי גע׳הרג׳עטע הינד. די קאַנאָנע האָט געהאַלטען אין איין דונערן, און די מענשעלעך פון אונטען זענען געלאָפען דוקא איהר אַנטקעגען. דאָס איז געוועזען אַ גרויסאַרטיגער קאַמפּף פאַר פרייהייט.

און בלויז איין־איינציגער סאָלדאַט פון די, וואָס האָבען אַזוי קונציג געאַרבייט מיט דער קאַנאָנע, נאָך גאָר אַ יונגער שנעק, אָהן וואָנסען, וועלכער האָט אפילו קיין איין קראַץ נישט בעקומען, — האָט זיך פּלוצים אַוועקגעזעצט אויף דער ערד, האָט זיך געביסען די פינגער און פערדריסליך געוויינט און געשריגען. איהם האָט, קענטיג, געצויגען צו דער מאַמע׳ס פאַרטוך.

— — — — — — — — — — — — —

דער קראַנקער איז געזעסען און האָט געקוקט אויף די קאַנאָנע. נישט זעהר ווייט פון איהם, צווישען די געדיכטע צווייגען, האָט דער יונגער, פעסטגעבויטער דינער זיך געקושט מיט׳ן רויטהעריגען מיידעל.

◆ ◆ ◆

שטריכען.

פּרינציפּען.

די לבנה איז געשטאַנען איבער דער שטאָדט, צו מזרח־זייט, אַ ביסעל רויטליך און בעלעדיגט: גאַז און עלעקטריע האָבען בעהערשט די קאָכענדע גאַסען, האָבען פעריאָגט פון דאָרטען איהרע בלאַסע, סענטימענטאַלע שטראַהלען, און קיינער האָט זי נישט געמערקט אפילו. ווי אַ צוויבער־רינג האָט די שטאָדט אַרומגעשלאָסען איהרע איינוואוינער, און זיי האָבען אַרומגעטאַנצט אין איהר און געזשומעט, ווי פליעגען אונטער אַן איבערגעקעהרטען גלאָז.

לייפּציגער האָט לאַנגזאַם שפּאַצירט איבער דער גאַס און מיט לייכטער נייגיערינקייט צוגעקוקט דאָס לעבען אַרום. די כמעט שטענדיג וואַכענדע שלאַנגען און עקדישען האָבען איינגעדרימעלט ערגעץ אין אַ ווינקעל פון האַרצען און האָבען איהם אויף אַ ווײַלע געלאָזען צו־רוה. געהענדיג, האָט ער געקוקט און געשמייכעלט.

זיין וואַנדערנדער בליק האָט זיך פערטשעפּעט אָן אַ יונג מיידעל, וועלכע איז געשטאַנען נעבען פענסטער פון אַ וואורשט־האַנדעל, געקלייד קבצנ'יש, נאָר מיט פּרעטענזיעס. אַ בלויזער קאָפּ, דאָס פּנים בלאַס, פערמאַטערט, און דאָך — קינדיש ווייך. און געקוקט האָט זי אויף דאָס

געשמאַק־צוגעבּרוינטע פלייש פון יענערזייט שויב מיט אַזאַ ענגסטליכען אויסדרוק, דאָס לייפּציגער איז פלוצים געבּליבען שטעהן. די שלאַנגען און עקדישען האָבען זיך אַ רודער געטהון. קענטיג, זיך איבּערגעקעהרט אויף די צווייטע זייט...

זי האָט אַ צאַפּעל געטהון און אומגעקעהרט איהר קאָפּ צו לייפּציגער׳ן. ער האָט געשווינד אָבּגעווענדט די אויגען אָן אַ זייט און גענומען האַסטיג צו שפּרייזען אַוועק. געפיהלט האָט ער, ווי זי יאָגט איהם אָן, און אָט שפּאַנט זי שוין נעבען זיין לינקער האַנד, קוקט נישט אויף איהם און רעדט סתם אין די וועלט אַריין:

— איך וואוין אָט דאָ דערנעבען, נומער זיעבען און צוואַנציג...

לייפּציגער שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ אויף „ניין“. זי קוקט שוין איצט גלייך אויף איהם און ווייזט מיט דער האַנד:

— אָט דאָ באַלד איז עס, דאָס צווייטע הויז.

— איך געה נישט...

— קומט אַריין אויף אַ מינוט. וואָס קאָן עס אייך אַרען?... — רעדט זי זיך איהרס און בעמיהט זיך צו שפּאַנען גלייך מיט איהם.

לייפּציגער׳ן האָט בעשלאָגען אַ שווייס.

— איך... איך געה קיינמאָל נישט...

זי איז געבּליבען שטעהן אַ ווייַלע ערשטוינט. מאַשינאַל שטעלט ער זיך אויך אָב. זי וואַרפט אויף איהם אַ מאַרנעם קוק, טהוט שפּאָטיש אַ פייף און קעהרט זיך גלייכגילטיג אָב אָן אַ זייט. ער איז אַוועק מיט אַ פערלעגענעם שמייכעל.

מיט עטליכע טריט ווייטער האָבען זיך די שלאַנגען און עקדישען

ווידער אַ רודער געטהון. ער האָט זיך דערמאָנט אָן איהר קוקען דורך דאָס פענסטער פון וואורשט־האַנדעל — און האָט געמאַכט אַ פּאָר אונ־ענטשלאָסענע טריט צוריק.

זי האָט עס בעמערקט און האָט געקוקט אויף איהם פערוואונדערט און איראָניש.

— פרײַלין ... איהר ... איהר זענט ... הונגעריג ? ...

איהר שטערן האָט זיך פערוואָלקענט.

— נו ? ... — האָט זי חמורנע און פײַנדליך איבערגעפרעגט.

— זאָל זיך אײַך דאַכטען ... פערשטעהט איהר מיך ... עלעהיי איך בין געווען ... — דאָ האָט איהר אויף וועטשערע ! — האָט ער פלוצים דערענדיגט, רוקענדיג איהר אין האַנד אַ זילבערנע מטבע.

זי האָט זיך אָבגערוקט פון איהם, נישט נעהמענדיג דאָס געלד.

— קומט דאָך אַרײַן אויף אַ רגע ! וואָס האָט איהר מורא ? ..

— אָבער איך גיה קײנמאָל נישט, איהר פערשטעהט ? ..

— און איך נעהם קײן נדבות נישט ! ... — איז זי פלוצים אין כעס געוואָרען.

דאָסמאָל איז לײפּציגער געבליבען פערבליפט. אַ ווײַלע האָט ער געקוקט אויף איהר מיט ברייט־געעפענטע אויגען, דערנאָך האָט ער זיך פרעהליך צעלאַכט און געזאָגט, בײַגלײַך איהר אין פנים אַרײַן מיט אַ קאָמיש־ערנסטער מינע:

— אזא פּרינציפּ בײַ מיר ...

— ווי ? . . — האָט זי דערשראָקען געפרעגט.

פון אזא קראַנקהייט האָט זי נאָך אין איהר פּראַקטיק נישט געהערט.

ער האָט פערשטאַנען איהר שרעק און האָט זיך ווידער פאַנאַנדערגעלאַכט. דערנאָך האָט ער א ביסעל נאָכגעדענקט און אַרוים־געשטאַמעלט אונענטשלאָסען:

— נו, מילא, קומט, א ? . . .

צווישען פעלדער.

בײַ'ם האָריזאָנט אין מזרח איז דער הימעל געווען טונקעל־רויט, ווי אַן אָנגעגליהט אײַזען, ווען עס הויבט אָן זיך צו לעשען: די לבנה האָט געהאַלטען בײַ'ם אויפגעהן. הויך אין הימעל האָט געבּרענט יופּיטער; ניעדריגער, צו צפון־מערב, האָט בּרייט זיך צעוואָרפען די „עגלה" מיט איהר צערודערטען קוואדראַט און לאַנגען צעבּראָכענעם עק, ווי אַ רמז אויף כללים, וואָס ווערען נישט אויסגעהאַלטען... דער „מילך־וועג" האָט זיך אויסגעצויגען איבּער דער וועלט, ווי אַ לײַכטער גאַז־בּאַנד, וועלכען אַ קאַפּריזע האַנד האָט אַוועקגעוואָרפען אָהן אַכט און אָרדנונג. אין אַלע זײַטען האָבּען געפינקעלט שטערען.

אונטען דערווײַל איז געווען פינסטער, בּעסער געזאָגט — טונקעל־גרוי, און אין דער גרויער פינסטערניש האָט זיך אַ חאָאָס געשפּירט: קיין בּעשטימטע פאַרבּ, קיין איין גלײַכע ליניע, קיין איינציג דײַטליך פּינטעלע. גע'חלום'ט האָט זיך אַ פעלד, אָדער סתם אַ פּלאַץ, נאָר עטוואָס ווײַטער אַרום און אַרום האָבּען זיך געהויבּען עפּעס בּערגלעך צי שאָטענס — און אפשר גאָרנישט!... אויף איין סעקונדע האָט זיך יאָ געווען בּעוויזען עטוואָס געגנוג דײַטליכעס: אַ פײַערדיג פּינטעלע האָט אַ פּינקעל געטהון; עס האָבּען זיך אפילו ווי טריט געהערט... בּאַלד איז דאָס פײַערל

פערשוואונדען, האָט אַ ביסעל ווייטער ווידער אַרויסגעשפּריצט אין דער פינסטערניש און איז ווידער אין איהר דערטרונקען געוואָרען. דערנאָך איז די פינסטערניש אויפ׳ן אָרט, וואו דאָס פלעמעל האָט זיך צו׳ם ערשטען בעוויזען, ווי געדיכטער געוואָרען... עפּעס האָט אַ קוויטש און צוזאַמען אַ קלונג געטהון. אַ פיגור האָט זיך מיט אַמאָל דייטליך אָבגעצייכענט און איז גלייכצייטיג מיט אַ טויבען קלאַפּ ווי אין די ערד אַריין... — און פּלוצים איז פון אונטער׳ן רויטען האָריזאָנט אַ געלע, האַלב־קיילעכדיגע ראַנד אַרויפגעשוואומען.

— — — — — — — — — — — — —

עמיצער האָט אַ שלעפּ געטהון די גרויע, דורכזיכטיגע דעק און האָט זי אין איין מאָמענט פון פעלד אַראָבגעצויגען. אין איהר בעוועגונג האָט זי געפלאַטערט און זיך אין לאַנגע פאַלדען און קנייטשען געלעגט; נאָך איהר זענען עפּעס גייסטער געלאָפען איבער׳ן פליין און פערשוואונדען אין מערב. אין מיטען פעלד האָט ווי פון דער לופט זיך אַראָבגעלאָזען און אין די ערד אַריינגעשטעקט אַן אַלטער, אויסגעקרימטער דעמב. ער האָט בּרייט צענומען זיינע צווייגען־הענד און מיט גרויס ערשטוינען געקוקט אויפ׳ן העל־געלען קרייז, וואָס האָט זיך דאָרט ווייט פון דער ערד אויפגע־הויבען און מונטער זיך געלאָזען איבער׳ן הימעל. הינטער׳ן דעמב האָט זיך אויסגעצויגען אַ שוואַרצער, אונגעהייער לאַנגער און ווילד־פאַנטאַסטי־שער שאָטען.

לאַנגע צייַלען זאַנגען זענען געשטאַנען געגען דער לבנה, זענען געשטאַנען און האָבען געדרימעלט, און געחלום׳ט, און צייטענוויז אין שלאָף מיט די קעפּלעך געשאָקעלט. אָפּטמאָל איז צווישען זיי אַ בעוועגונג דורכגעלאָפען, און עס האָט זיך אַ שושקעריי געהערט, ווי מ׳וואָלט דאָרט עמיצען איינשטילען, ער זאָל אַנדערע לאָזען שלאָפען. די לבנה דערווייַלע איז געגאַנגען העכער, איהר שיין איז געוואָרען בלאַסער און האָט ענדליך די גאַנצע וועלט פערגאָסען.

פון צפון, ערגעץ פון עק וועלט, דאָט זיך געצויגען צווישען די שלאָפענדע פעלדער אַ ווייסליכער הויך־אָנגעשאָטענער וועג. ער איז גע־

לאפען פארביי דעם דעמב און מיט א פיערטעל מייל ווייטער, נעבען א וואלד-הייזעל, האט ער זיך פערדרעהט קיין מזרח און איז פערשוואונדען פון אויג: דער גרונט האט זיך דארט עטוואס געהויבען, בעשטעקט מיט די לעצטע בוימער פון וואלד, וואס האט אין דער ווייטען געטונקעלט. צוויי דינע און גלייכע ליניען האבען קאלט געפינקעלט געגען דער לבנה און זענען געלאפען איבער'ן וועג אויף זיין גאנצער לענג. נאר אין איין ארט, נעבען דעמב, האט זיך די ליניע, וואס איז געליגען נעהענטער צו מזרח, אונערווארטעט אבגעהאקט... מיט עטליכע טריט ווייטער האט זי זיך, נישט ווייניגער אונערווארטעט, ווידער אנגעהויבען און איז געלאפען ווייטער. אין א זייט איז געליגען א שטיק רעלסע, געליגען רוהיג און קאלט, ווי עס וואלט זיך געפינען אויף זיין ארט...

עטליכע מינוטען זענען געבוירען געווארען אין דער שטיל און זענען — אהן קלאנגען, פארבען און געשעהענישען — געשטארבען: די פערגאנגענהייט איז נישט גרעסער געווארען, די צוקונפט האט זיך נישט פערקירצט. די צייט האט זיך פון אונענדע אין אונענדע געגאסען.

— — — — — — — — — — — — —

א שטילער קלאנג האט א ציטער געטהון אין דער לופט — און איז פערלוירען געווארען. געדאכט האט זיך, א מאסקיטע איז דורכגעפלויגען און האט איהר דין געזאנג אין די שטילקייט אריינגעשטאכען. אין א פאר סעקונדען ארום איז דאס געזאנג ווידער פון ערגעץ אנגעקומען: א לייכטער ציטער איז געגאנגען איבער די שטאהלענע ליניען, איבער דער גאנצער שטאנג געשוואומען ווייטער פארביי דעם בוים — און ביי'ם עק פון דער איבערגעריסענער זיך פלוצים אבגעהאקט און ווי אין די ערד אריין...

עפטער און עפטער האבען די שטאנגען געציטערט. שארפער און דייטליכער האט זיך דאס געזאנג געלאזט הערען, און אלץ אויף איין שטאנג ווייטער געגאנגען, אויף דער צווייטער — זיך געהאקט. א פאר זאנגען האבען אונרוהיג פון שלאף מיט די קעפלעך א שאקעל געטהון; א צווייג אויפ'ן דעמב האט זיך איינגעבויגען און ווידער זיך אויסגעגלייכט: איבער'ן פעלד האט זיך א ווינטעל געטראגען. אין דעם מאמענט האט דער וועג

זיך אַ טרייסעל געטהון: טיעף אין דער ערד איז דורכגעגאַנגען אונטער איהם אַ טויבער קלאַפּ...

אַ צווייטער, אַ דריטער... מעסיג און זיכער זענען געוואַקסען די קלעפּ; שטאַרקער און שנעלער איז געלאָפען דער ציטער איבער דער גאַנצער שטאַנג און שאַרפער זיך געשניטען — ביי דער אָבגעהאַקטער. ווייט, אין פינסטער'ן וואַלד, איז געלאָפען אַ מעכטיגע חיה, האָט געוועקט דאָס ווידער־קול צווישען די בוימער און געטרייסעלט די לופט.

נעהענטער!... פון יענערזייט וואַלט־הייזעל האָט עפּעס אַ פינקעל געטהון. אַ קורצער, שניידענדער פייף, פול מיט קראַפט און נצחון... אַ ברענענדיג אויג איז אַרויסגעלאָפען פון הינטער'ן הייזעל, האָט זיך אויסגעדרעהט און באַלד נעבען זיך אַ צווייטעס אַרויסגעשטעלט. אַרום דער רונדער ווענדונג פון וועג האָט זיך גראַציעז און קאָקעטיש אַרום־געוויקעלט אַ צייל וואַגאָנען און זיך באַלד אויסגעגלייכט, ווי אַן אָנגעצויגענע שנור. די פייערדיגע אויגען זענען געוואַקסען און האָבען העליש געברענט; דער גאַנצער צוג האָט זיך געטרייסעלט, געוואָרפען, געשטהעמט און געקאָכט, און איז זיכער־לוסטיג געלאָפען צו'ם בוים, ציהענדיג נאָך זיך רינגען און לאָקען פון רויך און דאַמפּף, ווי אַ פערשייט פערד זיינע לאַנגע, צעפלאָסענע האָר.

דאָס פעלד האָט ערוואַכט פון שלאָף: זאַנגען האָבען זיך געשאָקעלט, גאַנצע ביימען האָבען זיך בעוועגט און קאָליערט געגען דער לבנה, וועל־כע איז יעצט געווען בלאַס, ווי דער טויט. דער אַלטער, חמורנער דעמב האָט געשטרעקט זיינע צווייגען צו'ם וועג, זיי געהויבען אין דער הויך און ווידער קראַפטלאָז אַראָבגעלאָזען. די לופט האָט גערעדט און געציטערט...

איבער דער דורכגעריסענער רעלסע זענען שוין יעצט קאָנוואולסיען געגאַנגען... פון עק האָבען זיך געריסען הייזעריגע קלאַנגען, ווי פער־שטיקטע, פערצווייפעלטע קרעכצען — דורך פערביסענע ליפּען... זיך געריסען — און באַלד שטום אין די ערד געזונקען. געדאַכט האָט זיך — דאָס אייזען וועט באַלד פּלאַצען פון אָנשטרענגונג; די פערשלאָסענע,

פערשאָלטענע ליפּען מוזען אַ געשריי אַרויסלאָזען! און דאָס געשריי איז געשפּרונגען פון עק, האָט זיך געריסען, ווי עטוואָס כמעט צו'ם אָנטאַפּען. און ווידער און ווידער האָט עס די ערד געשלונגען און צו'ם טויט געשטיקט.

די מעכטיגע שטאָהלענע ברוסט פון לאָקאָמאָטיוו האָט זיך אָנגע־רוקט גאָר נאָהענט...

די אָבגעשרויפטע שטאַנג איז געלעגען אין אַ זייט און האָט אונשולדיג געבלאַנקט נעגען דער שיין פון דער לבנה...

דער רב און די רביצין.

אמאל איז געווען א רב מיט א רביצין.

ווען דער רב האט תורה געלערנט, האט די רביצין געזאגט, אז זי הערט מלאכים שירה זינגען, און ווען די רביצין האט געקאכט פיש אויף שבת, האט דער רב פערזיכערט, אז ער שפירט די ריחות פון גן-עדן. דער רב און די רביצין זענען ביידע געווען גלייך גוט, פרום און קלוג. אויב זיי האבען זיך אין עפּעס יא אונטערשיידעט איינער פון צווייטען, איז עס דערין, דאס די רביצין האט כמעט „שאלות" גע'פסק'ענט, דער רב אבער האט אינ'ם ענין פון פיש-קאכען קיין שום ידיעה נישט געהאט.

און גאט האט פערהאלטען די טראכט פון דער רביצין, און זי האט קיין קינדער נישט געהאט. און דער רב איז געזעסען אין איין ווינקעלע, און די רביצין — אין צווייטען און זיי האבען גאט געבעטען אין דער שטיל:

— רבונו של עולם! הער-צו די תפלה פון פלוני בן פלוני דיין קנעכט און בענטש מיך מיט א זוהן, איך זאל קאנען איהם לערנען דיין תורה און דיינע מצוות...

— רבונו של עולם, האר פון דער וועלט! פערנעהם די תפלה פון

פלונית בת פלונית דיַין דינסט און בעגליק מיך מיט אַ קינד, איך זאָל קאָנען אין איהם גוטע מדות איינפלאַנצען און איהם לערנען צו טהון דיַין רצון...

און דער רב האָט זיך געזעצט געגען׳איבער דער רבי׳צין און האָט גערעדט:

— אַז אונזער זוהן וועט אָנהויבען צו רעדען, וועל איך אַליין איהם אויסלערנען אלף־בית און עברי און פרוש המלות...

און די רבי׳צין האָט צוגעגעבען:

— אַז אונזער קדיש וועט פון שלאָף אויפשטעהן און שלאָפען געהן, וועל איך מיט איהם ברכה זאָגען און קריאת־שמע לייענען...

און אַזוי זענען פיעל יאָהרען פערשוואונען, און די שטאָדט־לייט האָבען אָנגעהויבען צווישען זיך צו רעדען:

— אַז אַ אשה האָט צעהן יאָהר נאָך דער חתונה קיין קינדער נישט, טאָר דער מאַן מיט איהר נישט וואוינען...

און זיי האָבען עס דעם רב געזאָגט, און דער רב האָט זיי געענטפערט:

— איך וועל מיין ווייב פון זיך נישט אַוועקשיקען, און גאָט וועט מיר געבען מיט איהר אַ זוהן...

און די שטאָדט־לייט האָבען זיך געבייזערט און זיי האָבען געוואָלט דעם רב פון דער שטעל מעביר זיין, נאָר שפּעטער האָבען זיי זיך בע־קלערט, אַז אויב עס אַרט איהם נישט, מעג עס זיי אודאי נישט אַרען, — און אַזוי זענען די יאָהרען געגאַנגען. און דער רב איז געזעסען געגענ׳־איבער דער רבי׳צין און זיי האָבען געשמועסט:

— אַז אונזער קינד וועט אונטערוואַקסען, וועל איך מיט איהם לערנען ש״ס און פוסקים און יורה־דעה מיט אַלע מפרשים...

— אַז אונזער זוהן וועט קומען פרייטאָג פון באָד, וועל איך איהם מיט פרישע פיש מכבד זיין, און ווען ער וועט שבת פון שול צוריקקעהרען, וועל איך איהם קדוש אונטערטראָגען...

און די שטאָדט־לײַט האָבען זיך אין אַ צײַט אַרום װידער אָן זײַ דערמאָנט און האָבען זײַ אַן עצה געגעבען:

— נעהמט אײַך צו אַ פרעמד קינד און זײַט עס מגדל, און זאָל עס אין הונדערט און צװאַנציג יאָהר אַרום נאָך אײַך קדיש זאָגען און משניות לערנען.

און דאָס פּאָר־פאָלק האָט מיט די קעפּ געשאָקעלט און געענטפערט:

— װי װעל איך אַ פרעמד קינד תּורה און מצוות לערנען, אַז איך װעל פאַר איהם קײן עונש נישט לײַדען?...

— װי װעל איך אַ פרעמד קינד ליעב האָבען קאָנען, אַז איך האָב אויף איהם קײן בלוט נישט פערגאָסען?...

און בײדע האָבען צוגעגעבען:

— נײן, גאָט װעט אונז מיט אַן אײגען קינד בענשען!...

און די שטאָדט־לײַט האָבען זיך געבײזערט און זײַ עקשנים גערו־פען און מיט דער צײַט אָן זײַ װידער פערגעסען. און די צװײ אַלטינקע לײַט האָבען בעשלאָסען:

— אַז אונזער תּכשיט װעט אויסװאַקסען, װעט ער שאלות פּסק'ענען און ספרים שרײַבען...

— אַז אונזער נחת װעט אַכטצעהן יאָהרען אַלט װערען, װעלען מיר איהם צו דער חופּה פיהרען...

אײנם נאָכ'ן צװײטען, פון אײביג צו אײביג, האָבען די יאָהרען גע־שװעבט און געשװעבט. און אײנמאָל פריהמאָרגען האָט מען אונזערע לײַט געפונען טויטע. זײַ זענען געזעסען אויף זײערע בעטען אײנער געגען צװײטען, אין אײנע העמדער, און האָבען, װי קינדער, זײערע קניע מיט די הענד אַרומגעשלאָסען. אויף זײערע פּנים'ער האָט אַ שמײכעל געשװעבט, און אין דער לופט פון אַלטען הויז האָבען װי געקלונגען די װערטער:

— אַז אונזער זוהן װעט אויסװאַקסען...

— אַז אונזער קדיש װעט עלטער װערען...

* * *

מיעד.

ליגט שטיל אויף דער זאפע, איהר מעגט האלב פערמאכען די אויגען, עטהעמט פריי, און הערט.

דער צוג איז געלאפען איבער עפעס א מאדנער סביבה, וועלכע איז פאר מיר געווען גאנץ ניי, אבער נאהענט צו׳ם הארצען.

דאס איז געווען א שטיק אויבערלאנד, ערטערווייז געבראכען און געשניטען אין נישט טיפע טאלען און אין נישט הויכע בערג, אבער געשפירט האט זיך, אז דאס אלעס צוזאמען: די טאלען, די בערג און די גאנצע געגענד — געפינט זיך ערגעץ אין דער הויך, און „די וועלט" ליגט וויט ארום און פיעל ניעדריגער. עס האבען זיך דורכגעווארפען בוימער, זאגאר וועלדלעך, אבער נישט צופיעל. עטליכע מאל האט דער צוג שטארק און ניעדריג, ווי אין א פאס, גערעדערט איבער בריקלעך: דאס האבען קליינע און מיטעלמעסיגע טייכלעך געשניטען דאס לאנד, מאנכע האלב פערפרוירען, אנדערע — אינגאנצען פריי פון אייז. נישט צופיעל שניי, נישט צו קאלט — א מילדער, לייכטער ווינטער.

און דאן, די בעלייכטונג... עס איז געווען טאג; אבער נישט

יענער שרײַענדיגער טאָג, װעלכען מיר אַלע קענען און װעלכער מאַכט אונז אַזױ דול, אַז מיר זענען נישט מיר; דער טאָג, װעגען װעלכען איך דערצעהל אײַך דאָ, איז געװען װײכער און מיטערליכער פון דער שטיל-סטער האַלב-פערװאָלקענטער לבנה-נאַכט. דער הימעל איז געװען גאַנץ שװער פערװאָלקענט, און דערצו אױף זײַן גאַנצען שטח, אָבער די װאָל-קענס זענען געװען װײַס, בעסער — װײַסליך, און נישט די זון האָט געשיקט איהרע שטראַהלען דורך זײ — דער געדאַנק װעגען אַ זון איז בײַ מיר דאַן אינגאַנצען פערשװאונדען — נאָר אַלײן פון זיך האָבען זײ, די װאָלקענס, אַרױסגעגעבען אַ פײַנע, מאַטע שײַן, װאָס האָט שטיל געפלאָסען פון אַלע זײַטען און האָט געװירקט אױף מיר, װי דער געלאַסענער, בערוהיגענדער שימער פון אַ ברײַטען שטיק אַלומיניום.

אַזאַ לאַנד און אונטער אַזאַ בעלײַכטונג! שטעהענדיג אױף דער פּלאַטפאָרם פון װאַגאָן, האָב איך דערקענט דאָס לאַנד פון מײַנע חלומות, און מײַן האַרץ איז פול געװאָרען מיט שטילער פרײד, געמישט מיט מורא, אַז דאָס איז פיעלײַכט אַ חלום. און הגם דער צוג איז גע-װען אין פולען גאַנג, האָב איך זיך אַראָבגעלאָזען ביז צו'ם לעצטען טרע-פעל פונ'ם װאַגאָן, האָב אָנגענומען מיט דער האַנד דעם מעשענעם האַל-טער בײַ'ם אַראָבגאַנג, האָב זיך אַ װײַלע געװיגט אױף מײַנע פיס און דערנאָך געטהון אַ לײַכטען שפרונג — אַ ביסעל אַרױף און אַ ביסעל אַהינטער.

און שױן ... די זאַך איז געװען פיעל לײַכטער, װי איך האָב גע-דענקט. איך בין געבליבען שטעהן אױף מײַנע פיס, און זעהר נאָהענט פאַרבײַ מיר איז געפלױגען דער צוג, אָנמאַכענדיג אַ שטאַרקען װינד מיר אין די אױגען אַרײַן. אין אַ סעקונדע אַרום האָט זיך דער װינד פלוצים איבערגעריסען, און דער צוג איז שױן געלאָפען אין דער װײַטען. זײַן גערױש איז שװאַכער געװאָרען פון סעקונדע צו סעקונדע. פאַר מיר איז קלאָר געװאָרען, אַז דאָס אַלעס איז טאַקי אױף אַן אמת, און איך האָב זיך הױך פאַנאַנדערגעלאַכט. איך האָב אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד צו'ם װײַטען צוג און איהם נאָכגעזאָגט „יברכך":

— געזונדערהייט, געזונדערהייט!... גײה! — מיט דיין טומעל — מיט מיינע מיט־פּאַסאַזשירען, מיינע „ברידער" — און אפילו, און בעזונדערס — מיט מיין באַגאַזש, מיט מיין אייגענעם באַגאַזש!...

און ביי'ם געדאַנק, אַז מיין באַגאַזש איז אַוועק, האָב איך זיך ווידער הויך פאַנאַנדערגעלאַכט און אויסגעגלייכט מיינע גלידער...

... איך וויל האָפען, איהר זענט נאָך נישט מיעד פון מיין ערצעהלונג. אָבער — נישט זייט אויך פעראינטערעסירט: קיין שפּאַנענדעס וועט אין איהר שפּעטער אויך נישט זיין. דאָ האָט איהר אַ גוטען ציגאַר; ציינדט איהם אָן און ערלויבט איהם זיך אַליין צו רויכערן; דער אַראָמאַט אַליין וועט זיין גענוג פאַר אייך. און נאָך עפּעס: האָט איהר בעמערקט דעם אונטערשיעד צווישען אַ ציגאַר, ווען ער ווערט גערויכערט פון עמיצען, און דעמזועלבען ציגאַר, ווען ער ברענט פון זיך אַליין?... אין ערשטען פאַל בעקומט איהר אַ סך רויך, די בעריהמטע דיקע „ביי־געל" און „קנוילען", וואָס האָבען זיך שוין צוגעגעסען אפילו דעם שלימסטען טרוימער. אין צווייטען פאַל — דאָס דינע פייער־רינגעל רוקט זיך לאַנגזאַם, ווי דער מינוטען־ווייזער אויף אַ זייגער, איבער'ן ציגאַר און ענדערט אונמערקבאַר זיין ברוינע פאַרב אויף ווייסליך־גרוי. דערביי שטייגט פונ'ם פייער־רינגעל אַרויף אַ דין שנירעלע רויך, ווי די האָר פון אַ קאָרן־זאַנג, און פערשווינדט אין דער לופט, איבערלאָזענדיג נאָך זיך אַ דינעם אַראָמאַט, ווי עפּעס אַ מין ערינערונג אָן אַ חלום... נו, הערט ווייטער...

דאָס אַלעס, וואָס נאָכדעם איז פאָרגעקומען, איז געווען אַזוי איינפאַך און אַזוי פאַנטאַסטיש, ווי טאַקי נאָר אַ חלום אַליין קאָן זיין. איך האָב גענומען געהן. דער שאָסע מיט דער אייזענבאַהן־ליניע זענען ערגעץ פערשוואונדען געוואָרען, און איך דערמאָן מיך יעצט, אַז איך האָב באַלד אָן זיי פערגעסען, גלייך זיי וואָלטען קיינמאָל אויף דער וועלט נישט געווען און נישט פון דאָרט וואָלט איך געקומען. אויף דער ערד איז נישט געווען צו בעמערקען קיין שפּור פון מענשליכע הענד און מענשליכער אַרבייט: בערגלעך, גריבלעך — נאַטירליכע פּאָקען, געמאַכט פון די רעגענס אויפ'ן געזיכט פון דער ערד. עס וואָלט בעדאַרפט זיין שווער צו

נעהן, אָבער עס איז ניט געווען. איך האָב זיך אַן איבעריג מאָל איבערצייגט, אַז עס איז נישטאָ קיין שווערער און לייכטער וועג, עס עקזיסטירען בלויז שווערע און לייכטע פּנים, ריכטיגער — שווערע און לייכטע הערצער. שטעלט אייך פאָר: איך האָב גענומען רעדען צו זיך אַליין, רעדען און לאַכען הויך, אויפ׳ן קול, און מיין שטימע האָט אפילו אויף קיין האָר נישט געשטערט די אַרומיגע שטילקייט, ווי אייזען ווערט נישט ווייכער, ווען אייער האַנד פּרובירט זיין האַרטקייט. אפילו קיין שוואַך ווידער־קול האָט נישט אָבגעהילכט צוריק. יעדער קלאַנג, וואָס איז אַרויס פון מיינע לונגען, האָט עקזיסטירט בלויז דעם אויגענבליק פון זיין געבוירען ווערען, און באַלד נאָכדעם איז ער נישט געוואָרען. דאָס איז נישט געווען וואָס מ׳רופט אַ טויטע שטילקייט, דאָס הייסט — אַ פאַרשטאָרבען גערויש, וואָס האָט זיך פאַרבאָרגען ערגעץ אָט דאָ דערנעבען, גרייט יעדע מינוט אַרויסצופּלאַצען פון דער שטילקייט, ווי אַ קרעכץ פון אַן איבערגעריסענער סטרונע. ניין, דאָ איז געווען שטיל משׁשת ימי בראשית, און קיין איבערבלייבס אין דער דאָזיגער שטילקייט האָט קיינער און קיין זאַך נישט געקאָנט מאַכען.

אַלזאָ, האָב איך גערעדט און געלאַכט, הויך, אויפ׳ן קול. איהר ווילט וויסען, וואָס איך האָב גערעדט און וועלכעס האָט מיך געמאַכט צו לאַכען?... שווער צו זאָגען. איך גלויב, איך האָב גערעדט וועגען דער וואַסער, שטילער שיין פון יענעם טאָג, אָדער עטוואָס ענליכעס. איבעריגענס, איז עס נישט וויכטיג, — וויכטיג איז: איך האָב גערעדט, וואָס איך האָב געוואָלט, און קיינער האָט זיך נישט אָבגערופען. קאָנט איהר פאַרשטעהן דעם תענוג פון רעדען, ווערהענד קיינער רופט זיך נישט אָב אויף אייערע רעד, נישט גוט, נישט שלעכט און — וואָס איז נאָך שלימער — נישט גלייכגילטיג?... דאָס דאָזיגע פאַרגעניגען האָב איך נישט געהאַט, זינט איך בין געבוירען געוואָרען, ביז צו יענער מינוט, וועגען וועלכער איך רעד דאָ, און איך גלויב, אַז אויך נישט איהר און נישט קיינער פון אונז. מיין האַרץ האָט וועניג געליטען אַלע מיינע יאָהרען פון געפיהל פון קנאה, און דער איינציגער מענש, וועמען איך האָב יאָ מקנא געווען, שטענדיג און מיט׳ן גאַנצען האַרצען, האָט וואַהרשיינליך קיינמאָל נישט עקזיסטירט: דער דאָזיגער מענש איז ראָבינזאָן קרוזאָ.

און אַזוי בין איך מיר געגאַנגען, קענטיג — אַ לאַנגע צייט, ראָן די אַרומיגע רוהע האָט ביסלעכווייז דורכגענומען אַלע מיינע גליעדער. מיט'ן געדאַנק האָב איך נישט געוואוסט, וואוהין איך געה, אָבער איך בין יאָ „ערגעץ" געגאַנגען און האָב דעם צוועק־פּונקט געשפּירט מיט'ן גאַנצען קערפּער. און דערנאָך האָב איך שוין געוואוסט, אַז איך בין נאָהענט פון „דאָרטען". די לאַנדשאַפט האָט זיך עטוואָס געענדערט, נישט פיעל. אין מאַנכע ערטער האָבען זיך באַוויזען גרעזלעך פון צווישען דעם שיטערן שניי, און דאָס גרינס פון די ערשטע מיט'ן זילבער פונ'ם צווייטען האָבען געבילדעט אַ פיינע קאָמבינאַציע, ווי פיין עס איז געווען אַלעם אַרום. די באַלייכטונג האָט זיך אַ ביסעל געענדערט: די וואָלקענס אין איין פּלאַץ זענען געוואָרען העלער, און דאָס ליכט האָט יעצט נישט געפלאָסען גלייכמעסיג פון אַלע זייטען, נאָר עס איז געגאַנגען אין אַ געוויסע ריכטונג, פון איין זייט וועלט צו דער צווייטער, און האָט זיך ווי אָנגעשפּאַרט מיט דער ברוסט אָן דעם ווייסען פאַסאַד פונ'ם הייזעל, וועלכעס איך האָב ענדליך דערזעהען.

אַ מאָדנע געפיהל האָט מיך אַרומגענומען. איך האָב אַזאַ הייזעל אין מיין לעבען נישט געזעהען, און דאָך האָב איך עס „דערקענט"; איך האָב דערפיהלט, אַז אָט דאָס איז עס, אַז אָט אַזוינס דאַרף אַ הייזעל זיין. איז עס געווען שען?... געוויס, אָבער דאָס איז ווייניג: דערין איז געווען נאָך עפּעס אַזוינס... אַזוינס... כ'ווייס נישט, ווי צו זאָגען. נישט געווען קיין „סטיל", קיין בעשטימטער סטיל, ווי אויך קיין געמישעכץ פון סטילען, צו וואָס מ'געוועהנט אונז צו היינטיגע צייטען. עס זענען געווען איינפאַך־געשניצטע פענסטערלעך מיט ליכטיגע שויבען, ווי פייכטע אויגען, אַ ברייט דעכעל, פון פאָרענט עפּעס אַ מין קליינע, ניעדריגע וועראַנדע מיט הילצערנע זיילעכלעך און עפּעס נאָך קלייניגקייטען. אָבער דאָס אַלעס האָט נישט ערקלערט דאָס אַלגעמיינע אויסזעהן פונ'ם הייזעל, בעזונדערס דעם איינשטאָקיגען פאַסאַד, וועלכער האָט געקוקט צו דער שיין ווי אַ אינטערעסאַנט־בלאַסעם געזיכט. אין גאַנצען האָט דאָס הייזעל נישט אויסגעזעהען צו זיין געבויט פון עמיצענ'ס האַנד, נאָר ווי עס וואָלט אויסגעוואַקסען פון דער ערד, ווי אַ בוים, אָהן סימעטריע, אָבער מיט אַ געוויסער אינערליכער מאָס און פּראָפּאָרציע פון די טיילען. דאָס איז געווען אַ לעבעדיגע בעשעפעניש.

איך בין צוגעגאַנגען גלייך צום הייזעל, בין אַרויף אויף דאָס איינציגע טרעפּעל פון דער וועראַנדע און האָב שטיל אָנגעקלאַפּט אין טיר. באַלד דערויף האָב איך דערהערט לייכטע טריט פון אינווייניג און דאָס וויילכע געוויש פון זיידענס. מיין האַרץ, וואָס איז ביז יעצט געווען גאַנץ רוהיג, האָט אָנגעהויבען צו קלאַפּען פון שטילער, אומערקלערבאַרער פרייד.

נישט קאָנענדיג זעהן דורך די טיר, האָב איך דאָך קלאָר געזעהען אַ שלאַנקע פרויען=פיגור אין אַ שוואַרצען זיידענעם קלייד, מיט אַ בלאַס=אינטערעסאַנטען געזיכט, ווי דאָס געזיכט פונ'ם הייזעל, וואָס זי האָט בעוואוינט. איך האָב די פרוי אין מיין לעבען נישט געזעהען, אָבער מיט מיין גאַנצען וויסען האָב איך געוואוסט, אַז דאָס איז זי, ענדליך זי. איך האָב נישט געקאָנט זעהן, און האָב דאָך דייטליך געזעהען, ווי אַ מאַט=ווייסע קליינע האַנד האָט זיך געלעגט פון יענערזייט אויף דאָס הענטעל פון טיר, און די טיר האָט זיך שטיל געעפענט...

... נאָך האָב איך געשפירט אין מיין האַרצען דעם ציטער פון שטילער פרייד, און מיינע אויגען זענען געווען פייכט, אָבער איך האָב שוין געוואוסט, אַז אונזער וועלט האָט מיך ווידער אַריינגעכאַפּט אין איהרע הענד. איך האָב שוין געזעהען, אַז איך ליעג ביי מיר אין צימער, ביי מיר אין בעט. דורך מיין פענסטער האָט געקוקט אויף מיר דער טאָג — נישט יענער טאָג, אַן אַנדערער, — געקוקט אַ ביסעל שפּאָטיש, אָבער אין גרונד גענומען גלייכגילטיג. אַרום און אַרום איז געווען אַלץ דאָסזעלבע, אַלץ דאָסזעלבע, דאָס, וואָס רינגעלט אַרום מיך און אייך און אונז אַלע, און פון וועלכען קיינער פון אונז קאָן זיך פאַר קיין פאַל נישט בעפרייען.

